

De Drie Goddelijke Deugden

Ravels ■ Weelde ■ Poppel

TIJDSCHRIFT VAN DE HEEMKUNDEKRING

NICOLAUS POPPELIUS VZW

Jaargang 13, nr. 51: maart 2009

Heemkundekring Nicolaus Poppelius Ravels-Weelde-Poppel V.Z.W.

Adres: Dorpsstraat 64, 2382 Poppel

Bankrekening: 733-3522204-67

Lidmaatschap: inclusief abonnement op "De Drie Goddelijke Deugden": 17 euro

BESTUUR:

Voorzitter:	Laurent Woestenburg,	Beatrijs van Nazarethlaan 2,	2382 Poppel	014/656993
Ondervoorzitter:	Marc Van Gorp,	Grote Baan 97 bus 7,	2380 Ravels	014/656905
Secretaris:	Ria Verheyen,	Welvaartstraat 14,	2300 Turnhout	014/421839
Penningmeester:	Agnes Luyten,	Berkenlaan 91,	2380 Ravels	014/658346
Leden:	Stan De Kinderen,	Hogevoortstraat 1,	2380 Ravels	014/655030
	Hans Jansen,	Tilburgseweg 9,	2382 Poppel	014/657370
	Jos Nooyens,	Overbroek 15B,	2382 Poppel	014/658636
	Frans Slegers,	Steenweg op Weelde 60,	2382 Poppel	014/655751
	Jos Verhoeven,	Koning Albertstraat 87,	2381 Weelde	014/656198
	Gaston Verhoeven,	Steenweg op Weelde 94,	2382 Poppel	014/655554
	Marc Vermeeren,	De Meerkens 10,	2382 Poppel	014/658838
	Magda Vloemans,	Turnhoutseweg 2,	2381 Weelde	014/655156
	Marinus Willems,	Weeldestraat 154,	2381 Weelde	014/655728

REDACTIEADRES:

Marc Vermeeren	De Meerkens 10,	2382 Poppel	014/658838
----------------	-----------------	-------------	------------

Voor informatie in verband met de inhoud, vormgeving of verschenen teksten kan u steeds terecht op het redactieadres (marc.vermeeren@pandora.be). Wenst u een tekst of een idee voor publicatie aan te bieden, dan kan u dat ook steeds doen bij een van de bestuursleden.

VOORRADIGE PUBLICATIES:

Boek "De Drie van het Noorden"	5 euro
De Drie Goddelijke Deugden, jaargangen 1 t/m 5 + "De Drie van het Noorden"	25 euro
De Drie Goddelijke Deugden, jaargangen 1 t/m 5: per jaargang	6 euro
De Drie Goddelijke Deugden, jaargangen 1 t/m 5: per los nummer	1,75 euro
De Drie Goddelijke Deugden, jaargangen 6 en 7: per los nummer	3euro
De Drie Goddelijke Deugden, jaargangen 8 t/m 12: per los nummer	5 euro
Verjaardagskalender	6 euro

ARCHIEF/MUSEUM:

Raadpleging van het archief kan na afspraak met Marc Vermeeren (014-658838). Voor groepsbezoeken kan men afspreken met Laurent Woestenburg (014-656993), Jos Bols (014-658346) of Marinus Willems (014-655728). Het museum (Dorpsstraat 64 te 2382 Poppel) is open elke tweede en vierde zondag van de maand van 14 tot 17 uur.

WEBSITE:

<http://users.skynet.be/Ravels-Weelde-Poppel>

Inhoud

1. De geschiedenis van Weelde (2)	blz.129
2. Ravels en de molens	blz.152
3. Aanwinsten voor archief en bibliotheek	blz.156
4. Vuurkruisiers	blz.157
5. Gedichten van Lode Van Beek	blz.172

De geschiedenis van Weelde (2)

door **Henri Maes**

Hoe nauw de vereniging was van die drie dorpen bijzonder van Weelde en Poppel is moeilijk te bepalen: dit hangt af van de macht der schepenen in het algemeen, en ook van de plaatselijke vrijheden en gebruiken in het bijzonder. De macht van het schependom verschilde omtrent overal. In het begin waren zij enkel rechters; doch vanaf de 12e eeuw geraakten zij langzamerhand aan het bestuur der gemeenten. Zij maakten verordeningen hopens orde, tucht, handel en nijverheid, hielden het oog op de gilden, zorgden voor de openbare veiligheid en zedelijkheid, verdedigden hun vrijheid tegen vreemde inval, beheerden de gelden der gemeente, hielpen armen en wezen ondersteunen en de kinderen onderwijzen, bewaarden de handvesten, en deden dienst als notaris: huurcelen, verkopingsakten, testamenten opmaken, was hun werk. Dit alles nochtans onder het toezicht van de grondheer of zijn officier. Zo was de algemene regel. Welke was nu in het bijzonder de macht van de schepenbank van Weelde? Was zij enkel een rechtbank of had zij ook terzelfdertijd het bestuur? In een "protocol of scepenregister der vrijheijt Weelde" gaande van 1562-1565, staan vesten, verhuringen, verkopen, erfenissen, delingen, enz. van inwoners van Poppel en Weelde dooreen, zonder onderscheid van gemeente. Dus -zo menen wij te mogen besluiten- de schepenen van Weelde hadden niet enkel rechtsvermogen maar ook bestuurlijke macht, die zij uitoefenden over het grondgebied der Vrijheid Weelde, nl. Weelde-Poppel en Ravels, zolang deze twee niet gescheiden waren. Gramaye spreekt vrij onklaar over de scheiding van Ravels. "In 1479 scheen Ravels afgescheiden" en "Ravels brak de eeuwenoude

verbintenis en scheidde van de zusterdorpen in 1559, met goedkeuring van de koning". Volgens de oude briefwisseling nochtans is de scheiding gebeurd rond 1630. De schepenbank van Weelde had volledige macht (hoge, middelbare en lage jurisdictie); die van Poppel, na de scheiding, stond op dezelfde voet. In Ravels integendeel behoorde de middelbare en lage jurisdictie aan de Heren der Abdij van Tongerlo; de hoge alleen kwam toe aan zijne Majesteit, dus aan de schepenbank van Weelde. Daarom waren Ravels en Weelde niet zo nauw verenigd. En rond 1630 zal de laatste verbindingsdraad zijn doorgesneden: de hoge jurisdictie werd ook gegeven aan de bank van Ravels.

Deze schepenen hielden om de veertien dagen rechtszitting. Want een zekere Henricus Zwanen die kapelaan was in 1528 fundeerde samen met de gemeenteraad een Mis om de veertien dagen in de kapel van Sint Jan, waarin die schepenen moesten aanwezig zijn. Waren ze afwezig dan werden ze beboet. En Bisschop Sonnius van Antwerpen zegt in een acte van 12 september 1572, waarbij hij verschillende beneficiën te Weelde verenigt: "van de drie missen per week in de Sint-Janskapel zal er één om de veertien dagen gecelebreerd worden voordat de rechter op de vastgestelde dag rechtszitting houdt".

IV. Wel en wee in de XVIe en XVIIe eeuw (1540-1648)

Gramaye schrijft: "In Weelde stonden zeer veel huizen, maar met de oorlog is ongeveer de helft vernield, vooral sinds de brandstichting en de plundering ten jare 1590, door de soldaten van

Bergen-op-Zoom begaan". Weelde was dus in 't begin der 16e eeuw uitgegroeid tot een welvarende Vrijheid, vooral door de vlasteelt en de bloeiende weverijen. Tot zelfs op de markt van Brugge gingen zij hun waren verhandelen, want we lezen dat zij protesteerden tegen de slechte behandeling die zij aldaar ondervonden. De ellende begon echter met de oorlogen. In 1542 was Maarten van Rossum in onze gewesten binnen gevallen. Na Hilvarenbeek te hebben ingenomen vertrok hij naar Baarle en verwoestte verder het kasteel van Hoogstraten. De Beeldstormerij en de weerwraak der Spanjolen berokkenden aan onze streken onrustige tijden. Het gespuis der grote steden, aangemoedigd door het Verbond der Edelen (1566) liep in de dorpen rond om te roven. Zij brachten grote schade toe aan de inwoners. De eredienst leed er erg onder, daar de plaatselijke priesters meestal gevlucht waren. In deze woelige tijd werd ook onze dorpsgenoot, de H. Nikolaus Poppelius gemarteld in den Briel (1572). En in 1573 enkele andere Weeldenaars, door Gramaye vernoemd: "Niet minder waren zij (de Weeldenaars) altijd bereid de armen en de godsdienst te helpen en te verdedigen; zelfs met verlies van bezit en leven. Want het is bekend dat ten jare 1573 Bartholomeus Verhoeven, schout, Johannes Mathijs van Eersel, sekretaris, met 13 anderen voor het Geloof gestorven zijn."

Van 1572 tot de val van Antwerpen onder Alexander Farnese (1585) en ook later tot Albrecht en Isabella, was het een gedurig heen en weer geloop van plunderzieke soldaten uit alle landen: eerst die van Willem de Zwijger, dan de Fransen onder bevel van de graaf de Bossu, dan de Spanjaards. Het bracht de mensen alhier in nijpende armoede: altijd moesten zij helpen voorzien in het onderhoud van de troepen. Bij de inval der Geuzen in 1575 vertrokken vele inwoners, en de streek werd fel ontvolkt. Zoals boven vermeld, werd in 1590 de helft van de Vrijheid verbrand en geplunderd door de "milites Bergenses", met aan hun hoofd Adriaan van Bergen, die door een krijgslist Breda innam. Het bewind van Albrecht en Isabella wees op betere tijden, hoewel het begin van hun regering werd gekenmerkt door erge troebelen. Maurits van Nassau en Frederik van Oranje wilden nog steeds het Zuiden heroveren. In 1602 en 1603 veroorzaakten huurtroepen van

Albrecht een erge mouterij, plunderden de Kempen en sloten zich aan bij de Prins van Oranje. Daarna trad er kalmte in vooral sinds 1625, toen de kastelen van Turnhout en Hoogstraten onzijdig werden verklaard, en het krijgsvolk bijgevolg grotendeels uit onze streek verdween.

Van die betrekkelijke kalmte profiteerden de Weeldenaars om aan de Aartshertogen het herstel te vragen van hun weekmarkt en twee jaarmarkten, die reeds waren geconfirmeerd geweest door Filips de Goede in 1457. Ziehier hoe zij hun verzoek motiveren: "...nu ist soo dat mits dese voorledene ende andere voorgaande troubelen de voors supplianten niet en is mogelijk geweest de voors jaermarkten ende weeckmerkten te continueren, maer sijn door hunne groote desolatie ende verwoestinghe vele voorlede jaeren achter gebleven, ende gemerckt door de gratie Godts de voors troubelen nu hebben bestaen te cesserem, soo soudem sij supplianten geerne met alle neerstigheydt allenskens stellen alle voorgaende saecken in staete gelijk die sijn geweest bij hunne voorouders". Verder uit het document blijkt dat de Aartshertogen hun de vergunning vernieuwen van de weekmarkt (elke Vrijdag) en van twee jaarmarkten, nl. de eerste dinsdag van April en de dinsdag voor Sint-Michielsfeest. Tevens nemen zij onder hun "protectie ende sauvegarde" kooplieden en koopwaren die zich naar de Weeldse markt zullen begeven (zie bijlage achteraan). Toch zijn de zwarte dagen nog niet gans voorbij. Bij al de ellende van die nare tijden brak te Weelde in 1603 de vreselijke pest uit. Zij duurde van 1603-1607. In 1635 brak zij opnieuw uit en duurde tot 1638. Het waren de hardste tijden die Weelde heeft doorgemaakt. De gemeente die reeds zoveel geleden had door de verschillende oorlogen werd nog meer ontvolkt door de vreselijke besmetting. Door allerlei drastische maatregelen kon men eindelijk de vreselijke ziekte overwinnen. De aangetasten werden namelijk in een zaal van het gemeentehuis ondergebracht en afgezonderd, waar zij allen samen werden verzorgd. De lijken werden aanstonds begraven; maar de ziekte had haar slachtoffers geëist. In 1637 waren er 101 sterfgevallen te betreuren. Er bleven ten laatste nog 11 huishoudens ongedeerd over.

V. Het Ancien Regime (1648-1792)

Van de laatste periode van Weelde heb ik de documenten niet behoorlijk kunnen naspeuren, omdat me de tijd ontbrak. Volgens E. De Seyn behoorde Weelde in die tijd eerst aan de familie de Renesse. Maar in 1649, na de vrede van Munster, stond Filips IV van Spanje het af aan Amalia van Solms, weduwe van Frederik-Hendrik van Oranje. Deze droeg kort daarna de heerlijkheid met hoge, middele en lage rechtsmacht over aan de familie de Knuyt. Een beroemd lid van de familie is Johan de Knuyt "Ridder, Heer van Oud en Nieuw Vosmeer, en representerende den eersten Edele van Zeeland", die Nederland vertegenwoordigde op het verdrag van Westfalen (1648).

Feiten uit die periode zijn: het overbrengen van het H. Bloed (uit Boxtel) van 's Hertogenbosch naar Sint Michielsabdij van Antwerpen langs Weelde. Volgens een overlevering zou namelijk een priester te Boxtel de kelk met geconsacreerde wijn hebben omgestoten, waarna er zich bloedvlekken vertoonden op de corporaal. Dit doek, voorheen

bewaard te 's Hertogenbosch, werd in 1648 na de vrede van Munster, waarbij de katholieke godsdienst in Nederland werd verboden, om veiligheidsredenen overgebracht naar Sint Michielsabdij te Antwerpen. Onderweg heeft het één dag en één nacht gerust in het Sint-Janskapel te Weelde, en wel, volgens de overlevering, op Drievuldigheidszondag. Een Hoogmis zou in die kapel sindsdien voor Drievuldigheidszondag ingesteld zijn, als nagedachtenis aan dat heuglijk feit. Na de woelingen werd het doek overgebracht naar Hoogstraten, waar het thans nog wordt vereerd. In 1655 heeft dan de scheiding plaats van Weelde en Poppel, nadat in 1630 ook Ravels gans vrij was gekomen van de hoge jurisdictie. Poppel krijgt alsdan een eigen schepenbank. Voor het proces ontstaan bij de "Separatie" van Weelde en Poppel: zie Cornelius Ruts: "De Vrijheid Weelde, scheiding tussen Weelde en Poppel in 1655". De auteur vergeet er nochtans bij te zeggen, dat de volledige scheiding slechts plaats had in 1822 toen de landmeter van 't Kadaster de grenzen afbakende met "palen en opgeworpen hoopen en rechte liniën".

In 1662 ontstond er een geding van de supplianten van Weelde-Poppel tegen die van het naburige dorp Bedaf (Nederland) over het gebruik van de vroente in zaken weide en turfsteken. Een gans dossier daaromtrent, berustend in 't Rijksarchief Antwerpen, zou nog moeten ontcijferd worden. Over deze laatste periode werd er nog maar weinig opgespoord in de archieven. Tot hiertoe verscheen in Taxandria dienaangaande:

a) 1733 18 september: een getuigschrift van Norb. Franc. Bols, Heer van Arendonk, ingezetene van Weelde om hem te verheffen tot de adelstand

b) 1736 6 november: de aanstelling van een ijkmeester te Weelde, namelijk Jan Baptist de Bont, die in het bezit wordt gesteld van de geijkte maten en gewichten

c) 1737 5 juni: relaas door schout en schepenen van Weelde over een vreselijke hagelslag, die 16.425 roeden gewassen vernielde. Men vindt in dit relaas de namen van een aantal geteisterde gehuchten, namen die, behalve één, overeenstemmen met de huidige namen (namelijk: het huidige Hondseind heette oorspronkelijk "Hoenderseind")

In 1772 verscheen van de kanselarij van Maria-Theresia (1740-1780) een ordonnantie tot het opbreken van de heide- en andere woeste gronden in Brabant, dus ook in Weelde, waar dat document trouwens voorkomt in het archief. Van dan af werd de woeste heidegrond ontgonnen of beplant met de mooie dennebossen die thans de schoonheid der Kempen uitmaken. De laatste jaren van het Oostenrijks bestuur, vooral onder de keizer-koster Jozef II (1780-1790) verliepen nogal woelig. De patriottenpartij die zijn willekeur bestreed was sterk in de Kempen. De kapelaan van Sint-Janskapel Stahl, trok mee op als aalmoezenier. Te Hoogstraten werd het manifest van het Brabantse volk afgelezen bij het uitbarsten der omwenteling op 24 oktober 1789. Het patriottenleger, hoewel slechts bestaande uit een bende ongeoefende soldaten verdreef voor een tijdje de Oostenrijkers door de slag van Turnhout.

VI. Van de Franse Revolutie tot op onze dagen

De katholieke godsdienst had nog meer te lijden onder het Franse bewind. De priesters mochten de eredienst niet meer in 't openbaar uitoefenen. In

1792 trokken Franse legers van Mol naar Breda langs Weelde. In 1798 op 19 ventose kwam men alhier de Franse constitutie aflezen. In oktober 1798 werd de wet afgekondigd van de loting voor de jongelingen van 20-25 jaar. Al die gruwelijke maatregelen veroorzaakten een hevige opstand in de Kempen, namelijk de Boerenkrijg "voor Outer en Heerd". Onder Napoleon, wanneer Weelde behoorde tot het "département des deux Nèthes", werden verschillende tientallen jongelingen opgeroepen als soldaat. Hun naam en opeisingsbevel liggen bewaard in het archief, en opvallend is dat onderaan op de meeste briefjes bij de "speciale kenmerken" der opgeroepen staat aangegeven: littekens van "petite variolè" dus van pokken. Een bewijs dat de pokken-epidemie in die tijden nog zeer algemeen moet geweest zijn. Een viertal namen van Weeldenaars staan vermeld, die de dood vonden in Napoleon's leger, namelijk in Duitsland, niet op het slagveld zelf, maar als gevolg van ziekte.

Wanneer België door het congres van Wenen, verenigd werd met Nederland onder koning Willem van Oranje, was de toestand in Weelde weinig schitterend. De gemeente zat flink in de schuld, ongeveer 90.000 frank, tengevolge van de opeisingen door Franse en geallieerde legers. Uit de Hollandse periode vinden we een interessant document, dat reeds hoger besproken werd, namelijk het relaas van een "buitengewone zitting van den gemeenteraet van Weelde en Ravels op 17 Maart 1824." De Poppelaars namelijk, sinds 1655 van Weelde gescheiden, wilden dat de inwoners van Weelde en Ravels nog in de 19e eeuw, zoals in de 14e, hielpen tot het onderhoud van de brug van Rovaert, gelegen op de Aa, grondgebied Poppel (eertijds Vrijheid Weelde). Zoals hoger gezegd is waren zij, bij oktrooi van Jan II van Brabant in 1307, ontslagen van het meewerken aan de dijken van de meierij van 's Hertogenbosch en aan de vestingen van Antwerpen, mits zij voorzagen in het onderhoud van de brug van Rovaert, gelegen op de heirbaan Brussel- 's Hertogenbosch. Welnu, in bedoelde gemeenteraadszitting laten de verenigde gemeenteraadsleden van Weelde en Ravels, na onderzoek van de oude archieven, aan de Heer van Genechten, "koninglijken commissaris van

den omtrek Turnhout" het volgende weten:

1) Dat deze brug legt te Rovaert onder Poppel, op de rivier d'A, scheidende de twee gemeenten van Poppel en Hilvaerenbeek zijnde eenen afstand twee ueren van Weelde en drie van Ravels.

2) Dat de gemeente van Weelde met haere gehugten in de oude tijden waeren onder het kwartier van Oisterwijk, meijereij van 's Bosch, zijnde de groote baen waarop deze brug legt.

3) De privilegie en octroi vergund bij Hertog Jan hooger gedachtenis gegeven in de stadt Brussel in de maend oochst 1307 hieraen bij copie geannexeert, bevind men dat de gemeenten Ravels en Poppel waeren gehuchten van Weelde dewelke nu teenemael van malkanderen zijn afgeschijden en ider zijnen last op zig zelve draegt.

4) Bij de voorschreven octroi genieten de gemeente van Weelde met de gehuchten van Ravels en Poppel den vrijdom in de gelding van de dijckaesie ende bewerkinge van de meijereij van 's Bosch alsmede van de vestinge ende dijckaesie van de borgt van Antwerpen, mits onderhoudend de Rovaertsche brug. Hetgene nu teenemale is afgeschaft, vermits wij benevens andere gemeente zijn gevraegt en hebben moeten werken aen de vesting van Antwerpen in het jaer 1810 en 1811, en nu wederom zijn aengeslaegen in de bestraeting van Antwerpen op Turnhout zoo dat dat voormeld octroi en privilegie teenemael te niet is.

5) In 1822 zijn de gemeente van Weelde met die van Poppel door de landmeter van het kadaster van malkander afgeschijden met differente paelen en opgeworpen hopen en rechte linien om daer door ider in het zijne te gedraegen ende alle onderhoudingen van wat natuur die zouden mogen wezen ider voor het zijne te gedraegen".

Dan volgt de copie van het octrooi van Jan II in 1307, welke wij hoger bespraken en ongeveer in haar geheel aanhaalden. Onderaan staat: "Voor eensluident afschrift de borgemeester van Weelde: Marinus" Uit bovenstaand verslag volgt dat Poppel en Ravels, zoals vroeger gezegd, eertijds gehuchten waren van Weelde en dat zij vrijgesteld waren van de werken te Antwerpen en te 's Hertogenbosch, dat zij in 1810-11 onder Napoleons bewind meehielpen aan de vestingen van Antwerpen en aan het leggen van de grote baan Turnhout-Antwerpen, dat in 1822 de definitieve grenzen der beide dorpen

Weelde en Poppel werden vastgelegd door de landmeter van 't kadaster, vermits er na de scheiding in 1655 herhaaldelijk betwistingen moeten zijn geweest tussen beide dorpen. Verder werd de rust der Weeldenaars nog wel eens verstoord in 1830 met de Belgische omwenteling, door het voorbijtrekken der Hollandse troepen, die o.a. ingekwartierd lagen in het Ravelskamp, vlak bij Weelde. In 't begin betreurden de Weeldse landbouwers de scheiding met Nederland, daar de markt van Breda door hen druk bezocht werd. Zij moesten zich dus keren naar Turnhout waar ook weldra een bloeiende markt ontstond. Sinds de wet van 1848 die de gemeenten verplichtte aan zeer lage prijs gemeentegronden ter ontginning af te staan, werden er in Weelde, buiten de van oudsher ontgonnen gronden, ook veel heidegronden ontgonnen. In 1840 werd het huidige gemeentehuis gebouwd bij de Sint Janskapel. In 1841 brandde de toren der Sint Michielskerk uit. In 1850 bouwde men de molen bij de Sint Michielskerk (familie Verheyen). In latere jaren volgden andere gebouwen, die thans nog bestaan, zoals de gemeenteschool voor jongens, de meisjesschool (Zusters van Vorselaar), de bloeiende melkerij "de Verbroedering", de brouwerij "De Zwaan", het park met het H.Hartbeeld (E.H.Pastoor Jacobs), het klooster der Paters van de H.Geest, de treinstatie, de kerk van O.L.Vrouw van de Rozenkrans (1932), de vergrote St.-Janskapel (1928), de parochiezaal, het gesticht Emmaus, de scholen in de straat, enz. Dwars door het dorp werd de mooie grote baan getrokken van Turnhout naar Tilburg, en het vroegere tramspoor werd opgebroken. Na de oorlog van 1940-1945 werd er in Weelde een geïnterallieerd vliegplein aangelegd tussen de kerk en Weelde-Statie, en een mooie betonweg daarheen leidend verbindt sindsdien Weelde-Statie met de Grote Baan naar Tilburg.

Onder de oorlog 1914-1918 heeft Weelde niet zo heel veel geleden. Gewoonlijk lagen er 30 à 40 Duitse soldaten die de bevolking gerust lieten. Een spion werd aan de grens gefusilleerd. Het dorp leverde 28 strijders waarvan er 8 tijdens de oorlog sneuvelden. In de oorlog 1940-1945 sneuvelden er vier. Niettegenstaande al die werken, waardoor Weelde is uitgroeid tot een mooi dorp, blijft het

toch zoals het steeds was, een rustig landbouwersdorpje.

VII. Het Geestelijk Bestuur

Om enigszins inzicht te krijgen in het geestelijk bestuur van Weelde, moeten we te rade gaan bij het parochieel archief van Weelde (dat berust in het R.A.A.), en bij het archief van Averbode, van welke abdij Weelde afhing. Ook kunnen er inlichtingen gevonden worden in 't parochieel archief van Poppel en Ravels, die tot in de 17e eeuw althans op bestuurlijk gebied met Weelde verbonden waren, en in het abdijsarchief van Tongerlo, waarvan die twee parochies afhingen. Spijtig genoeg werden die archieven nog niet voldoende onderzocht. Ziehier wat Cornelius Ruts ons meedeelt in zijn artikel: "De Vrijheid Weelde".

I. Geestelijk bestuur

De H. Willibrordus heeft boven in de Kempen het geloof verkondigd, en waarschijnlijk heeft hij te Poppel een kapel opgericht; de goederen die hij in Publo van een zekeren Henricus heeft gekregen, staat hij af aan de abdij van Echternach in Luxemburg rond 720. In 1211 geeft Henricus, proost van Sint Servaas te Maastricht de kapellen van Publo en Ravelslo aan Winnemarus, de zevende abt van Tongerlo. De parochie van Poppel-Ravels werd langen tijd door één herder bestuurd. Rond 1550 kreeg Ravels een eigen pastoor, doch bleef afhankelijk van Poppel. De Eerwaarde Heer Jan Lombaerts, gestorven in 1546, was de laatste die de twee kerken bediende. De kerk van Weelde, gesticht of heropgericht rond 1260 kwam al spoedig aan de abdij van Averbode. De parochies van Poppel en Weelde zijn dus van ouds gescheiden. Waar de grenzen liepen hebben wij nergens rechtstreeks kunnen achterhalen. 't Schijnt nogal vreemd dat de parochie Poppel-Ravels gescheiden werd door de Hegge, gehucht van Weelde, drie kwartier van de Weeldse kerk gelegen. De verdeling was vroeger misschien anders en de Hegge hoorde misschien bij Poppel. In dit geval was Poppel-Hegge-Eel-Ravels één aaneengesloten parochie. Dat die veronderstelling niet onwaarschijnlijk is bewijzen de giften aan de H. Geestmeesters van Poppel. In t' midden der 16e eeuw nochtans was de Hegge zeker aan Weelde,

ten minste voor het wereldlijk bestuur.

Voor 1559 behoorde Weelde als parochie tot het bisdom Luik; daarna tot het nieuwe bisdom Antwerpen, en van na de Franse Revolutie tot het Aartsbisdom Mechelen. Wanneer de oude Sint Michielskerk gebouwd is weten we niet juist. Alleen weten we van Gramaye dat de voorouders van Arnoldus Steencop en Henricus Werthusen, eerste gekende heren van Weelde, de kerk stichtten en ze aan Sint Michiel toewijdden, daar zij zelf afkomstig waren van Brussel. Vermits Henricus Werthusen zijn "jus patronatus" met recht op benoeming en tienden in 1260 reeds overdroeg aan Averbode, moeten zijn voorouders die kerk gesticht hebben reeds voor 1260. Vanaf 1260 hadden we dus in Weelde meestal "witte" pastoors en onderpastoors, benoemd door de abt van Averbode tot in 1833. Vanaf de 13e eeuw ook viel de parochie onder de dekenij Hilvarenbeek. In zijn Album Pastorum Campiniae en in zijn "Campinia Sacra" zegt Fl. Prims nog het volgende: "Het uitgestrekt dominium de Welde (leen of allodium), vermeld in 1251, bezit een kerk (Concilie van Hilvarenbeek) waarvan het patronaat toebehoort aan de dominus temporalis, de familie "van Weelde". Hendrik Werthusen en Margareta Steencop staan in 1261 het patronaat af aan Averbode. In 1294 wordt dit goedgekeurd door de deken van Hilvarenbeek, die de pastoor het derde der tiende toewijst. In 1296 incorporeert de bisschop van Luik de kerk bij Averbode. De tienden (van den Hertog) allodiaal, in handen van Katharina de Bie werden door haar in 1365 verkocht aan Tongerlo. De patroonschap van Sint Michiel doet denken aan een stichting van den aanvang der 10e eeuw, en aan een "vrije kerk". De eerstvernoemde pastoor is (in 1355) Henricus de Longstede. In de 15e en 16e eeuw stelde Averbode hier weleens seculiere priesters aan. Vanaf 1648 waren het weer Norbertijnen tot in 1833.

II. De beneficiën

In de 15e eeuw bezat Sint Michielskerk vier beneficiën of altaren (waarvan één, namelijk dat van O.L. Vrouw, in de Sint-Janskapel), te weten: dat van de H. Geest, van de H. Antonius belijder en van de Heilige Maagden Katharina en Barbara. Deze beneficiën werden opgericht op 21 maart

1453 door een zekere Johannes, Bisschop van Luik. Aan dit beneficium is verbonden een jaarlijks inkomen van “zes muiden rogge” voor de pastoor, mits twee missen per week te celebreren. Op 15 januari 1524 wordt in diezelfde kerk “opgeregt een geestelijk-weirelijk beneficium” onder voorspraak van de H.H.Georgius, Martelaar, de aartsengel Michael, Nikolaus van Mira, en Hubertus door Gerardus van Merken, bisschop van Luik. De inkomsten ervan worden elk jaar gepreleveerd op de goederen van zeven stichters. De beneficiant voldoet eraan door de vroegmis op zon- en feestdagen, en een speciale mis elke week. Hij moet tevens ter plaatse resideren, en verzuimt hij die mis te doen dan moet hij twee en halve stuiver boete betalen aan de kerkfabriek en Armen-tafel.

Wellicht is het celebreren van al die bepaalde missen aan die bepaalde altaren niet altijd zo gemakkelijk uit te voeren. Daarom worden in 1572 door bisschop Sonius van Antwerpen, op verzoek van Pastoor Jan Laurijsen enige beneficiën verenigd. Het beneficium van Sint Georgius, waaraan een vroegmis op zon- en feestdagen was verbonden, wordt verenigd met dat van Sint Jan (in de kapel) waaraan drie missen waren verbonden. De beneficiën van de H.Geest, de H.Antonius, de HH.Catharina en Barbara, waaraan drie missen naar liefste en één mis elke dinsdag zijn verbonden, worden verbonden met dat van O.L.Vrouw in de St.-Janskapel, dat één mis oplegde. Ter wille van deze vereniging wordt aan de pastoors en aan de bezitters van de beneficiën de strenge plicht opgelegd op zon- en feestdagen de missen te celebreren en andere goddelijke diensten te verrichten. De pastoor moet daarenboven resideren in de parochie en die zelf besturen (dus niet door een andere betaalde priester). In 1609 worden bovengenoemde beneficiën nog nauwer verenigd door Miraeus, bisschop van Antwerpen. Hij verenigt namelijk de altaren van de H.Antonius, H.Barbara en H.Georgius (in de St.-Michielskerk) met die van St.-Jan en van O.L.Vrouw (in de kapel). Daarvoor moet de kapelaan de vroegmis lezen op zon- en feestdagen, en de bisschop heeft er de “zielslast” aan geannecteerd.

Bij gebrek aan “witheren” of door onwil van de abt, gebeurt het later wel dat de bisschop seculiere priesters benoemt om de beneficiën en zelfs de parochie te bedienen. Maar om, buiten de pastoor en de kapelaan “continuelijk te hebben een derden heere” sticht de 74-jarige oud-burgemeester Wouter Van den Bergh op 12 november 1667 een “wit” beneficium: namelijk missen te lezen in de St.Janskapel ter ere van de H.Norbertus en de H.Brigitta, en in de parochiekerk een “kloosterling van Everbode”, en die fondatie mag niet met het pastoors- of kapelaansambt verbonden worden. Daartoe schenkt hij een eerste legaat van 1000 florijnen: de missen moeten gelezen worden op maandag ter ere van St.Norbertus, op woensdag ter ere van de H.Brigitta (beide in St.Janskapel), en op zaterdag een gezongen mis ter ere van O.L.Vrouw in de parochiekerk. In 1668 voegt dezelfde Wouter Van den Bergh bij zijn eerste legaat nog een tweede van 1000 florijnen voor dat “wit” beneficium, en Hubertus Keteleers 200 florijnen. Dikwijls rezen er later moeilijkheden op tussen de gemeente Weelde, de pastoor en de twee beneficianten (“witten en zwarten”); o.a. in 1780, 1785 en 1786. De Weeldenaars konden immers niet goedkeuren dat de stichting van Wouter Van den Bergh ten voordele van een afzonderlijke beneficiant verenigd werd met ambt van kapelaan. Maar niettegenstaande hun hevig protest, moesten zij het maar al te dikwijls dulden.

III. Godsdienstig leven

Uit al die gegevens blijkt dat de Weeldenaren een zeer godsdienstig volk waren, zoals blijkt uit die vele stichtingen van missen, en uit hun verlangen om in hun dorp verschillende residerende priesters te hebben. Zelfs de schepenen moesten om de veertien dagen, alvorens rechtszitting te houden, in St.Janskapel een speciale mis bijwonen op straf van boete. Het is dan ook niet te verwonderen dat er in 1608 door Gramaye gesproken wordt over 25 Weeldse priesters, en dat er onder zijn vroegere bewoners martelaren geteld worden, zoals de H.Nicolaus Poppelius (1572), en anderen door Gramaye vermeld: namelijk “Bartholomeus Verhoeven, schout, Joannes Mathijssen van Eersel, secretaris met 13 andere, die voor het geloof gestorven zijn.” Tevens blijkt eruit dat de priesters in die tijden wel eens moesten gewezen worden

op hun residentieplicht.

IV. Het kerkgebouw

De toren van St.Michiël werd begonnen in 1529, zoals Gramaye schrijft. Die toren vertoont indrukwekkende verhoudingen. Hij werd gebouwd in baksteen, waartussen versieringen in witte steen. Hij biedt een merkwaardig type van de Kempische Gotiek der 16e eeuw. Alle Weeldenaren zullen wel geholpen hebben aan de bouw daarvan, vermits volgens een oud reglement, wie stenen bakte er op elke mout stenen 100 moest afstaan aan de kerk of kapel. Ook de kapel zal wel een handje toegestoken hebben. Immers in het "Manuael" van pastoor Annaerts vindt men geschreven: "Ecclesia (St.Michielskerk) multum debet Capelle": St.Michielskerk is aan de kapel veel verschuldigd. Als reden geeft hij aan dat de parochiekerk bij de kapel geld geleend had om in haar eigen onderhoud en onkosten te voorzien. Bezijden de kerk is thans nog het "Vostershuisje" zichtbaar, een klein verhoog van waarop de "voster" of omroeper 's zondags na de Hoogmis de berichten kenbaar maakte. In 1649 werden er te Weelde zelf op de Hoogeindse Bergen vier klokken gegoten voor de kerk: namelijk de grote (St.Michiël), die van O.L.Vrouw, die van St.Jozef en de kleine klepklok. Om ze te betalen gebruikte men het geld van de kerk, van de H.Geesttafel en dat van de omhalingen in de St.Janskapel (rekeningen van het pastoreel archief). In de kerk bewaart men nog een kostbare remonstrans in 's Hertogenbosch vervaardigd door Schmidt (1728).

Zoals blijkt uit de stichtingen van missen, werden in de parochiekerk vooral vereerd de H.Antonius, de H.Catharina en de H.Barbara. En later na zijn heiligverklaring in 1867, de Weeldse heilige Nicolaus Poppelius (zie verder). In 1841 brandden de mooie toren en de kerk uit, naar de overlevering zegt, als gevolg van een twist tussen een herbergier die aan de kerk woonde en een verbruiker. Deze laatste had nog heel wat op zijn kerfstok staan, en de herbergier wilde hem niet meer inschenken. Woedend liep de klant buiten en stak de schuur in brand. Maar vonken ervan sloegen naar de nabije toren, en waarschijnlijk langs vogelnesten bij de galmgaten brak de brand uit. Daardoor zouden verschillende kunstwerken en documenten zijn

verloren gegaan. De scherpe torenspits werd vervangen door een stomp torentje en de huidige alledaagse kerk vervangt de mooie afgebrande kerk. Alleen de torenmuren geven nog een beeld van wat de kerk vroeger moet geweest zijn.

Zoals blijkt uit de inventaris van het parochieel archief moet er over St.Michielskerk nog heel wat te vinden zijn, maar de documenten werden nog niet nageplozen. Zo bestaan er registers over de H.Geesttafel, het gasthuis van Weelde, over het genootschap van de H.Rozenkrans (opgericht op 28 juni 1652), over het genootschap van de H.Antonius, Barbara en Catharina. Verder nog doopakten van na 1646. En registers over de goederen en inkomsten van kerk en pastoor (tienden, beneficiën (1459), cijnsen (1605), renten (1471), prebendebroden (vanaf 1540), kerkmeestersrekeningen (vanaf 1533), etc. De tweede parochie van Weelde is de St.Janskapelanie (zie verder). Tenslotte heeft men nog het kerkje van O.L.Vrouw van de H.Rozenkrans, te Weelde-Statie gesticht in 1932 door E.H.Kolen.

B. Enkele speciale aspecten van Weelde

I. De Sint Janskapel

Voor de geschiedenis der St.-Janskapel verwijs ik de lezer naar het zeer wetenschappelijk gedocumenteerd boekje van De Meyer: De Kapelanie van St.-Jan Baptista te Weelde-Straat. Mijn studie zou te omvangrijk worden moest ik al de argumenten aanvoeren welke de geleerde schrijver naar voor brengt. Daarom zal ik enkel zijn besluiten aanhalen, en me beperken tot de hoofdlijnen van die geschiedenis.

I. Ontstaan der kapel.

Zoals boven gezegd, dateert de St.Michielskerk van voor 1200. Maar tot hiertoe vinden we nergens, wanneer de eerste kapel ter ere van St.Jan in de Straat is opgericht. Heel waarschijnlijk op het einde van de 12e eeuw, en zeker in het begin der 13e. Die eerste kapel was voorzeker uit hout en leem met strodakje. In een akte van 1294 schenkt Jacobus, deken van het Concilie van Hilvarenbeek aan de abt van Averbode, Jan van

Rotselaer, het jus patronatus van de “capella de Weeldt”, met de macht een “vicarius” voor deze capella aan te stellen. Deze kapelaan krijgt 1/3 der tienden en opbrengsten der kapel, de overige twee derden der tienden komen aan de abdij ten goede. Deze capella zal zich ontwikkelen tot een zelfstandige kapelanie. In de 14e eeuw groeide de bevolking in de Straat aan. Rondom St.Janskapel ligt reeds een eigen kerkhof, zoals blijkt uit de oprichtingsakte door bisschop Engelbertus van Luik (25 maart 1347). Bij de vergrotingswerken der kapel in 1928 trouwens vond men op de Kapelakker resten van graven. Kinderen zonder doopsel (en foetus abortivi) werden er soms in ‘t geheim begraven. De gelovigen van de Straat wonen immers nog de goddelijke diensten bij in de St.Michielskerk, wat in de winter soms niet gemakkelijk is, gezien de moerassige en overstroomde wegen. Daarom richten, op 25 maart 1347, de inwoners van Weelde een aanvraag tot hun bisschop van Luik om in de St.Janskapel de goddelijke diensten te laten celebreren door een “presbyter”, aangeduid door de rector der St.Michielskerk. De bisschop staat het verzoek toe, maar aan deze “capella” zal geen “cura” (zielelast) verbonden zijn. Aan de “presbyter” wordt verboden er begrafenissen te doen of de sacramenten toe te dienen, zonder de uitdrukkelijke toelating van de rector der St.Michielskerk. De pastoor duidt elk jaar een priester aan voor de diensten. Later als er meer inkomen is voor langere tijd.

Later werd de oorspronkelijke lemen kapel vervangen door een andere in steen, die dateert uit de 15e of 16e eeuw, en bleef staan tot de vergroting in 1928. Ze dagtekent wellicht uit de 15e eeuw. Voor haar vergroting was ze 19,5 meter lang, 6 meter breed. Ze was vervallen, vochtig en klam. In de enige beuk stond één altaar toegewijd aan St.Jan Baptista. De kleine oorspronkelijke stenen kapel - nu het koor- bezit zuiver gotieke vensters. Later bracht men daaraan een verlengstuk met verhoogd dak. Wellicht had dat verlengstuk ook kleine gotieke vensters, maar in 1763 “ordonneert Hendrik Gabriel, bisschop van Antwerpen, de vensters van de capelle te vergroten”, omdat het er te duister was. De lindebomen rond de kapel werden ook terzelfdertijd uitgeroeid. Boven de ingang van de

kapel werd, in 1831 het venster toegemetsd. Bij het aanbouwen van de twee zijbeuken in 1928, spaarde men het oudste gedeelte van de kapel, dat nu het koor vormt. De sakristij was achter het altaar.

II. Beneficiën

Zoals hoger gezegd werd, met betrekking tot de St.Michielskerk, troffen we ook in de kapel verschillende beneficiën of altaren aan. “Anno 1473 9 Februari is in de capelle van den h.Joannes Bapt. tot Welde opgeregt een geestelijk-weirelijk Beneficie onder de voorspraecke van de glorieuse ende alderh. maghet Maria, door Ludovicus van Bourbon, bisschop van Luik.” De inkomsten worden:” jaerlijks in waren (loopen rogge) opgenomen uit de goederen van negen of tien stichters”. Het patronaat van dit beneficie behoort aan de abt van Averbode, met de last van “eene misse ‘s wekelijks”. In 1572 verenigt bisschop Sonnius het beneficie van St.Joris (St.Michielskerk) met dat van St.Jan in de kapel en de beneficiën van de H.Geest, de H.Antonius, de H.Catharina en de H.Barbara (St.Michielskerk) met dat van O.L.Vrouw in de St.Janskapel. Zo kunnen de beneficianten gemakkelijker aan hun verplichtingen voldoen. Voor de kapelaan brengt het veel voordelen mee evenals voor de gelovigen, maar voortaan heeft hij de strenge plicht, als bezitter van het beneficie in Weelde te resideren, zoniet wordt hem het beneficie ontnomen. Om de 14 dagen wanneer ze rechtszitting houden moeten de schepenen op straf van boete de mis bijwonen. Om de kapelaan nog beter te voorzien in zijn levensbestaan, verenigt Miraeus, bisschop van Antwerpen, op 3 april 1609, de “altaren” van de H.Antonius, de H.Barbara en de H.Georgius (St.Michielskerk) met die van St.Jan en O.L.Vrouw in de kapel. Daarvoor moet de kapelaan de vroegmissen op zon- en feestdagen lezen. De lasten van de kapelaan zijn: vijf missen om de veertien dagen, te weten:

- a) alle weken één gezongen mis aan het altaar van de H.Antonius
 - b) een leesmis om de 14 dagen aan het altaar van de H.Georgius
 - c) twee leesmissen om de veertien dagen in de kapel aan het altaar van O.L.Vrouw en van St.Jan
- Item alle zon- en feestdagen “de vroeghmis en

onder dezelve te catechiseeren". In 1609 wordt er door bisschop Jan Miraeus de zielelast aan geconnecteerd, waarover in latere jaren vaak twisten zullen ontstaan, o.a. in 1613, 1760 en 1780. Het "wit" beneficie uitdrukkelijk ten voordele van een beneficiant Norbertijn van Averbode, gesticht door Wouter Van den Bergh op 12 november 1667 voorziet o.a. twee gelezen missen in de St.Janskapel, 's maandags ter ere van de H.Norbertus, 's woendags ter ere van de H.Brigitta. Het was een middel om buiten de pastoor en de kapelaan een derde residerende beneficiant te hebben, want dit beneficie mag niet verenigd met het pastoors of kapelaansambt. Deze clause zal niet steeds nagekomen worden, zoals blijkt uit moeilijkheden opgerezen in de jaren 1785-1786 tussen de gemeente, de pastoor, en de twee "witte en zwarte" beneficianten. De inkomsten van de kapelanie sproten voort uit:

- a) een huisje te Weelde, verdeeld in twee delen
- b) een "stiksken weyken verhuert"
- c) nog een "weyken"
- d) renten in graan onder Weelde en Ravels

Gramaye schrijft dat de beneficiant zijn inkomsten ontnomen werden als hij de mis verzuimde te lezen. Die inkomsten moeten nogal belangrijk zijn geweest, vermits de St.Michielskerk soms werd geholpen door de kapel: "Ecclesia multum debet Capelle" schrijft pastoor Annaerts in zijn "Manuael". Als reden geeft hij aan dat de parochiekerk bij de kapel geld geleend had om in haar eigen onderhoud en onkosten te voorzien. De kapel zal tevens meehelpen door omhalingen tot het bekostigen der vier klokken, voor de kerk gegoten op de Hoogeindse Bergen in 1649. In 1763 geeft Hendrik Gabriël, bisschop van Antwerpen, zijn toestemming om vanwege de kapel aan de pastoor der kerk te geven: voor mis processie en lof op St.Jansdag 2 gulden, en aan de koster 15 stuivers. De kapel was dus eerder rijk dan arm.

III. Diensten

Volgens het "Manuale R.Domini Vicarii Praemonstratensis in Weelde" moesten in de kapel door de kapelaan de volgende diensten geschieden (tot 1928):

- 1) de drie gefondeerde missen van Wouter Van den Bergh, met een collecte voor Jacobus Keteleers'

zielerust, die ook 200 florijnen tot dat inzicht schonk.

- 2) elke dinsdag een gelezen mis ter ere van de H.Anna, tot inzicht van de pastoor voor zijn tafelonderhoud.

- 3) elke maand een mis voor de zielen van Florus en bloedverwanten. Verder is er op de zondag na het feest van St.Jan Hoogmis een Lof, ter gelegenheid van de kermis. En op H.Drievuldigheidszondag Hoogmis (zonder lof): deze laatste, volgens overlevering, tot nagedachtenis aan het doek van het H.Bloed van Boxtel dat in de St.Janskapel een dag en een nacht zou gerust hebben bij de overbrenging van 's Hertogenbosch naar St.Michielsabdij te Antwerpen in 1648. Op Witte Donderdag blijft de kapel open van 12 tot 5 uur.

IV. Inkomsten tot 1928

Tijdens de Franse overheersing en in het begin der 19e eeuw, gingen vele renten verloren, zodat van dan af tot 1928 de twee beneficiën der St.Janskapel in één versmolten waren, Kapelanie genaamd. Deze had de volgende inkomsten:

- 1) Het huis met de twee woningen werd in 1896 verkocht voor 95 frank waarmee men een schoon stuk land kocht (de kapelanie-akker) aan Fr.Haagen verhuurd voor 22 frank voor de duur van 9 jaar.
- 2) Een stuk land "boonland" genaamd, verhuurd aan Peeters voor 10 frank.
- 3) De "Kapel-akker" rond de kapel, verhuurd aan Rosalie Wouters voor 7 frank.
- 4) Een som op het Grootboek, opbrengst van afgelegde renten, cijnsen, enz.

Tot 1928 moest de kapelaan, inwonend bij de pastoor op een half uur gaans van de kapel, aan de gefundeerde missen voldoen door mis te lezen in de kapel, op alle maandagen, woensdagen en vrijdagen, uitgenomen die dagen die onmiddellijk een heiligdag voorafgaan, ofwel indien hij door slecht weder "moraliter" belet is zover te gaan. Voor deze diensten kent de gemeente hem een som toe van 100 frank, die ze op haar rekening stelt.

V. Eredienst en kunstwerken

Van oudsher was in de kapel de eredienst van St.Jan zeer bloeiend: ten bewijze de hoogmis met lof elk jaar. In de kapel werd in 1729 boven het St.Jansaltaar een schilderij geplaatst, vervaardigd

hij tot licentiaat in de kunsten, met de 35e plaats op 180 mededingers. In 1558 werd Nikolaas door E.H. Leenaart Vechel, pastoor te Gorcum, als helper gevraagd. Veertien jaar, eerst als kapelaan, en daarna bij de aangroei der bevolking als tweede pastoor, heeft hij met de opperpastoor lijden en strijden gedeeld. Na zeven jaar verblijf te Gorcum, voelde hij zich door een sterke drang gedreven naar het Gezelschap van Jezus. Maar Vechel ontraadde hem beslist die stap. Bij het volk heette hij "het Slaefke" omwille van zijn grote ijver maar Nicolaus kaatste terug: "hij slaeft wel die in God slaeft." Het "slaefke" was hij voor zijn pastoor, voor zijn plicht, voor de kinderen. Hij had een brandende liefde voor de H. Eucharistie, en van Jezus-Hostie werd Nicolaus Poppel de apostel en martelaar. Van hem zegt Estius: "Van aengesiechte was hij bleekachtigh. Anders hij hadde een lichaem wel ghestelt, ende bequaem om arbeydt te verdragen. Hij gingh bijnaer altijd als een die mediteert ende sorgvuldigh is". Wanneer op 26 juni 1572 de Geuzen Gorcum belegerden, trokken de christenen en de toekomstige martelaren zich terug op de burcht of kasteel, om zich onder de bescherming te stellen van de katholieke goeverneur Gaspar de Turck. Nadat Marinus Brandt, aanvoerder van de oproerlingen tot driemaal toe gezworen had, dat geen enkele katholiek, zo geestelijke als wereldlijke zou gehinderd worden, tekende de gouverneur de overgave van het kasteel op 27 juni 1572. Nicolaus die het Allerheiligste bewaarde, deelde aan zijn medevluchtelingen de H. Communie uit. Niet zohast waren ze buiten, of de priesters werden gevangen genomen. Wanneer Nicolaus een avond in het gevang om zijn geloof getergd werd, aarzelde hij niet te zeggen: "Gaarne sterf ik voor het katholiek geloof, en vooral voor de leer dat Jezus-Christus in het hoogwaardig Sacrament tegenwoordig is onder de gedaante van brood en wijn."

Daarop snoerde men hem de koord van een Minderbroeder om de hals, slingerde die over een deur, en snokte ermee tot Nicolaus bewusteloos bleef liggen. Als hij weer bijkwam, bleef om zijn hals het bloedrode spoor. Alle dagen kwam men de gevangenen beschimpen. Zekere avond werden zij van hun bovenklederen ontdaan en in een mosselschip naar den Briel overgebracht. Daar

werden ze half uitgekleeft voor geld ten toon gesteld aan de driftige menigte. In de nacht van 9 juli, na brassen en slemperijen, beval Willem van Lummen aan zijn geuzen aanstonds de gevangenen te hangen. Om 11 uur werden de gevangenen twee aan twee gebonden en voortgestuwd naar de plaats "ter Rugge" gevolgd door een luidruchtige menigte. In een schuur werden ze ontkleed. Een Calvinistisch predikant trachtte hen nog afvallig te maken door allerlei drogredenen en beloften, maar het baatte niet. Twee van de 21 werden afvallig uit schrik voor de strop. De 19 anderen beklommen moedig de ladder en ondergingen de marteldood door verhangen. Het waren 11 Minderbroeders, 4 seculiere priesters, 2 Norbertijnen, 1 Dominikaan en 1 augustijner kannunik. Na hun dood werden de lijken nog deerlijk verminkt, en aan de spot der menigte ten toon gesteld. Eindelijk werden ze begraven in twee putten, door de soldaten gegraven. Kort daarop verschenen de 19 martelaren aan Mathias van Thorn en aan Mathias van Elst en diens vrouw, inwoners van Gorcum. Bij het verdwijnen gaf Nicolaus de zegen aan de vrouw die zijn biechteling was.

II. Verheerlijking

Naderhand zouden op het graf der turfschuur wondere, tot dan toe ongekende bloemen zijn opgeschoten, die niet verwelkten. Zulks werd in 1619 onder ede bevestigd door Eerw. Heer Adrianus Antonius van Oorschoot. Hij had een takje met drie of vier van die bloemen ontvangen en in een doosje bewaard. Na twee jaar vond hij het doosje terug maar toen stonden er 19 bloempjes aan die nog steeds vers en onverwelkt waren. De apostolische vicaris van Holland en Utrecht deed ze aftekenen en de afbeelding verspreiden. Aan Albrecht en Isabella bood men van die bloemen aan. Talrijke genezingen gebeurden door de voorspraak der martelaren waardoor hun verering toenam, en de zaak der zaligverklaring werd ondernomen. Op 13 februari 1621 keurt een pauselijk decreet van Gregorius IV de openbare eer aan de H. Overblijfsels goed. De 14 november 1675 volgt de zaligverklaring door een breve van Clemens X, en op 29 juni 1867 de heiligverklaring door Pius IX. Eerw. Heer Beerten, pastoor van Weelde, geboortedorp van den H. Nicolaus werd door het aartsbisdom verzocht op de

heiligverklaring te Rome aanwezig te zijn. Kort daarna volgden in Weelde grote feestelijkheden: de 16e september 1867 kwam Kardinaal Sterckx het beeld wijden, waarna de relikwieën en het beeld in triomf werden overgebracht naar de parochiekerk.

III. Verering en iconographie

Op 25 februari 1900 keurde Kardinaal Goossens de Broederschap van de H.Nicolaus Poppelius goed, en op 26 maart van hetzelfde jaar werd ze door paus Leo XIII met aflaten verrijkt. Elk jaar wordt het feest gevierd met een plechtig octaaf in de kerk van Weelde, waar hij een altaar heeft met erboven zijn beeld. Op zijn geboorteplaats in de Hegge werd een kapelleke gebouwd. Het jaar na de marteldood (1573) voerde de Gorcumse schilder Joannes Theobaldus Dierckx 15 schilderijen uit die de gelaatstrekken weergeven van de 15 martelaren welke hij te Gorcum van nabij gekend had. In 't begin der 17e eeuw werd op dat model een kopergravuur uitgewerkt door Jacobus Mathan (1571-1631). Deze wordt bewaard in de kapel der zwartzusters te Leuven. In de Michielskerk te Leuven berust een schildering, zeer waarschijnlijk afkomstig uit de kapel van het Standonck-college, die de H.Nicolaus verbeeldt met een remonstrans in de hand, staande op het lichaam van zijn vervolger graaf van der Marck. Rechts staat hij nogmaals, het H.Sacrament naar de zieken dragende. In de St.Michielskerk te Weelde staat zijn beeld boven zijn altaar met het onderschrift: "Hij slaaft wel, die om God slaaft".

IV. Zijn naam en geboorteplaats

Er bestaat een geschil tussen Weelde en Poppel over het geboortedorp van de heilige. Het geschil om die eer van een heilige dorpsgenoot te hebben is slechts opgerezen na de heiligverklaring. Ziehier wat A. Van Eyndhoven daarover zegt in zijn artikel: "De H.Nicolaus Poppelius: zijn naam en geboorteplaats". Daar het doopregister van Weelde maar tot 1603 teruggaat, kan er geen geboorteakt voorgebracht worden, van Nicolaus die omtrent 1532 geboren is. De 28e augustus 1553 doet hij te Leuven zijn erenaam opschrijven als Nicolaus Jois, dit is zoals Estius zegt: Nicolaus Joannis filius = Nicolaus Janszoon. Estius voegt er in Liber III cap. 3 zijn bijnaam bij "cognomento Poppelius" = van

Poppel. En dan: "Welda, vico Campaniae ortus = geboren te Weelde, dorp in de Kempen." Estius zegt niet "municipium Weldae" wat de ganse Vrijheid zou bedoelen, maar vico = dorp. Te Leuven staat er: "Weldensis, ex Welda", wat zijn geboorteplaats bepaalt. En de overlevering bepaalt nader: te Weelde in de Heg. Maar wil Estius niet beduiden door de woorden "cognomento Poppelius bijgenaamd van Poppel", dat Nicolaus Van Poppel in het dorp van dien naam zou geboren zijn, daar Poppel ten tijde der geboorte van Nicolaus met Weelde slechts ene vrijheid uitmaakte? Neen, Nicolaus is in het dorp Weelde geboren, en "cognomento Poppelius" duidt zijn bijnaam, dat is onze hedendaagse familienaam aan. Wij hebben dus: Nicolaus Van Poppel, Janszoon, geboren te Weelde of Nicolaas Jansen ghenoemt Poppel, zoals Spoelbergh schrijft.

De spotnaam van onze heilige martelaar was: het slaafke. Estius zegt: "Adeo namque in aubeundis ac perferendis laboribus assiduum atque infatigabilem se praestabat, ut vulgo "slaefke", id est latine "servulus" ob id agnominaretur". Daarom plaatst Mathan, die in 1620 het door Dierckx in 1574 geschilderd portret op koper graveerde, zoals te zien is in het klooster der Zwartzusters te Leuven, onder het portret van de H.Nicolaus Poppelius volgende verzen:

Servulus a populo agnomine dictus
ab servitute tam piam gavisus est,
ut placide cum collega sociisque laborum
convenerat, sic morte dispar nec fuit.

Besluit:

1) Hoewel er te Weelde voor 1603 geen enkel geboorteakt bestaat, dus ook niet van de Heilige, kunnen wij toch met zekerheid zeggen, dat het dorp Weelde zijn geboorteplaats is.

2) Dat het feit der vereniging van Poppel met de vrijheid Weelde geen invloed uitoefende op de bepaling der geboorteplaats: het dorp Poppel bracht zelf bevoegde personen voort: Arnoldus Van der Loock, Petrus Jacobs: geboren te Poppel, Cornelius Gellens, Poppel vico campaniae ortus (1580: kannunik van Tongerlo), enz.

3) Dat de registers te Leuven, Estius in zijn levensbeschrijving, Rome in de gelukzalig- en heiligverklaring, de echte gemeenteplaats Weelde

opgaven.

4) Dat de overlevering die zegt dat de H.Nicolaus te Weelde geboren is in de Heg, volkomen gewettigd is. Getuige van dat algemeen gevoelen is E.H.Verwilt, vroeger onderpastoor te Weelde van 1856-1862 (dus voor de heiligverklaring). Ook het feit dat de E.H.Beerten, in 1867 pastoor te Weelde door het Aartsbisdom werd opgeroepen naar de plechtigheden der heiligverklaring te Rome, getuigt voor de oude Weeldse traditie.

5) Dat Nicolaus te Leuven zijn erenaam opgaf, dit is de familienaam van zijn vader, die hij zelf uit verering voor zijn vader bij zijn voornaam voegde.

6) Zijn volledige naam is dus: Nicolaus Janszoon van Poppel. Of: Nicolaus, zoon van Joannes Poppel, geboren te Weelde, een dorp in de Kempen (zo schrijft Paulinus Timmers in 1867).

7) Wanneer in 1696, na 11 jaren pastoraat te Poppel, E.H.Alipius Van Veen, Norbertijn van Tongerlo, te Mechelen bij de Minderbroeders vraagt om relieken van de martelaren van Gorcum, steunt hij zijn bede door twee redenen: 1) dat er bij de negentien martelaren 2 Norbertijnen zijn 2) dat er één bij is van zijn bisdom, namelijk Leonardus Vechel van 's Hertogenbosch. Waarom niet de martelaar opgeven van het dorp waar hij pastoor is, van Poppel zelf, zo er daar een martelaar geboren was?

III. De Gilden en andere instellingen

1. Ontstaan der gilden

De gilden in Weelde vermeld hadden een half godsdienstig en half militair karakter, ten minste voor de 16e eeuw. Ziehier wat Gramaye er in 1608 over schrijft: "Van Maximiliaan (1482-1519) bekwam men de goedkeuring van twee schuttersgilden, tot wier lof moet gezegd worden dat zij altijd, zelfs in de woeligste tijden, hebben deelgenomen aan de processie van het H.Sacrament, en dat zij als sieraad witte roeden in hun rechterhand dragen, alsof zij zich wilden vertonen als dienaars van de heiligen. Deze gilden werden gesticht door E.H.Walter Stouts, eertijds pastoor te Weelde". De twee bedoelde gilden zijn die van de H.Antonius en die van de H.Joris, welke thans nog bestaan. Die gilden hadden eertijds hun gefundeerde missen. De gilde van de H.Antonius dankt haar ontstaan aan de E.H.Walter Stouts, misschien op 21 maart 1453, bij de oprichting van het altaar en het beneficie van de H.Antonius in de St.Michielskerk. E.H.Stouts staat de eerste opgeschreven in de naamlijst en sterft in 1498. Aanvankelijk was aan dit beneficie de last verbonden van twee missen per week. Later in 1572 zullen verschillende beneficiën en, in 1609, zelfs verschillende altaren worden verenigd om gemakkelijk aan de verplichtingen te kunnen voldoen. Van dan af wordt er elke vrijdag een mis gezongen ter ere van de H.Antonius in de St.Janskapel.

De St.Jorisgilde dateert van dezelfde jaren en werd eveneens goedgekeurd door Keizer Maximiliaan. Op 15 januari 1524 wordt er in de St.Michielskerk “opgeregt een geestelijk-weirelijk beneficie tot lof ende eer van den almogenden Godt en onder de voorspraecke van de HH.Georgius, martelaer, den Aertsengel Michael, Nicolaus (van Mira) ende Hubertus”. Daarmee was de last verbonden van een mis op de zondagen en geboden feestdagen, evenals nog een mis per week. Later in 1572 wordt dit beneficie versmolten met dat van St.Jan, en in 1609 blijft nog enkel de last van een mis om de veertien dagen in de St.Janskapel ter ere van de H.Georgius. Mogelijk houdt deze stichting verband met de St.Jorisgilde.

II. Organisatie

In de St.Jorisgilde waren alleen mannen toegelaten. In de St.Antoniusgilde mannen en vrouwen. Iedere gilde bestond uit een hoofdman, gewoonlijk voor het leven gekozen. Hij was de eigenlijke meester. Na hem kwam “de koninck”: hij werd elk jaar opnieuw gekozen. Het was een eretitel. Bij de plechtige aanstelling werd hij omhangen met de platen en medalies die de schuttersgilde had weten te veroveren. De deken van de gilde zouden we kunnen vergelijken met de factor in de rederijderskamers. Hij moest alles beredderen aangaande de werkzaamheden en plechtigheden der gilde. Hij had een onderdeken om hem te helpen. Verder was er nog de cornet-hoorn- of klaroenblazer, de vaandrig en ten slotte de gewone leden.

De gilden hadden hun speciale klederdracht, o.a.: in de St.Antoniusgilde droeg het manvolk een hoge zijden klak en een rode halsdoek, het vrouwvolk een strikmuts en een gele halsdoek. Jaarlijks hielden ze een groot gildefeest met feestmaal en eigen dansen. Ze luisterden van oudsher de processie op. Een specifiek doel van die gilden, buiten de onderlinge hulp en gezelschap, kan ik niet afleiden uit de standregelen. Vormden zij misschien voor de 16e eeuw in onrustige tijden de geoefende burgerwacht, vermits Gramaye spreekt van “schuttersgilden”. Ik weet het niet. Van de St.Jorisgilde bestaat er nog een oud register van de 17e eeuw, waarin de namen voorkomen van de eerste gildebreders. Vele van deze namen bestaan

nog in Weelde. Verder bevat het nog rekeningen, meestal over “zoveel tonnen bier”, en korte verslagen over onenigheden en ruzie onder de leden. Een reglement van rond 1700 bevat bepalingen over de schieting en over de omstandigheden waarin er bier moet getapt worden. Al wat er nu nog van overblijft is het jaarlijkse teerfeest.

III. Standregelen van de St.Antoniusgilde

Hier volgen de “Regels en Ordonnantien van het Broederschap St.Antonius binnen de Vrijheydt Welde, gelijk die vernieuwd zijn geweest anno 1643” (getrokken uit het schrijfboek heden nog in dezelfde gilde bewaard).

1. In den eersten sal niemand ontfangen worden in ‘t voors. Broederschap tzij mans oft vrouwen als eerlijcke en vredsamige persoonen, en van goeden naem en faem, de welcke sullen ontfangen worden van den Hooftman en Dekens, en sullen voor hunne incoomste betaelen elcken Persoon twee stuyvers eens te bekeeren in het algemijn gelagh.

2. Item sullen de Broeders en susters besonderlijk vredsamig sijn met hunne medebroeders en mede susters van dit Broederschap sonder iemand te misdoen met woorden oft met wercken, en sorgvuldelyck den Christelijken vrede bewaeren, want tot desen eynde dit Broederschap is ingestelt.

3. Item sullen de Broeders en Susters compareren in den Dienst der Misse op den Dagh van hunnen Patroon den H.Antonius en des ander daeghs, als ook in de Missen die sullen gedaen worden voor de afgestorve Broeders en Susters en als dan ten offeren gaen op pene van vijf stuyvers voor de kercke alhier, ten waer sij sieck oft buyten de gemeijnte woenen.

4. Item word gerecommendeert aen de susters en Broeders van te komen naer de Misse die des Vrijdaghs word gedaen ter eeren van den H.Antonius, soo sij geen merckelijck belet en hebben, dogh hier en staet geen boete toe.

5. Item als eenig Broeder oft Suster de wereldt overleden is, sullen de erfgenamen schuldigh sijn te betaelen 16 stuyvers aen den oudsten Deken,

den welcken daer van eene Misse sal doen geschieden korts naer de uytvaert in de welcke allen de Broeders en Susters sullen compareren, en bidden voor de ziel, maer de gene, die wettelijk belet sullen zijn, gelijk boven geseyt is, sullen lesen voor de ziele der overleden tien Paternosters en tien weestgegroeten.

6. Item sullen de Broeders en Susters in de Processie gaen op de volgende dagen, op H.Sacraments dagh, Kerckwijdinge, en S.Michiels Dagh Patroon onser Gemeynthe, volgende hun vaen van S.Antonius in goede order, de Vrouwpersonen besonder van de Manspersoonen, op pene van vijf stuyvers.

7. Item tot dit Broederschap sullen alle jaren gecosen worden twee Dekens op S.Antonis Dagh met de meeste stemmen, tselve lauderende den hooftman en twee oude Dekens, de welcke met raet en advies van den hooftman, en twee oude Dekens de Gulde sullen regeren, de Renten inhaelen, de lasten betaelen, de regels en ordinantien doen en onderhouden, de misbruyken corrigeren, en alles sullen doen, dat het Broederschap in goeden wesen worde onderhouden.

8. Item sal een igelijk moeten te vreden sijn met het gene word geordoneert door den hooftman met de twee nieuwe Dekens en twee oude Dekens sonder eenigh tegenseggen op pene van twee guldens.

9. Item sullen de Dekens met consent oft gedoogen van den Hooftman eenen soberen maeltijdt tegens den feestdag van S.Antonius mogen doen bereyden op den welcken alle ingesch... sullen compareren, en de kosten van den maeltijdt gelijkelijk draegen, soo wel de afwesende als tegenwoordige, in desen maeltijdt sal een Christelijke liefde en stichtbaerhijdt onderhouden worden naer de forme der heylighe, ende geschoudt worden oneerbaere propoosten, lichtveerdigheden, twisten, kijfagien, vechterijen, en alle schandaelen, en soo wie van de Broeders oft Susters hier tegens doet sal voor de eerste reyse verbeuren drij gulden en voor de tweede reyse uyt de gulde gecasseert worden als onweerdigh onder Goedts geselschap

te verkeerren.

10. Item sal den maeltijdt besteedt worden op dese conditie dat den weerd oft weerdinne de Broeders oft Susters geen bier oft eenighen anderen dranck sullen tappen oft laeten volgen, naer den negen uren s'avonds op pene van noyt den maeltijdt bij de selve meer te besteden, en die van het Broederschap blijvende drincken naer de voorschreven 9 uren sullen verbeuren elck 12 stuyvers.

11. Item sullen de Dekens alle jaer s'anderdags van S.Antonius de rekeninge doen van hunne administratie.

12. Item alle verschillen de welcke souden mogen opreysen tusschen de ingeschreve Broeders en Susters sullen mits tusschen spreken van den Hooftman en Dekens is 't mogelijk geslist worden sonder de selve voorders in 't recht te trecken. Item in gevalle eenighe van het Broederschap omwilligh waeren hunne boeten oft penen te betaelen, sullen moghen van de Dekens uytgepant worden, als gerenuntieert hebbende tot dien eynde aen alle privilegien van rechten, en als in recht voluntaire gecondemneert.

IV. Andere instellingen

1. De H.Geesttafel: Tot aan de Franse revolutie bestond hier de H.Geesttafel, thans voortgezet in het armenbestuur. Gramaye verhaalt dat zij "door een zekere Joannes Cornelius ten voordele der armen van Weelde voldoende begiftigd was". Ik vermoed dat ze reeds moet bestaan hebben in 1453, vermits in dat jaar "een geestelijk-weirelijk beneficie wordt opgerecht onder de bescherming van den H.Geest", hetzelfde beneficie als dat van St.Antonius. Verder staat op 15 januari 1524 vermeld dat, als de beneficiant van het St.Jorisbeneficie aan zijn residentieplicht te kort komt en "niet wettelijk belet zijnde zal veronachtzamen die misse te celebreeen, hij alsdan zal gehouden zijn te betaelen twee en halve stuyver te verkeerren tot profijt van het fabriek ende van de Arme-Tafel. Ende ingeval van gene personale residentie dat alsdan de kerk en de Arme-Tafelmeesters desselfs emolumenten zullen trekken, mits de conditie dat zij voor den

geannecteerden last zullen gehouden zijn te zorgen". Op de inventaris van het parochieel archief liggen er bovendien rekeningen van de H.Geesttafel, en drie stukken over een borg aan de Armentafel van Weelde, alle tussen 1561 en 1755.

Verdere aanduidingen over deze H.Geesttafel vind ik bijna niet. In 1649 wordt vermeld dat haar geld, evenals dat van de kerk en van de St.Janskapel, werd gebruikt voor het gieten van vier klokken te Weelde op de Hoogeindse bergen. Haar activiteit ten voordele van de armen der gemeente moet wel intens zijn geweest, zoals die van het Armenbestuur het thans nog is. Dit bezit nog "armenhuizen" en gronden, en wellicht waren haar bezittingen voor de Franse Revolutie heel wat belangrijker. Het is een feit dat het aanzien van de H.Geesttafel in Weelde groot was, vermits zij steeds figureert bij de aanhef van de supplieken, die Weelde tot zijn Heren richt. Zo bv. bij het Oktrooi van een weekmarkt en twee jaarmarkten door Albrecht en Isabella: "...dat wij ontfangen hebben die ootmoedige suppliantie van die schouth, schepenen, heyligh geestmeesters, kerkmeesters, gesworens ende gemeyne ingesetenen der Vrijheydt van Weelde..."

2. Het Gasthuis: Buiten de H.Geesttafel spreekt

Gramaye in 1608 nog van een Gasthuis (vreemdelingenhuis), bisschoppelijk goedgekeurd in 1490. In 't parochieel archief liggen er enkele stukken over een stichting van Jacobus Hubertus Keteleers, en van renten van het Gasthuis en rekeningen van de rentmeester, alle tussen 1668 en 1797. Dus heeft dat Gasthuis nog bestaan tot aan het einde der 18e eeuw.

3. De Studiebeurzen: Verder vernoemt Gramaye studiebeurzen, gesticht door Godeskalk van Nieuwenhuysen, proost van het kapittel te Diest, en door Bartholomeus van Nieuwenhuysen, rector van het gesticht Bruntruit. Andere studiebeurzen ten voordele der Weeldenaren werden gesticht door Joannes van Lummen, voormalig pastoor te Weelde, en daarna aartsdiaken te Famenne. Al die beurzen werden gesticht voor studies in het opvoedingsgesticht "Het varken" en het huis "Standonck" te Leuven; alsook voor de opvoeding van tien jonge meisjes in het Begijnhof te Leuven. Het moet dan ook niemand verwonderen dat, volgens Gramaye, "Weelde en Poppel eertijds zeer beroemd waren door de beschaafdheid van de inwoners, dat ze steeds beoefenaars waren van de wetenschap en altijd geneigd hun zonen te laten studeren, en dat Gramaye tussen de lieden van zijn ouderdom 25 Weeldenaren kent die, na hun studiën gelukkig voleindigd te hebben ofwel als priester

Gods kudde verzorgen ofwel eeuwige roem hebben verworven". De beroemdste Weeldenaar, die kon profiteren van zo'n studiebeurs in "Het Varken" is de H.Nicolaus Poppelius, martelaar van Gorcum, die er studeerde van 1553-1556 en er het licentiaat in de kunsten behaalde met de 35e plaats op 180 mededingers.

Bijlage 1: Aartbrief van Weelde en Poppel

Hertog Jan III verkoopt zijn gemeente- en woeste gronden in 1331, gelegen binnen welbepaalde grenzen en die niet afhangen van de jurisdictie van Tongerlo, aan de mensen van Weelde en van Poppel. Dit voor de prijs van tien oude Tornoysse ponden, en de jaarlijkse cijns van drie oude tornoysse solidi. Zij mogen twee geschikte mannen uitkiezen om die gronden te verdelen en het gebruik ervan te regelen. Als vreemden het wagen er met hun kudden of op een andere manier gebruik van te maken, dan mag de rentmeester van Herentals een warandemeester aanstellen die op de vreemde dieren beslag mag leggen, en een boete eisen van twintig zwarte solidi ten voordele van de Hertog.

"Aertbrief van Welde en Poppel de dato 1 februari 1619 met twee vidimi van 23 juni 1331 en 28 juni 1449".

Albert ende Isabella Clara Eugenia infante van Spagnien by der gratie Godts Aertshertoghe van Oostenryck, hertoghe van Bourgondie, van Brabant, van Limbourgh, van Luxembourg ende van Geldere, grave van Habsburgh, van Vlaenderen, van Arthois, van Bourgondien, van Tirol, Palsgraeve ende van Henegauwe, van Holland, van Zeeland, van Naemen ende van Zutphen, Marckgraven van het heyligh Ryckx van Roomen, Heeren van Vrieslandt, van Salins, van Mechelen, van de stadt, steden ende lande van Uytrecht, Overyssel ende Groeningen, allen de ghene die dese onse opene brieven sullen sien oft hooren lesen SALUYT, van wegen die schepenen, Borgemeesters ende andere Regeerders der Vryheydt Welde ende dorpe van Poppel is ons verthoont ende te kennen gegeven hoe dat hunne voorsaeten in Vigilia beati Joannis Baptistae des jaers duysent dry hondert een en dertigh hooger

gedachtenis hertogh Jan onse voorvaedere, dien Godt genaede hebben vercregen seeckere hunne vronte ende gemeynthe volgende den vercryghbrief daer van als toen gedepescheert uyt crachte van de welcke die selve ende hunne naercomelingen syn geweest in paisible ende vredelycke possessie soe die supplianten alnogh syn ende oock wel behooren te blijven, dan om hunne naecomelingen dien aengaende te beter te verseecken, soo soudent die supplianten den voorscreven vercryghbrief geerne doen vernieuwen, ofte immers daer van doen depescheren behoorelycke brieven van vidimus midts dien den selven door lanckheydt van tyde ende quaede bewaeringhe is by naer verrot ende bedorven, met nogh seeckere vidimus daer van tander tyde verleent in den jaere duysent vierhondert negen en veertigh, daer van de segelen door d'injurie des tydts syn afgecomen naer breeder uytwysen van deselve daer af synde ende byde hiernaer geinsereert ende omdat de voorscreven bescheeden te beter in toecomende tyden soudent bewaert ende geloove gegeven worden, soo baeden die supplianten oodmoedelyck dan ons gelieven soude in conformiteyt van den boven verhaelden brief van vidimus hun te verleenen vernieuwighe van den selven. Doen te weten dat wij geneyght wesende ter beden der voorscreven supplianten hebben wy onse seer lieve ende getrouwe die cancellier ende luyden van onsen Raede geordonneert in Brabant wel ende int langh doen oversien ende visiteren den voorgenoemden originaelen brief met oock den anderen van vidimus ongeviteert sonder cancellatie, rasure ofte suspicie dan dat de selve door oudtheyt van tyde ende voeghtigheyt van de plaetse daer de selve schynen gelegen te hebben in de vouwe ende replicque hier en daer syn gekrenckt ende doorgeeten, noghtans niet soo seer oft de selve syn wel leesbaar geweest behoudelyck den eenen originaelen brief den welcken twee woorden niet en syn leesbaer bevonden midts de voorscreven oudheyt, die welcke woorden wy in de insertitie van den selven hier onder gedaen hebben open ende in blanco gestelt, den teneur van de welcke hier naer volghet: Nos Johannes, Dei gracia Lotharingie, Brabancie ac Lymburgie dux, notificamus universis quod nos omnes communitates et wastinas nostras sitas infra limites seu palos infrascriptos, scilicet a loco dicto Te Geheulte usque Berscot, de Berscot ad locum

dictum Ten Dycke inter Baerle et Weelde, et ab illo loco usque Erbitsfoort, de Erbitsfoort usque Roevoirt, de Roevoirt usque Tuldele, de Tuldele usque Mierdermere, a dicto loco usque ad primum palum dictum Ten Geheulte, bonis allodialibus monachorum de Tongerlo, nec non juribus et jurisdictionibus aliorum dominorum infra dictos palos existentibus et jacentibus dumtaxat exceptis, universis et singulis hominibus nostris villarum nostrarum de Weelde et Poppel, ad opus eorum et omnium commorantium infra dictos limites seu terminos, omniumque qui in dicto empcone nunc et non postea participes esse voluerint et consortes, propter nostram et eorum utilitatem vendidimus, ab ipsis seu eorum heredibus et successoribus ad dictam communitatem spectantibus jure hereditario obtinendas et habendas, ad communes eorum usus, pro certo prelevio decem librarum grossorum Turonensium, nobis ab eisdem hominibus nostris integraliter solutarum et pro annuo et hereditario censu trium solidorum grossorum Turonensium antiquorum, nobis nostrisque heredibus et successoribus ab hominibus dictarum villarum nostrarum et ab eorum heredibus singulis annis imperpetuum semper proxima die dominica post unumquodque festum sancti Martini hyemalis solvendum.

Insuper concedimus dictis hominibus nostris quod ipsi ex unaquaque dictarum villarum de Weelde et de Poppel duos viros ydoneos, quos ad hoc utiles sibi viderint, ex se possint eligere, ad dividendum et participandum prelevium supradictum, secundum quorum ordinationem dictas wastinas perpetue debent uti, et qui de dictis bonis tantum vendere vel exhibere poterunt ad firmam perpetuam, quod a dicto censu dictorum trium solidorum grossorum Turonensium antiquorum singulis annis, et non amplius, relevantur.

Si vero aliquis extraneus, qui jus in dicta communitate non habuerit ex predicta vendicione, usus fuerit eadem cum animalibus suis vel aliquo alio modo, contra eorum voluntatem et consensum volumus, quod receptor noster de Herentals, presens vel futurus, eis ponat et statuatur nomine nostro unum forestarium, qui pecora et animalia aliena arrestare valeat, quocienscumque hoc acciderit, et penam inde levat et recipiat, ad opus nostrum, viginti solidorum nigrorum Turonensium parvorum, promittentes, pro nobis nostrisque heredibus et successoribus, quod nos omnia et

singula premissa dictis hominibus nostris inviolabiliter observabimus et observare faciemus, et quod contra hec seu eorum aliqua in futurum per nos, alium vel alios non veniemus, nullam exceptionem, calliditatem aut occasionem queremus, per quam vel per quas premissa vel eorum aliqua revocari vel infringi poterint, aut modo quolibet infirmari. In quorum omnium testimonium et munimen sigillum nostrum presentibus litteris duximus apponendum.

Datum Bruxelle, in vigilia beati Johannis Baptiste, anno Domini M.IIIe, tricesimo primo.

PHILIPS by der gratie Godts hertoghe van Bourgondien, van Lothryck, van Brabant ende Limbourgh, grave van Vlaenderen, van Artois, van Bourgognien, Palatyn van Henegouwe, van Hollandt, van Zeeland ende van Naemen, Merckgrave der heylighs Ryckx, heere van Vrieslandt, van Salins, ende van Mechelen, doen condit alle luyden dat wij by onsen lieven en getrouwen cancellier en andere onse raedtsluyden geordonneert in onsen lande van Brabant ernstelyck hebben doen oversien ende visiteren eenen open besegelden brief by wylen hertog Jan van Brabant onsen oudtvader saliger gedachten verleent onsen goeden luyden ons dorpen van Welde en Poppel van hunnen vrointen en gemeynten gelegen tusschen seeckere palen ende paelsteden in den voorscreven brieve verclaert, van welcken brieve den teneur van woerde tot woerde hier naer volght ende is:

Nos Joannes Dei gratia ...

(zelfde als hiervoor, uitgenomen de opengelaten blanco plaats is hier aangevuld door de woorden: plevium supra dictum) ...

Welcken voorscreven brief met allen synen inhoudelyck die van woerde tot woerde hier boven staet geincorporeert wy ter oodtmoediger bede van onse voorscreven goede lieden hebben geconfirmeert, geratificeert ende geapprobeert, confirmeren, ratificeren ende approberen midts desen ontbiedende ende bevelende ernstelyck onsen drossaert ende rentmeester generael van Brabant, onsen schouteth ende rentmeester van Turnhout ende allen onsen anderen ambachten, richteren, dienaeren ende ondersaeten dien dat aengaen magh nu synde ende naemaels wesende ende elcken van hun besonder dat sy onse voorscreven goede luyden van Welde ende Poppel onse voorscreven confirmatien ende haere vrointen ende gemeynten

in den voorscreven brieve verclaert rustelyck ende vredelyck doen ende laeten genieten, gebruycken sonder hen daer tegens eenigen hinder, commer ofte letsel daer inne te doen ofte te laeten geschieden in eeniger manieren ende dat onsen voorscreven rentmeester van Turnhout onse voorscreven goede lieden tot haeren versoecke t'allen tyde als des van noode sal gebeuren stelle ende lyde een oft meer vorsteren oft schutteren om van onsen wegen te panden ende te schutten alle vremde luyden ende beesten die bevonden sullen worden der voorscreven vrointen ende gemeynten gebruyckende, ende die pene van twintig schellingen swerten tornoyse by hen t'onsen behoefte daer afgehouden en ons voorts reeckeningh ende bewys daer af gedaen te worden alsoo t'behoort. Ende des t'oirconde hebben wy onsen segel aen desen brief doen hangen. Gegeven XXVIII daegen in Junio in t'jaer ons Heeren duysent CCCC negen en veertigh. Op de pliecke stont: by myn heere den Hertogh t'uwer relatien deur Hendrick Magnus ende Arent van Rede ridder, Simon van Herbays, Meesteren Claes Hop ende Jan die Groete, by waeren onderteeckent: Dinter, van welcke brieven wy de voorscreven supplianten geaccordeert en geconsenteert hebben dese onse opene brieven om hen te dienen als vidimus en hen daer mede in tyden ende wylen te behelpen daer ende soo dat behooren sal ende des t'oirconde hebben wij onsen segel daer aen doen hangen. Gegeven in onse stadt van Brussel den eerste dagh der maent van february in t'jaer ons Heeren duysent sesse hondert ende negenthien. In plicque stondt: by de Aertshertogen, ende was besegelt met den grooten segel in roeden wassche onder uythangende met dobbelen steerte van parchement.

Bron:

1. J.E.Jansen. Aertbrief van Welde en Poppel de dato 1 februari 1619 met 2 vidimi van 23 juni 1331 en 28 juni 1449. In: Taxandria, 1933, blz.74-77.
2. A.Wouters. Akte van 23 juni 1331. In: Bulletin de la Commission Royale d'histoire, 1882, Deel X.

Bijlage 2: Oorkonde van 1407 waarin Jan Zonder Vrees, Graaf van Vlaenderen, Dendermonde tegen Weelde en ressort ruilt met Antoon van Bourgondië, Hertog van Brabant.

Bij der Gratie Godts hertoge van Lothringen, van Brabant ende van Limborgh, markgrave des heylich rijcx, alle den ghene, die dese onse letteren sullen sien, lesen ofte hooren lesen saluijt, want wel betaempt ende toebehoort den oversten ende princen van den lande genade ende gratie van rechten ende privilegien syne ondersaeten ende goede lieden te verleenen ende te doene, ende wij bij accoort van den tweeden mey lestleden, by mangelinghe tegen Dermonden, hebben verkregen de heerschappije van Weelde met syne toebehoorten ende resorten, welke dus lange aen den graefschappe van Vlaenderen heeft toebehoort. Ende wy, aangesien die groote diensten, die onse goede lieden ende ondersaeten van Weelde altijd hebben bewesen aen onse voorderen ende voorsaeten hertogen ende hertoginnen van Brabant, soo ist dat wy te weten doen alle den gene die desen brief sullen sien, lesen ofte hooren lesen dat wy uyt goeder gonsten ende vrinschappe, die wij tot hun draeghen ende hebben, gegeven ende geconsenteert ende bevesticht ende alsulcke privilegien, poincten ende vryheden, als sy van onse geseyde voorderen ende voorsaeten van saliger gedaghtenisse ofte ook van de graven van Vlaenderen vercregen hebben, die selve te houden, te hebben ende te gebruyken, de welke wy hun voor ons, onse oirs ende naercomelingen gelooven ende sweiren te houden ende doen houden vast ende sonder breecken tot eeuwigen daghe, ende des toirconde, hebben wy onsen segel aen desen brief doen hangen. Gegeven tot Brussel, op den vijfdien dagh van July int jaer ons heere 1407.

Bron: Rijksarchief Antwerpen. Gemeentearchief Weelde nr.3. Afschrift uit de 18e eeuw.

Bijlage 3: 15 september 1612: Octrooi voor weekmarkt en twee jaarmarkten

Albert en Isabella Clara Eugenia, Infante van Spaignen bij de gratie Godts Aertshertogen van Oostenrijk, Hertogen van Bourgoignien, van Lothrijk, van Brabant, van Limborgh, van Luxemborgh ende van Gelre, gravin van Habsborg, van Vlaenderen, van Artois, van Bourgoignien, van Tirol, palsvrouwe ende van henegouw, van Hollant, van Zeelant, van Namen ende Zutphen, markgravin des heylich Rijck van Roomen, heere ende vrouwe

van Vrieslant, van Solms, van Mechelen, van de stadt, steden ende landen van Utrecht, Overijssel en de Groeningen, allen dengene die dese onse opene brieven sullen sien ofte hooren lesen saluyt, doen te weten dat wij ontfangen hebben die ootmoedige suppliantie van die schouth, schepenen, heylighgeestmeesters, kerkmeesters, gesworens ende gemeyne ingesetenen der Vrijheydt van Weelde in den quartiere van Turnhout, inhoudende hoe dat sij supplianten van oude tijden binnen de voors Vrijheydt hebben gehad twee jaermerkten ende eene weekmarkt alle vrijdagen welcke voors merkten hoewel bij verscheyde onse voorsaeten Hertogen van Brabant sijn geconstimeert geweest ende namentlijk inden jaere vierhondert ende sevenen vijftigh bij loffelijker memorien den Hertogen van Bourgoignen waaruit blijkende bij diversche oude boeken soo tot Vilvoren als binnen onse rekenkamer van Brabant volgens de copije van authentiek ende attestatie van onsen historieschrijver J.Baptist Grammaye, nu ist soo dat mits dese voorledene ende andere voorgaende troubelen de voors supplianten niet en is mogelijk geweest de voors jaermarkten ende weeckmerckten te continueren, maer sijn door hunne groote desolatie ende verwoestinghe vele voorlede jaeren achter gebleven, ende gemerckt door de gratie Godts de voors troubelen nu hebben bestaen te cesserem, soo soudem sij supplianten geerne met alle neerstigheydt allensken stellen alle voorgaende saecken in staete gelijk die sijn geweest bij hunne voorouders, tgeene sij lieden sonder onse autoriteyt gratie, oorlog ende consent niet en connen gedaen, hebben onse daeromme seer ootmoedelijck gebeden dat onse goede gelieft zij hunne voors privilegien te confirmeren ende hun te verleenen dat de voors weeckmerkten des vrijdaeghs ende de twee jaermerkten d'eene den eersten dynsdagh van den april ende d'andere des dynsdagh voor Sinte Michielsdaghs mogen worden gehouden ende gevrijt, gelijk deselve van alle oude tijden plegen onderhouden te worden, ende hun tot dien eynde doen depescheren onse opene brieven daertoe dienende, soo ist dat wij desen aengesien ende naer dien in onsen Raede van Brabant alle die voors octroyen, privilegien ende stucken hier voren geroert sijn gevisiteert ende geexamineert geweest, ende hier oppe gehoort den schouteth ende schepenen van Turnhout, ende

daernaehad advies van den rentmeester van onse domijnen int quartier aldaer, genegen wesende ter beden ende supplianten der voors supplianten hebben hun de voors twee jaermarkten ende weekmarkt geconfirmeert, geratificeert ende indien desnoot zij hebben de zelve uyt onse prinselijcke macht ende autoriteyt van nieuws gegunt, verleent, geoctroyeert ende geaccordeert voor ons, onse erfgen ende naercomelingen, Hertogen ende Hertoginnen van Brabant, gunnen, verleenen, octroyeren ende accorderen uyt onse sonderlinge gratien bij desen onse brieve dat sij voortaan binnen de voors. vrijheydt van Weelde tot sulcke plaetse hun dat goetduncken ende gelieven sal, alle jaeren sullen mogen houden twee vrije merckten, d'eene daer op den eersten dijnsdaghs in de maent van april ende d'andere des dijnsdaeghs voor Sinte Michielsdaghs, ende eene gemeyne weeckmarkt op elcken vrijdaghs, octroyerende ende accorderende aen alle cooplieden ende alle andere die de voors twee jaermerkten ende den vrijdaghs van de gemeyne weeckmerckt sullen aldaer begeren te hanteren, verkeeren ende frequenteren, goede, vrije ende vaste versekerheijdt ende om aldaer te mogen comen ende in onze voors vrijheydt doen brengen hunne goederen, waere ende cooqmanschappen ende deselve aldaer te vercoopen ende te distribueren, ende andere te coopen ende voorts aldaer te rusten ofte blijven converteren, t'elcken jaere ses daegen duerende de voors vrijmerkten, soo om mogen derwerths comen, te blijven rusten ende om van daer met hunne voors waeren ende cooqmanschappen te vertrecken vrijelijck, rustelijck ende vredelijck daert hun goetduncken ende gelieven sal, sonder dat sij op hun volck, facteurs, dienaers ofte domestiicken comende, blijvende ende keerende duerende de voors vrijmerkt sullen mogen worden gevangen, gearresteert ofte becommert lijf noch aen goederen om eenighe hunne schulden ofte tot wiens versoeck het soude mogen wesen, ten waere voor schulden, gemaect duerende de selve vrijmerckt ende uytgenomen onse schulden alleene tot welcken eynde wij hun met hunne voors goede waeren ende cooqmanschappen hebben genomen ende gestelt nemen ende stellen mits desen onder onse protectie ende sauvegarde gehoudelijck ende in desen versien dat onse vijanden ende die gebannen ende

vluchtigh sijn onse landen ende heerlijkheden, hun geensints en sullen mogen behelpen mette de vrijheydt van de voors merkt ende sullen de voors supplianten ende hunne naercomelingen gehouden sijn alle jaeren goets tijts voor de voors twee vrije merkten dese onse tegenwoordige brieve den volcke te vercondigen ende te publiceren op dat eene iegelijk hem daernaer magh reguleren, ontbieden daeromme ende bevele onse seer lieven ende getrouwen cancelliere ende andere lieden vanonsen raede geordonneert in Brabant, myer van Loven, amptman van Brussel, schouteth van Antwerpen ende van den Bosche ende voorts allen andere onsen ende onser vassallen oft der smalre heeren rechteren, justificieren officieren ende ondersaeten ons voors lants ende hertogdom van Brabant nu sijnde ende naermaels wesende, dat sij de voors supplianten ende hunne naercomelingen, mitsgaders sullen dengenen die de voors jaermerckten ende weeckmerckt hanteren sullen, van desen onser tegenwoordiger gratien, octroy ende consent inder voegen ende manier boven verhaelt doen laeten ende gedooen rustelijck, vredelijck ende volcomentlijck genieten ende gebruycken, sonder hun te doen noch te laeten geschieden eenigh hinder, letsel oft stoornisse ter contrarie want ons alsoo gelieft ende ten eynde dat dit goet vast en gestadigh blijve ter eeuwigen

daege soo hebben wij onsen segel hier aen doen hangen gegeven in onser stadt van Brussele vijfthien dagen in de maent van september in 't jaer ons heeren duysent seshondert ende twelf. Onderstont: bij de Aertshertogen onderteeckent ende gesezelt in forma. Op den rugge stont: Interement ende registratuere van octroy is uyt crachte ende naerluyt deser permissie gedaen int Regre camer charteren der voors Chambre begonst in januario ... et verso eodem die onderteeckent A.de Zoete op den voors rugge stont alnogh: Die president ende luyden der camer van rekeninghe in Brabant oversien ende gevisiteert hebbende dese requeste ende op den inhoud derselve met malkanderen wel ende rijpelijk gelet hebben in den naem ende van wijlen haere hoogheden gepermitteert ende geconsenteert, gelijk sij permitteren, ende consenteren bij desen, dat hic octroy alhier geroert, sal worden in desen camere geregistreert naer behooren, mits bij de remonstanten bekennde eenen qwijtbaren cheyns van vier ponden arthois in plaets van vrije bij hun gepresenteert den welcken sij sullen bekenne voor die van de tolcamer ende rentmeester ter plaetsen aldaer naer behooren ende daervan alhier te sijn den de brieven daer toe noodigh om oock geregistreert ende alhier bewaert te worden naer oude ende loffelijcke gewoonte.

Ravels en de molens

door Els De Kinderen

Het mag dan een afgelegen, weinig beroemd Kempens dorp zijn, in molenaarskringen en bij molenvrienden is Ravels wel bekend, en dit sedert lang. Immers op 1 juli 1906 startte Victor De Kinderen vanuit het onooglijke gehucht “den Eel” met een vakblad voor molenaars, de nog steeds levende “Belgische Molenaar”. Het was een zware opgave die hij zich had gesteld. Vakpers was in die tijd zo goed als onbestaande; om te slagen dienden voortdurend kontakten te worden gelegd en afstanden overbrugd in zeer moeilijke omstandigheden. Maar deze onderlegde molenaar was bezielde en had een verheven doel voor ogen, zoals we kunnen lezen in het eerste nummer waar hij zijn taak als volgt omschrijft: “Zoals in tal van andere vakken en bedrijven wordt ook voor de molenaars de strijd om het bestaan hoe langer hoe moeilijker, en die strijd is alleen wat te vergemakkelijken door eendrachtig samenwerken en door elkander voorlichting te geven. Het is daarom dat wij onze zwakke krachten ten dienste stellen voor de voorheffing van de maaldersstand. In de sociale omkering die wij beleven moeten we de rechten van de molenaars doen gelden. Het verenigingsleven bloeit ten huidige dage bij werkman en boer, en de vereniging is ook voor de molenaars allernoodzakelijkst om onze toestand te verbeteren. Wij zijn zeker dat er op dit gebied een ruim veld ter bewerking voor ons openligt”.

Victor De Kinderen was een volhoudend werker. Hij is in zijn opzet geslaagd en werd om zijn verwezenlijkingen en zijn hoogstaande karaktereigenschappen in zijn omgeving oprecht geacht. Zijn “Belgische Molenaar” heeft een geestelijke band gesmeed onder de molenaars in gans Vlaanderen, heeft geijverd voor hun lotsverbetering, hun vakbekwaamheid opgetild en de molenaarsorganisaties ondersteund. Daarnaast

heeft hij steeds getuigenis afgelegd van een grote gehechtheid aan onze eeuwenoude wind- en watermolens, die in hem dan ook een vurig verdediger vonden. Het is zijn overtuiging, sprekend uit eigen ervaring, dat een windmolen die goed in orde is, vakkundig wordt bemalen en een goede windvlakte bezit, geen concurrentie van machines hoeft te vrezen. Op 9 januari 1945 overleed Victor De Kinderen zodat hij het niet heeft moeten beleven dat zijn windmolen op 15 januari 1956 door enkele windstoten werd neergeveld. Wellicht spijtig voor de molen! Deze was steeds goed onderhouden, doch men vermoedt dat essentiële onderdelen als afzetten waren aangetast door houtworm en dgl. Men kan zeggen dat de tand des tijds zijn rechten opeiste. Vinden wij het bijzonder spijtig dat deze stoer Kempische standaardmolen moest verdwijnen, dan is daar gelukkig voor Ravels nog die andere windmolen: De Nachtegaal der Maatvennen.

Een naam die in de oren klinkt als een lentemelodietje, speels en dartel, zo helemaal passend bij de vroegere sfeer rond de molen. Van de oudere generatie zullen velen zich Jos Van Himbergen nog herinneren, bij mooi weder zittend op de kap van zijn molen, vrolijk wuivend en kwinkslagen roepend naar de voorbijgangers. Met een grapje, een sprankelend tintje poëzie en een luchtige beweeglijkheid ging hij door het leven en speelde de lachende filosoof. Zo hoog op zijn molen leken de aardse zorgen, waaraan hij vroegtijdig ten onder zou gaan, ver weg. Meer dan naarstig werken verpersoonlijkt de Nachtegaal der Maatvennen creativiteit. Victor Van Himbergen tekende en schetste molens op de maalzolder. Jos Van Himbergen schreef er gedichten:

Het ieder van pas te maken
en van elk te zijn bemind,
zijn de moeilijkste zaken
die men ter wereld vindt.
In storm, donder en hagelbuien

De houten molen in Ravels-Eel

moet ik hier mijn leven wagen,
en in lege tijden
moet ik mijn leven verslijten.
Den molenaar schijnt een dief te zijn,
mij dunkt het kan niet mogelijk zijn
wat hoeft hij om geld te geven
als hij toch van de wind moet leven.

De tijden veranderden, de naoorlogse evolutie schiep een harde wereld waarin efficiënte zakelijkheid voorop stond. Talrijke rasechte, dicht bij de natuur levende windmolenaars raakten in vertwijfeling. Vele molens raakten in verval maar niet de Nachtegaal der Maatvennen, die, na enkele moeilijke jaren, in Frans Van Himbergen een nuchter handelende eigenaar en een toegewijde vriend vond. Met bewonderenswaardig doorzettingsvermogen wist hij de restauratie van de molen te bewerkstelligen. Met oplettende zorgen en liefdevolle bekommernis staat hij sindsdien in voor het onderhoud. Hierbij kan hij rekenen op de bezielde medewerking van Swat Paulussen: "Wij durven alles aan; als een molen gerestaureerd is, begint het werk voor de molenaar. Door er mee te werken bemerk je best de tekortkomingen. Zo kan je altijd bezig zijn". Ganse vakanties brengt Swat Paulussen op de molen door om er te timmeren, te schilderen, te vijlen en te malen, een werk dat nooit af is. Kom eens kijken en genieten van de sfeer! Op winderige zondagen gaat het er nog aan toe als vroeger en molenaars uit de omgeving steken daarbij wat graag een handje toe. Zo helemaal zichzelf, in volkomen harmonie met het werktuig voelen ze zich oprecht gelukkig en een passend praatje en een grapje kunnen er dan ook gul af. Pret verzekerd voor wie geboeid is in ons ambachtelijk verleden. En er is meer. Je kan hier leren wat "genoegen vinden in het werk" betekent, een rustbrengend genoeg gepaard gaande met intense voldoening, iets wat de mens vandaag nog zelden in zijn arbeid kan vinden. Als didactisch materiaal is de Nachtegaal der Maatvennen in vele opzichten voor Ravels van uitzonderlijke betekenis.

Zal de eigenaar moeten ervaren dat dit niet gewaardeerd wordt door de verantwoordelijke instanties? Verkavelingen allerhande dreigen in de onmiddellijke omgeving, zodat de windvang van

de molen ernstig in gevaar is. Meteen ook het voortbestaan van de molen zelf. Met Argus-ogen kijken wij toe wat hier te gebeuren staat. Molen en molenbiotop zijn allemans cultuuroed geworden. Daar houdt men zijn handen af.

Wat vertellen oude documenten over onze molens?

Indrukwekkende eeuwenoude verhalen komen er niet aan te pas. Tijdens het Ancien Régime hoorde Ravels aan de abdij van Tongerlo, en hoewel deze elders talrijke molens in eigendom had, bezat zij in ons dorp geen maalrecht. Dit hoorde toe aan de Heer van Turnhout en de inwoners waren verplicht hun graan te laten malen in de zogenaamde banmolens: de windmolen van Weelde of de watermolen van Poppel. Met de Franse Revolutie veranderde de situatie grondig. Een gevolg was dat vrije molens gebouwd mochten worden. Wat betreft de oprichtingsdatum van de eerste windmolen van Ravels, een standaardmolen staande op de huidige molenplaats Maatvennen, bestaat geen zekerheid. Verondersteld wordt dat het omstreeks 1820 moet geweest zijn. Alleszins stond hij er voor 1834. Uit een Dictionnaire Géographique de la province d'Anvers, in dat jaar opgemaakt, weten we dat er te Ravels naast een korenwindmolen nog twee graanmolens stonden waarvan één door mankracht en één door paardenkracht voortbewogen werd. Daarnaast was er nog een olierosmolen, eveneens door paardenkracht voortbewogen. In totaal vormde dit de enige industrie, wat wijst op de belangrijke functie die de molen indertijd in het dorp vervulde. Over de witbestoven molenaar en zijn molen zijn dan ook talrijke verhalen en anecdotes ontstaan: zovele getuigenissen van volkse humor, opmerkings- en verbeeldingszin.

De oudste akte nog voorhanden, betreffende de eerste windmolen, is gedateerd 11 juni 1866. Ten overstaan van notaris J.Ceulemans te Turnhout, verkocht Jacobus Van Hees, wonende te Antwerpen, aan Johannes De Jongh, molenaar, ongehuwd wonende te Ravels: "Eenen Standaard-graanwindmolen met opbouw en erve benevens al de Steenen Staande en draaiende werken en gereedschappen en toebehorende, groot in 't geheel negen aren zeventig centiaren voor de som van

7400 frank". Enkele jaren later, in de nacht van zes op zeven december 1868, waaide de molen om in een storm. Voor 1000 frank verkocht Joannes De Jongh de ruïne en alles wat erbij hoorde aan zijn zuster Johanna De Jongh. De verkoop vond plaats op 13 februari 1869. In hetzelfde jaar werd de stenen windmolen gebouwd door de molenmaker Leon Van Himbergen uit Netersel. Deze huwde de eigenares en werd de nieuwe molenaar. In 1899 werd hij opgevolgd door hun zoon Viktor Van Himbergen, die in 1929 door een ongeval om het leven kwam en de molen op zijn beurt naliet aan zijn zoon Jos Van Himbergen. Na zijn al te vroegtijdig overlijden op 3 februari 1952 kwam "De Nachtegaal der Maatvennen" onder de hoede van Frans Van Himbergen. De standaardmolen van Ravels-Eel, in 1707 opgericht aan de Schorsemolenstraat te Pasbrug-Mechelen, werd in 1875 naar Ravels overgebracht. De heer De Pauw, toenmalig notaris te Mechelen en eigenaar van het landgoed Ravels-Kamp, liet hem afbreken en weer opbouwen te Ravels-Eel ter streke Kapelakker. Te Mechelen werd hij "Schorsemolen" genoemd, wat er op zou kunnen wijzen dat hij vooral diende voor het malen van eikeschors voor de bloeiende goudleernijverheid toendertijd te Mechelen. Te Ravels kreeg de molen de welsprekende naam "In stormen Sterk", wellicht een verwijzing naar de spreuk in de molen: "In stormen sterk, molenaar bid en werk". Van 1875 tot 1885 werd de molen bemalen door Willem Gielen. Bij de openbare verkoop in 1885 kocht de 24-jarige Viktor De Kinderen, afkomstig van

Lierop, de molen, die in slechte staat geraakt was. Immers, op 28/11/1884 "tusschen woensdag en donderdag 's nachts, is schade toegebracht aan den molen staande in den Vooreel alhier, toebehoorende aan Willem Gielen, molenaar in deze gemeente. Buiten de toegebrachte schade hadt men de vang af het slot van den molen los gedaan zoodat dezen bij hevigen wind zou kunnen in brand ofwel omgevallen hebben".

Onmiddellijk na de aankoop liet de nieuwe eigenaar herstellingen en verbeteringen uitvoeren. Zo werd de molen voorzien van Hollandse molenroeden fabrikaat Post. Later paste men hierop stroomlijnsysteem Van Bussel toe, waardoor het mogelijk werd met zeer weinig wind te malen. Victor De Kinderen jr. volgde vaders voetsporen op de molen. Tot omstreeks 1950 bleef hij geregeld gebruik maken van de wind als energiebron. De stilstand daarna betekende geen verval, doch in 1956 beslisten de natuurkrachten over het lot van deze molen. De herinnering aan V.De Kinderen wordt echter levend gehouden door enkele van zijn nazaten. Vanuit Ravels, meer bepaald langs "De Belgische Molenaar", sinds 1978 aangevuld met de bijlage "Levende Molens", gaat een grote bekommernis uit naar het behoud en de herwaardering van onze wind- en watermolens. Volledig in de geest van Victor De Kinderen wordt geijverd voor een zinvolle toekomst voor deze waardevolle getuigen uit het verleden. Ware aard verloochent zich nooit; anders gezegd: de ervaringen uit de jeugd bepalen de inhoud van een mensenleven

De Nachtegaal der Maatvennen

Aanwinsten voor de bibliotheek en het archief

door Jos Verhoeven

André Jansens Weelde

- drie Ferrariskaarten Weelde

Missienaaikring Weelde

- archief Missienaaikring Weelde

Karel Jansens Weelde

- Lijkrede Karel Bols
- Opmaak petitie St Jan

Theresia Willems Geel

- oude jeneverkruik : Jaques Neefs Anvers met etiket
- stenen schoollei

Jos Bols-Luyten Ravels

- Turnhoutse kant : Kader met schild van Turnhout

Heemkundekring Reusel

- Boek "Reusel aan de meet"
- 26 boeken : Reglementen-Wetten – enz van België

Convent van Bethlehem Duffel : Zuster Fien Huysmans

- drie kopglazen
- houten toestel om laarzen uit te trekken
- één paar hoevebeschermers voor ossen
- één paar getten (beenstukken)
- twee drinkflesjes voor vogels

Jos Huysmans Brasschaat

- boek : Het dorpswoonhuis in de Kempen

Vermer-Van Hove Sint Genesius Rhode

- een tiental boeken

Jos Verhoeven Weelde

- de volledige reeks "Snutentrekker"

Jos Huysmans Brasschaat

- Doos boeken (oorlogsverleden)

Sien Huysmans Turnhout

- missaal

Rik Bogaerts Turnhout

- oud kookboek "Regina"
- paravent kachel
- klok in delfts blauwe schotel
- foto van vader Désiré Bogaerts
- Mater Dolorosa
- Apparaat met toebehoren om draad te tappen
- Vaasje
- Mosterdpotje met houten lepel
- Grijs en blauwe vetpot
- pekelpot
- schouwgarntuur
- vijf oude vulpenen
- vuurvast schoteltje
- soepkom
- twee oude doosjes van boenwas
- klein handboortje
- koperen glassnijder
- eiken console

Marinus Willems Weelde

- stroppen voor konijn en haas
- kopie nieuwjaarsbrief Elisa Dries van 1/1/1919

Marie Verwimp Poppel

- ongeveer een dertigtal doodsprentjes

Naamloos :

- een reeks doodsprentjes en doodsbriefen van 1950 tot en met 2006
- bedverwarmer
- wasstamper
- wasknijper

Hermans-Van de Laer :

- oud koffieservies

Uit de processie St Jan Weelde :

- twee paar engelenvleugels

Anna Hermans Weelde

- potje van soldaat (2de wereldoorlog)

Els Van Reusel Weelde

- vijf oude zichtkaarten van Poppel

E.H. Van Dun Turnhout

- Voorstelling van de stigmatisatie van St Franciscus
- wijwatervat in groen aardewerk

- beker – handboog – hoofdvogel : voor handboogschieten
- klokje
- boekenstaander
- Kantkloskussen met toebehoren
- meettoestel voor alcoholgehalte te meten
- gebedenboek 1824
- klein Deens kantkloskussen
- water & wijnkannetje
- pantographs (tekenaap)
- Turnhoutse kant in kader (slabber)
- O.L.Vrouw van de Bijstand
- tekening Kempisch tafereel (Paulussen J.)
- Barometer + thermometer R + C
- Missale Romanum (latijns muziekboek)
- Singer naaimachine op tafel
- oude kachel
- kleding van zijn ouders
- oude pastoorskleding
- verzameling van sigarendozen (35 stuks)
- schilderij “Boottrekkers” van Aug Audenaars
- een vijftal oude flessen in mand en oude drankflessen

- twee kledinghangers
- twee voetbankjes
- twee kistjes met 100 glasfoto's
- verschillende boeken met volksliederen en patriotieke en kluchtliederen
- een met de hand geschreven muziekboek
- een staande kapstok
- een volledig lampetstel (vijf stuks)
- biljartstok (keu)
- stolp
- tinnen schaal
- een volledig oud koffieservies (12 stuks)
- vier glazen potten voor kruiden in te bewaren
- dokterstas
- een fotoalbum
- twee tapkranen

Dr. G. van de Poel te Poppel :

- een bijna volledige uitrusting van de kleine gebruiksvoorwerpen van een dokterspraktijk van ongeveer 100 jaar oud.

Met dank aan de milde schenkers.

De vuurkruisers

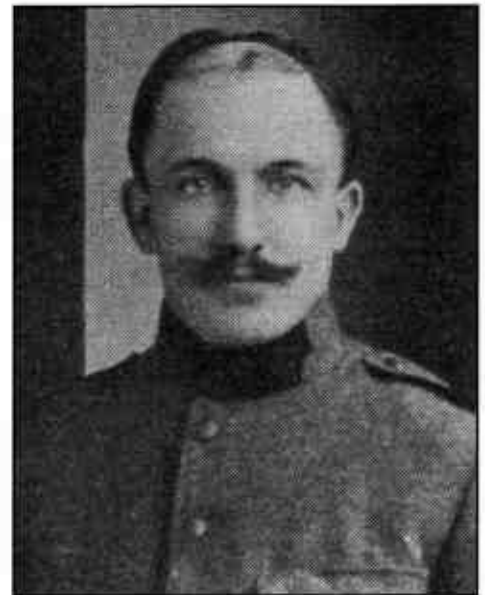
door Jos Verhoeven

Na de Eerste Wereldoorlog, ook “De Grote Oorlog” genoemd omdat die ongeveer 10 miljoen doden en 20 miljoen gewonden had gemaakt, werd in België de benaming “strijder” zonder onderscheid toegepast voor iedereen die het land gediend had door zijn aanwezigheid bij het leger tijdens de periode van 4 augustus 1914 tot 11 november 1918. De meeste kregen daarvoor de zege- en de herinneringsmedaille van de oorlog 1914-1918. Een zeer groot aantal oud-strijders die een lange aanwezigheid hadden in een eenheid, die in rechtstreeks contact met de vijand kwam, hadden dan ook enkel de hoger vermelde medailles en men maakte geen onderscheid met hen die hun plicht in het achtergebied hadden volbracht, of die slechts een korte tijd werkelijke dienst deden tussen 1 augustus 1914 en 11 november 1918. Daarvoor werd bij KB van 14 mei 1932 de “vuurkaart” ingevoerd en bij KB van 27 april 1933 en 6 februari 1934 het “vuurkruis”. De vuurkaart werd

toegekend aan alle Belgische militairen die tussen 4 augustus 1914 en 11 november 1918 gedurende minstens twaalf maanden in de gevechtslinies dienst deden. Het vuurkruis is een Belgisch ereteken dat werd toegekend aan alle personen die in het bezit waren van de vuurkaart. Het vuurkruis bestaat uit een gepatineerd bronzen vierarmig kruis met in het midden een slagveld, met rechts onder een bajonet waarop een helm staat, in het midden links een kanon en in de rechterbovenhoek een zon die een wolk verdrijft. Het lint is van keel (rood) met drie smalle blauwe strepen. Om dit ereteken te verwerven diende de oorlogsveteraan die de vuurkaart was toegekend een formulier in te vullen, waarin hij ondermeer diende op te geven welke onderscheidingen hij ontvangen had. Al deze mensen kregen dan een huisbezoek om de opgegeven informatie te controleren. Het is dan ook absoluut niet zeker dat alle veteranen die daarvoor in aanmerking kwamen zich hebben opgegeven. Van al deze gegevens werd dan het GULDENBOEK DER VUURKAART in

Medaille van Leopold Denys

Leopold Denys

Corneel Van Beek

Vuurkaart van
Corneel Van Beek

verschillende uitgaven aangemaakt. Elke veteraan die het boek bestelde ontving een exemplaar met daarin een afbeelding van "zijn" vuurkaart.

De houders van de vuurkaart konden genieten van een hele reeks voordelen, zo genoten zij ondermeer een korting van 75 % op trein, tram en busvervoer in België. Op medisch vlak bezaten ze het recht om gratis op consultatie te gaan naar een speciaal aangestelde dokter en kregen een fikse korting (of gratis) op de voorgeschreven medicatie. De frontstrepen leverden (vanaf hun 45ste jaar) een rente op, die driemaandelijks werd uitbetaald en het bedrag was uiteraard afhankelijk van het aantal strepen. De frontstreep was een smalle, ongeveer 6 cm lange galon, meestal aangebracht op de linker uniformmouw als onderscheidingsteken voor frontdienst. In 1914-1918 werd in België per zes maanden frontdienst één frontstreep toegekend. In de verschillende uitgegeven boeken zijn er vijftientig veteranen opgenomen uit onze gemeente, doch wij hebben nog een zesentwintigste ontdekt door voorlegging van zijn vuurkaart. Ongetwijfeld waren er in onze gemeente nog meerdere vuurkruisers die zich nooit hebben opgegeven. Indien er nog familieleden zouden zijn van niet vermelde vuurkruisers die de vuurkaart hebben bewaard en kunnen voorleggen, zullen die verder opgenomen worden in de bestaande lijsten. Gezien de belangrijkheid voor ons land en onze gemeente door hun optreden in deze moeilijke en zware periode willen wij hen ieder afzonderlijk hierbij vermelden met aanduiding van de door hen bekomen eretekens, naast de voormelde vuurkaart en het vuurkruis. De eventueel bekomen frontstrepen en kwetsuurstrepen worden vermeld alsmede een zeer kort overzicht van de door hun legerdivisie, brigade of linieregiment uitgevoerde activiteiten, voor zover die konden achterhaald worden, en een foto waar die beschikbaar was.

Voor de volgorde van de opgave heb ik mij gebaseerd op het plan van de organisatie van het veldleger tijdens de oorlog 1914-1918, zoals dit voorkomt in het "Guldenboek der Vuurkaart".

1. Janssens Constant (Ravels), – soldaat –zege- en herinneringsmedaille '14-'18. (geen foto) behoorde bij het 2de Linieregiment

2. Heylen Jean Baptist (Weelde), geboren te Langdorp op 22 mei 1894 – sergeant - zeven frontstrepen - oorlogskruis met palm – zege- en herinneringsmedaille '14-'18

3. Van Heyst Henri (Poppel), geboren te Poppel op 12 december 1888 en overleden te Poppel op 8 april 1968 – soldaat - acht frontstrepen - oorlogskruis - twee palmen - ijzerkruis - zege- en herinneringsmedaille '14-'18

Zij behoorden bij het 22ste Linieregiment.

Beide regimenten behoorden tot de 2de gemengde brigade die bij de mobilisatie naar Tienen werd gezonden en daar stelling nam achter de Gete. Bij de verdediging in de aangelegde loopgraven te Vissenaken onderging het 2de Linieregiment zware verliezen. Ook het 22ste verloor bij de terugtrekking naar Vissenaken op 18 augustus 1914: 1250 soldaten en 23 officieren. Op 11 september 1914 vielen zij het Duitse front aan tussen de Zenne en het kanaal van Leuven, doch zij slaagden er niet in de stellingen Kampelaar, Wippendries en Elewijt te overmeesteren. Na de aftocht naar de IJzer organiseerde ze de verdediging van de IJzer vanaf de brug van Schoorbakke tot de bocht van Tervate. Verder hadden zij zich onderscheiden door hun hardnekkige weerstand aan de spoorlijn Diksmuide-Nieuwpoort. Tijdens de "Heilige Wacht" bezette zij de sectoren Steenstraete, Diksmuide, Pervijze en Merkem.

4. Janssens Denis August (Weelde), geboren te Baarle-Hertog op 3 februari 1890 en overleden te Turnhout op 22 oktober 1937 - soldaat - vijf frontstrepen - twee palmen – oorlogskruis – zege- en herinneringsmedaille '14-'18 – medaille van de strijder-vrijwilliger : behoorde bij het 3de Linieregiment vanaf 8 december 1915 tot 31 mei 1916 en van 1 juni 1916 tot 11 november 1918 door splitsing van het 3de tot het 23ste Linieregiment. Het 3de speelde een belangrijke rol in 1915 te Steenstraete waar het de grenadiers moest aflossen die door de gevechten waren uitgeput en de verraderlijke aanval met gifgassen van 22 april 1915 hadden doorstaan. Later, wanneer Diksmuide het schrikbeeld van onophoudende strijd was geworden, werd nogmaals het 3de Linieregiment er naartoe gezonden. Zij hielden er met onverstoorbare kalmte stand, en hun regiment kreeg de naam van het "3de Zouaven" (vrijwilligers

in pauselijke dienst die ingezet werden in de strijd om de Kerkelijke Staat in het kader van de Italiaanse eenheidsbeweging), omwille van hun grote strijd lust. De naam van dit regiment dat aangevoerd werd door kolonel Mahieu, de dapperste onder de dapperen, moest niet meer gemaakt worden. Hun roem was onvergankelijk. Daarna gingen zij verschillende sectoren van het front bezetten. Het groot offensief van de beide regimenten liet hun toe prachtig werk te verrichten op de hoogten van Klerken en het bos van Houthulst dat in enkele uren overmeesterd werd. Verder werden de aanvallen doorgedreven tot Staden, Lichtervelde, en Torhout.

5. Callens Albert (Poppel), – Brigadier – acht frontstrepen – twee palmen – oorlogskruis – zege- en herinneringsmedaille '14-'18 behoorde bij het 1ste Regiment Artillerie. Dit regiment werd samengesteld door de bijeenvoeging van de divisiegroep 1/1A, de artilleriesgroepen van de 2de en 3de Gemengde Brigade, de groep Houwitsers van 105 en de bereden eenheden van de vestingartillerie. De vele persoonlijke en gezamenlijke erevermeldingen bewijzen de waarde van dit regiment onder het bevel van verschillende aanvoerders. Al de voorgelegde opdrachten werden, zelfs in moeilijke omstandigheden vervuld. Zij bekwamen de vermeldingen : Antwerpen, IJzer, Klerken, Kortemark, Luik, Schoorbakke en Nieuwpoort.

6. Van Beek Cornelius Adrianus (Weelde), geboren te Weelde op 18 november 1890 en overleden te Weelde op 26 augustus 1971 – soldaat – 8 frontstrepen – 1 kwetsuurstreep – oorlogskruis met palm – ijzerkruis – zege- en herinneringsmedaille '14-'18, behoorde tot het 5de Linierement

7. Van Beurden Cornelius Aloys (Poppel geboren te Poppel op 26 juli 1890 en overleden te Poppel op 27 juni 1965 – soldaat – 7 frontstrepen – oorlogskruis met palm – ijzerkruis – zege- en herinneringsmedaille '14-'18.

8. Hendrickx Henri (Ravels), geboren te Turnhout op 2 november 1891 en overleden te Turnhout in het rusthuis op 30 september 1981 – soldaat – 8

frontstrepen – oorlogskruis met palm – ijzerkruis – zege- en - herinneringsmedaille '14-'18

Zij behoorden bij het 15de Linierement.

Het 5de Linierement nam in augustus en september 1914 deel aan de bloedige uitvallen in Antwerpen. Op 12 september te Molen (gehucht bij Rotselaar-Leuven) lijdt het grote verliezen, zowel aan officieren als aan soldaten. In oktober aan de IJzer onderscheidt het zich te Ramskapelle en te Lombardzijde. Daarna nam het deel aan de heilige wacht. Het 15de Linierement werd bij het bevrijdingsoffensief dat op 28 september losbrak geplaatst op het defensief front Pervijze-Diksmuide, waar het de Duitse stellingen onophoudend bestookte. Op 14 oktober maakten ze deel uit van de Zuidergroep van het leger van Vlaanderen, dat opdracht had om de "Flandern Stellung" ten zuiden van Roeselare in te nemen en daarna naar de Leie door te dringen. Op 15 oktober stelden zij zich op voor Izegem, nadat zij zware verliezen hadden geleden te Oukene bij Roeselare. Daarna rukten zij op naar Ingelmunster en veroverden op 18 oktober Oostrozebeke, over het kanaal van Roeselare. Zij stelden zich dan op ten zuiden van Brugge en trokken naar de streek van Aatrijke-Zedelgem om vervolgens door te dringen naar het afleidingskanaal van de Leie, waar ze de westelijke oever bezette tussen Ronsele en Zomergem. Op 20 december 1916 vormt het 5de Linierement samen met het 15de de 5de Brigade. Einde oktober en begin november 1918 bezette ze de streek van Evergem-Wondelgem-Mariakerke. Met hun vermeldingen : Antwerpen, IJzer en Lombardzijde verwierven ze de nestel in de kleuren van het lint van het oorlogskruis.

9. Vos Joseph (Weelde), geboren te Arendonk op 1 oktober 1893 en overleden te Weelde op 12 maart 1961 – Soldaat – 4 frontstrepen – oorlogskruis met palm – zege- en herinneringsmedaille '14-'18.

10. Kools Henri (Ravels) – Soldaat – 7 frontstrepen – oorlogskruis met palm – zege- en herinneringsmedaille '14-'18.

11. Van Beek Frans (Weelde), geboren te Weelde op 1 mei 1894 en overleden te Weelde op 19 november 1982 – Soldaat – 7 frontstrepen – 2 kwetsuurstrepen – oorlogskruis met palm – zege- en herinneringsmedaille '14-'18,

Albert Callens

Godefried De Proost

Gustave De Jongh

Lodewijk Heykants

Frans Van Beek

Jan Baptist Bel

Guilielmus Swaan

12.Luyts Remi (Weelde), geboren te Arendonk op 24 mei 1894 en overleden te Turnhout op 17 juni 1975 – Soldaat – 7 frontstrepen – oorlogskruis met palm – zege- en herinneringsmedaille '14-'18.

Zij behoorden tot het 6de Linieregiment. Na hun mobilisatie werd dit regiment naar de stelling van de Gete gezonden. Tijdens hun terugtocht naar Antwerpen ondergingen zij de vuurdoop ten oosten van Werchter en te Aarschot. Na afmattende marsen kwamen zij, beschut door de versterkte stelling, kantonneren in de omstreken van Bonheiden-Lier-Vremde. Tijdens de slag aan de Marne op 25 en 26 augustus 1914 verlaat het Belgisch leger zijn versterkte stelling om de Duitse vleugel aan te vallen. Het 6de Linie steekt de Dijle over en, met de baan Haacht-Brussel als richting, marcheert het ten aanval. Een zeer moorddadig vuur en sterk verdedigde stellingen ontzeggen de brigade de zuidelijke oever van het kanaal van Mechelen. Op 26 augustus 's avonds wordt de algemene aftocht bevolen en gedurende enkele dagen zullen de twee regimenten de sector van het fort van Broechem bezetten. Van 9 tot 13 september komt het Belgisch Leger een tweede maal uit zijn versterkte stelling. De 6de gemengde brigade trok in de richting van de baan Aarschot-Leuven. De operatie, met kracht uitgevoerd, had een gelukkig begin. De vijand werd verdreven uit Wezemaal, Rotselaar en Putkapel. Dankzij een nauwe samenwerking tussen de 6de en 26ste Linieregimenten werd Wijgmaal op 10 september verlost; op 11 september vorderen zij nog, doch hevige tegenstand en aanvallen verplichtten hen te wijken en Wezemaal te ontzetten. Op 13 september hadden zij hun opdracht vervuld; het gevecht werd verbroken, de 6de en 26ste Linies, die in de hevige gevechten zware verliezen hadden ondergaan verbleven de volgende dagen te Berlaar en te Emblem. Op 28 september bezetten zij mee de loopgraven in de sector Sint-Katelijne-Waver-Koningshooikt en moeten er een zwaar bombardement doorstaan. Op 1 oktober wordt de 6de brigade teruggedreven naar de Nete waar zij zich tot de zesde oktober hopeloos vastklampen. In de nacht van 8 op 9 oktober moet de Schelde overgestoken worden en begint de aftocht naar de IJzer. Van 17 tot 23 oktober bezet het 6de Linieregiment de sector van Nieuwpoort. De

Duitsers rukken verder op doch worden gestuit door het 6de Linie, geholpen door de Fransen. Ramskapelle moet terug heroverd worden en de verdedigingslijn van de spoorweg hersteld. De troepen vorderen met moeite en lijden zware verliezen. In deze aanval waarin zij zich met roem overlaadde, verloor het 6de Linieregiment 31 doden en 173 gewonden. Op 26 december 1916 wordt het 16de Linieregiment gevormd door splitsing van het 6de. Van Beek Frans en Luyts Remi werden hierbij ingelijfd. Zij bezette in 1917 de sector van Diksmuide en in 1918 Ramskapelle-Pervijze. Op 28 september 1918 bevond hun regiment zich op de rechtervleugel van het Belgisch aanvalsfront en neemt het deel aan de verovering van de beruchte kam van Passendale, waarna het Moorslede inneemt. Door de zware verliezen, die ze hadden geleden in de nacht van 9 op 10 oktober 1918, werden zij afgelost. Zij begaven zich naar Koksijde en Sint Idesbald en namen er deel aan de slag Torhout-Tielt waar het de Duitse achterhoede sterk achteruit werpt. Vanaf de vorming van het 16de Linieregiment tot het einde van de oorlog verloor het 765 doden, gekwetsten en vermisten.

13.Timmermans Aloys F. (Poppel), geboren te Poppel op 15 augustus 1889 en overleden te Poppel op 6 december 1918 – soldaat – 7 frontstrepen – oorlogskruis met palm – zege- en herinneringsmedaille '14-'18.

14.Verhaeren Louis C. (Poppel), geboren te Poppel op 10 maart 1887 en overleden te Poppel op 14 december 1965 - Soldaat – 8 frontstrepen - oorlogskruis met palm - ijzerkruis – zege- en herinneringsmedaille '14-'18.

15.Nuyts Joseph (Weelde), geboren te Ravels op 17 oktober 1895 en overleden te Steenstraete op 15 mei 1916 aan de gevolgen van bomsplinters – korporaal – 8 frontstrepen – 1 kwetsuurstreep - Ridder in de Orde van Leopold II - oorlogskruis met Palm – ijzerkruis – zegemedaille en herinneringsmedaille '14-'18 – medaille van de strijder-vrijwilliger.

Zij behoorden tot het 7de Linieregiment. Het 7de Linie leverde op 26 augustus 1914 een zwaar gevecht in de buurt van Wespelaar. Bij de dageraad van 9 september 1914 verovert het Aarschot. Zij rukten verder op naar Leuven doch waren zeer onstuimig en kwamen regelmatig, in vergelijking

met de andere troepen, te ver vooruit waardoor zij in een gevaarlijke uitsprong kwamen en zich enkele keren hebben moeten terugtrekken. Tijdens het beleg van Antwerpen leden zij zware verliezen tussen Walem en Sint-Katelijne-Waver. Bij de strijd aan de IJzer bereikte zij het toppunt van hun roem. Onder de leiding van Kolonel Delobbe was de verdediging van de omgeving van de Eendrachtbrug voor Sint-Joris-bij-Nieuwpoort zo bijzonder dat zij als eerste van gans het Belgische leger het vaandel van de Leopoldsorte bekwamen. Zij waren verder zeer actief bij de tegenaanval op 30 oktober te Ramskapelle en bij de aanval te Lombardsijde op 4 november 1914. Gedurende de stabilisatieoorlog bezette zij de sectoren Ramskapelle, St-Jacobs-Kapelle, Steenstraete, Diksmuide, Reigersvliet en Oudstuvekenskerke. Overal onderscheidde het regiment zich door een uitstekend moreel en een buitengewoon werkvermogen.

16.Denys Leopold (Weelde), geboren te Kortrijk op 15 november 1886 en overleden te Weelde op 9 november 1956 – soldaat – 8 frontstreden – oorlogskruis - twee palmen – ijzerkruis - zege- en herinneringsmedaille '14-'18

17.Swaan Guilielmus (Weelde), geboren te Weelde op 6 juli 1890 en overleden te Weelde als burgemeester op 20 november 1959 – soldaat – oorlogskruis met palm – zege- en herinneringsmedaille '14-'18 - ijzerkruis – medaille van de strijder- vrijwilliger.

Zij behoorden tot het 8ste regiment artillerie. Leopold Denys begon bij het Iste jagers te voet op 4 augustus 1914 en lag in garnizoen te Charleroi. Met de 1ste Jagers nam hij deel aan het gevecht bij Sart-Tilman; het leed er zware verliezen doch dwong de Duitse 43ste Brigade achteruit. Onder Antwerpen nam hij mee deel aan de uitvallen van 24 augustus en 9 september. Aan de IJzer verdedigde de brigade jagers vanaf 14 oktober het front Schoorbakke-Tervate. Daarna werden zij in reserve geplaatst en namen zij deel aan de slag in de sector Pervijze-Kaaskerke. Vanaf 1 januari 1917 werd hij opgenomen in het 8ste Regiment artillerie, waar Guillaume Swaan reeds deel van uitmaakte. Dit regiment werd bij Koninklijk Besluit van 20 december 1916 gevormd en werd toegevoegd aan de 8ste infanteriedivisie en nam deel aan de wacht

op het front. In augustus 1918 lag het in de sector van Brielen. Het regiment onderscheidde zich in de loop van het bevrijdingsoffensief, vooral voor Moorslede waar het beschietingen uitvoerde tot 14 oktober. Daarna maakte het deel uit van een aanvalsgroep en was het in actie te St Eloois-Winkel, Lendeledede en daarna aan de waterlinie tussen Bavikhove en Ingelmunster. Op 16 oktober bivakkeerde het 8ste Artillerie te Zarren en de dag daarna was het in gevecht bij Waardamme. Toen zij waren opgesteld te Hansbekeveer en te Roo eindigde de oorlog.

18.De Jongh Gustave (Poppel), – soldaat – vijf frontstreden – twee palmen – oorlogskruis – zege- en herinneringsmedaille '14-'18 – medaille van de strijder-vrijwilliger: behoorde bij de 14de Artillerie. De groep houwitsers van 150 was in september 1914 gevormd. Op dat ogenblik waren zij de enige eenheid “zware artillerie” van ons leger. Dat was dan ook de groep waaruit later het regiment en daarna de brigade Zware Artillerie ontstond. Zij traden in werking bij de tweede uitval uit Antwerpen te Hofstade. Zij namen deel aan de verdediging van de versterkte stelling Antwerpen. Bij de slag aan de IJzer bevonden zij zich te Ramskapelle. Daarna verbleven zij maandenlang in de sector van Diksmuide. In 1916 werd het 14de Regiment tot stand gebracht. Zij hadden deelgenomen aan vele verrichtingen van de stabilisatieoorlog, vooral in 1917 aan de voorbereiding van het offensief van de geallieerden te Diksmuide, waar zij een tot dan toe ongekend voorbeeld van systematische beschieting van de vijandelijke verdedigingswerken gaven. In 1918 bezet het 14de de sector Ramskapelle-Pervijze en zal hun naam onsterfelijk blijven door hun roemrijke deelneming op 16 en 17 maart aan de gevechten van de Rijgersvliet en Oudstuvekenskerke. Daarna ging het regiment de sector Boezinge bezetten.

19.Snoeckx Hendrik (Weelde), geboren te Beerse op 7 maart 1894 en overleden te Wilrijk op 17 september 1978 – soldaat – 6 frontstreden – oorlogskruis met palm – zege- en herinneringsmedaille '14-'18 behoorde tot de 12de Linie. Zij lagen in garnizoen te Luik toen de oorlog uitbrak. Zij werden gelast deel te nemen aan de

verdediging van de versterkte stelling van de stad en toonden zich opgewassen voor hun zware plicht. Visé, Herstal, Queue-du-Bois, waren gevechten waar zij zich met roem overlaadde. Daarna werden ze naar Antwerpen gezonden om deel te nemen aan al de verrichtingen rond de stad. Aan de IJzer gekomen verwierven zij roem te Diksmuide dat ze van 16 tot 26 oktober bezet hielden, niettegenstaande veertig aanvallen van het Duitse 22ste Korps en een ongelooflijk hevig bombardement. Een derde van hun manschappen bleef op het terrein achter. Op 15 april 1915 vertrouwde Z.M. Koning Albert zijn zoon Leopold toe aan dit regiment met de woorden : “Zo ik het 12de Linie gekozen heb om er mijn zoon in te laten opleiden dan is het omdat dit regiment zich, onder alle andere uit, door zijne dapperheid onderscheiden heeft gedurende deze veldtocht.” Op 17 april 1918 bevond het regiment zich in de sector van Merken, waar het dapper het hoofd bood aan de herhaalde aanvallen van de vijand. 1250 officieren en soldaten van het 12de regiment zijn gesneuveld op het veld van eer.

20.Pijpers Petrus Karel (Poppel), geboren te Baarle-Hertog op 29 november 1888 en overleden te Poppel op 15 augustus 1973 – soldaat – twee frontstrepen – oorlogskruis met palm – zege- en herinneringsmedaille '14-'18 behoorde tot de 4de Jagers te voet. Bij de mobilisatie in augustus 1914 werd het 4de Jagers gevormd. Op 5 augustus werden zij naar Luik gezonden ter versterking van de 3de Legerdivisie. Vanaf 6 augustus marcheerden zij in de richting van Brussel om de vijand over de linie van de forten te zetten. Zij namen deel aan het gevecht rond het gehucht “Les Communes”. In Antwerpen namen ze deel aan de uitvallen van 24 augustus en 9 september. Aan de IJzer verdedigde de brigade jagers vanaf 14 oktober het front Schoorbakke-Tervate; daarna in reserve namen zij deel aan de slag in de sector Pervijze-Kaaskerke. Tijdens de stabilisatie bezetten de regimenten de verschillende sectoren van het front. Zij waren bij de slag te Merkem op 17 april 1918. Op 28 september vertrekken zij vanuit Boezinge. Zij veroveren Langemark, Poelkapelle, Westrozebeke, Oostnieuwkerke en Most en bevinden zich op 4 oktober 1918 voor Roeselare. Van 14 tot 20 oktober namen zij deel aan de slag

Torhout-Tielt; op 11 november dringen zij zegevierend vooruit langs Lotenhulle, Nevele, St.-Martens-Leerne, Deurle, Bommelhoek, De Pinte en eindigt de oorlog op de linkeroever van de Schelde van Zevergem tot Eke.

21.Moonen Isidoor (Ravels), geboren te Ravels op 23 januari 1894 en overleden te Ravels op 3 september 1958 – vier frontstrepen – één kwetsuurstreep – zege- en herinneringsmedaille '14-'18 behoorde tot het 5de Jagers te voet. Bij de mobilisatie lag het 2de jagers in garnizoen te Bergen en het vormde bij splitsing het 5de jagers. Zij maakten samen de 16de gemengde brigade uit en namen deel aan de bloedige uitvallen op Antwerpen. Op 26 december 1916 werd het 5de Jagers opnieuw gevormd nadat zij te Eppegem zware verliezen hadden geleden. Bij het bevrijdingsoffensief namen zij deel aan de aanval van de zuidelijke groep van het Leger van Vlaanderen en onderscheidde zich te Moorslede. Op 18 oktober 1918 pogen de beide regimenten het kanaal over te steken. Begin november hernemen zij hun zegevierende opmars naar het kanaal Gent-Terneuzen en bereikten zij Langerbrugge, zonder tegenstand te hebben ontmoet. Zij behaalden de vermelding : “Antwerpen-Diksmuide-IJzer-Moorslede” Zij ontvingen de nestel in de kleur van het lint der Leopoldsorte.

22.Heykants Lodewijk V. (Poppel), geboren te Poppel op 8 juni 1893 en overleden te Poppel op 4 maart 1968 – soldaat – 7 frontstrepen – oorlogskruis met palm – zege- en herinneringsmedaille '14-'18 behoorde tot de 1ste Grenadiers. Gedurende het eerste deel van de oorlog namen ze deel aan al de uitvallen uit Antwerpen en streden dapper te Hofstade, Elewijt, Molen, Werchter, Opdorp en Sint Amands. Tijdens de aftocht van het leger waren zij in de achterhoede te Schoonaarde en te Berlaar. De slag aan de IJzer was bijzonder zwaar voor de Grenadiers. Van 21 tot 30 oktober 1914 vochten zij zonder verpozen en in verschrikkelijke omstandigheden te Ternate, Schoorbakke, Stuivekenskerke aan de Groot-Beverdijk en te Pervijze. Tot in februari 1915 hielden de Grenadiers de vijand in bedwang te Diksmuide. Van maart tot juli 1915 losten zij de

Fransen af in de loopgraven van Steenstraete, een gehucht van de vroegere gemeente Zuidschote, waar op 22 april 1915 de eerste Duitse gasaanval plaatshad. Ongeveer 6000 Belgen werden door het gas aangetast. Nadien trokken de Grenadiers de wacht op in de gevaarlijke sector van Diksmuide. In 1916 bezetten zij het front tussen Diksmuide en Drie Grachten. In 1917 bezetten zij de sectoren Boezinge en Nieuwkapelle. In 1918 losten zij de Fransen af te Nieuwpoort en daarna de Engelsen te Ieper.

In al die sectoren onderscheidde de Grenadiers zich door veelvuldige patrouilles en raids waaruit zij talrijke gevangenen terugbrachten. Al de Duitse aanvallen werden er afgeslagen en veel vijandelijke posten werden er veroverd, bezet en gehandhaafd. Er ging geen enkele dag van wacht in de loopgraven voorbij zonder dat verschillende van hun makkers gedood of gewond werden. Vanuit de sector Ieper vertrokken zij op 28 september 1918 om deel te nemen aan het bevrijdingsoffensief. Zij verloren nog vele makkers in de bloedige gevechten om de heuvelkam van Passendale te heroveren, Vlaanderen te ontzetten en de vijand tot aan de Schelde te achtervolgen.

23. De Proost Godefried J. (Poppel) – soldaat – drie frontstrepen – zege- en herinneringsmedaille 1914-1918 behoorde tot het 18de Regiment Artillerie. Het is op het roemrijk slagveld van Vlaanderen dat het 18de regiment Artillerie tot stand kwam. Op 1 februari 1918 gevormd uit vier groepen van twee batterijen. Zij stelden zich op tussen Oost-Duinkerke en Nieuwpoort, de sector die de vijand zeer goed kende gezien die daar reeds lang was opgesteld. Zij werden regelmatig door de vijand beschoten, doch konden die hier toch tegenhouden. In maart en begin juni lokken de met succes uitgevoerde beschietingen een geweldig tegenoffensief uit van de vijand. Op 28 september nam het regiment stelling op de linie Wieltje-Pilken vanwaar het deelnam aan de grote artillerie aanval. Op 30 september namen ze stelling bij Mosselmarkt en ten Westen van Passendale in een volkomen omgewoeld terrein, waar ze veertien dagen lang onophoudend bestookt werden door de vijandelijke artillerie. Op 13 oktober stelde het zich op in de buurt van Moorslede en nam het deel aan de

verovering van Roeselare en van de laatste verdedigingswerken van de “Flandern Stellung”.

24. Heymans Pierre (Poppel), - soldaat – zege- en herinneringsmedaille '14-'18 (geen foto beschikbaar): behoorde tot het 2de Regiment Gidsen dat deel uitmaakte van de cavaleriedivisie. Zij waakten vanaf het begin van de veldtocht over het concentrerend leger en hielpen de aftocht van de divisie van Luik dekken. De eerste patrouille bracht op 4 augustus 1914 's morgens het bericht over de schending van het grondgebied in de buurt van Malmedy; andere detachementen sloegen de invaller gade in Limburg. Op 18 augustus 1914 onderscheidt het 1ste eskadron zich te Budingen door zijn hardnekkige weerstand aan een veel sterker en beter gewapende vijand. Kort daarna trok het leger zich terug naar Antwerpen en deed het herhaalde offensieve uitvallen waaraan het 2de Gidsen deelnam. Op 28 augustus is het te Werchter, op 9 september te Aarschot, op 10 september te Pellenberg en op 20 september te Aalst en te Asse. Tijdens de aftocht van Antwerpen naar de IJzer bevindt het Regiment zich in geregelde aanraking met de vijand, vooral in Overmeire, Liedekerke, Stadenberg, Geite St Jozef en op 20 oktober de verdediging van Essen, onder een hevig bombardement. Op 8 maart 1918 nemen de patrouilles van het 2de Gidsen deel aan de heldhaftige verdediging van de veldwacht aan de Reigersvliet. In oktober 1918 stijgt het Regiment opnieuw te paard, steekt terug de IJzer over en, sterk door zijn dubbele ondervinding van cavalerist en infanterist, neemt het actief deel aan de bevrijding van het grondgebied. Op 18 oktober worden ze tegengehouden te Zedelgem; de handlangers worden gedood en de machines tot zwijgen gebracht. Nog dezelfde dag worden Loppem en Steenbrugge veroverd. Op 20 oktober maakt het Regiment zich meester van de vijandelijke stellingen te Maldegem. Op 3 november bevrijdden ze nog Kluizen en bij de wapenstilstand zijn ze te Bassevelde waar hun zegevierende opruk eindigt.

25. Baeten Alfons J. (Ravels), –soldaat – zege- en herinneringsmedaille '14-'18 (geen foto beschikbaar) : behoorde tot het 1ste Bataljon Karabiniers wielrijders. Zij vertrokken op 3

Denis Jansens

Henri Hendrickx

Jan Baptist Heylen

Isidoor Moonen

augustus 1914 de vijand tegemoet vanuit Vilvoorde en versperde de weg aan de Duitse cavalerie. Zij toonden een zodanig scherpe juistheid in het schieten en een vurigheid in de jacht op de Uhlanen (licht bewapende Duitse ruiters), dat de vijand hen vanaf 10 augustus 1914 de naam gaf van "De Zwarte Duivels". Op 12 augustus bieden zij met 210 man, vijf uur lang, weerstand aan een cavaleriedivisie die er niet toe kon komen hun stellingen te verlaten. Deze zware dag kostte het Bataljon de helft van de in linie gebrachte manschappen. Tijdens de slag aan de IJzer hielp het mee aan de verdediging van de rivier te Merkem, Diksmuide, en te Nieuwpoort met de Franse 42ste Divisie. Bij de gevechten aan de Reigersvliet van 6 tot 18 maart 1918 gaven zij andermaal blijk van een goede aanvalsgesest in de tegenaanvallen die ons de tijdelijk verloren stellingen teruggaven. Dan kwam het offensief van Vlaanderen. Niettegenstaande de te zwaar geladen fietsen en de dikwijls onbruikbare wegen of omgewoelde velden en de zware vermoeidheid konden zij de vijand overmeesteren, doch verloren heel wat van hun manschappen. Op 17 oktober bevrijden ze Torhout, ze maken vele krijgsgevangenen en dringen dezelfde dag door tot aan de poorten van Brugge. Op 19 oktober veroveren ze de gemeente Knesselare en bemachtigen nogmaals krijgsgevangenen en mitrailleurs. Eindelijk op 2 november 1918 achtervolgen ze de vijand vanaf het afleidingskanaal tot aan de vaart Gent-Terneuzen. Op 3 november verjagen ze de vijand uit Wippelgem.

26. Bel Jan Baptist (Weelde), geboren te Weelde op 6 november 1892 en overleden te Weelde op 8 maart 1967- soldaat - 8 frontstreden - oorlogskruis met palm - zege- en herinneringsmedaille '14-'18 : behoorde tot het 4de Jagers te paard. In het begin van de veldtocht namen zij deel aan al de verrichtingen van de 2de Legerdivisie. Vooral de verkenningen naar Diest, Testelt, Sichem en Aarschot zijn het best bewaard gebleven. Luitenant Generaal Dossin, de schitterende bevelhebber van de 2de Legerdivisie hield eraan zijn voldoening uit te drukken over de grote diensten die zijn cavalerie hem bewees. Herhaalde malen verklaarde hij dat hij in zijn "jagertjes" een onbegrensd vertrouwen had. Gedurende de aftocht van Antwerpen hield

het op 13 oktober 1914 de vijand tegen aan het afleidingskanaal van de Leie, in de buurt van Zomergem, ten koste van zware verliezen. Nadien kon de divisie zich ongehinderd naar Brugge terugtrekken en aan omsingeling ontsnappen. Aan de IJzer gekomen wist het 4de Jagers te paard zich aan te passen aan de loopgravenoorlog en op kranige wijze de rol van infanterist, waartoe het niet was voorbereid, te vervullen. Alhoewel er in het begin gebrek was aan verdedigingsmiddelen, bewees het grote diensten, achtereenvolgens in de sectoren van Pervijze, Ramskapelle, Oudstuivekenskerke, Diksmuide, Knokke, Driegrachten, en Steenstraete. Toen het 4de Jagers te paard in februari 1918 werd ontbonden noemde Luitenant-Generaal de Witte dit regiment "een geducht manoeuvrerings- en gevechtswapen. Zo het regiment zulke vleierende lof verdiende, was dit te danken aan de waarde en de sterkte zijner onvergelykelijke kaders die, dank zij de Korpscommandant, het hoogtepunt hadden bereikt van lichamelijke en zedelijke geschiktheid, van verkleefdheid aan hun overheden, van initiatief en zelfverloochening, een hoogtepunt dat misschien wel geëvenaard, doch niet kon overtroffen worden."

Legerdagorder van Koning Albert I van 11 november 1918:

'Officieren, Onderofficieren en Soldaten. Gij hebt u verdienstelijk gemaakt jegens het Vaderland. Uw heldhaftige weerstand te Luik, te Antwerpen en te Namen, heeft aan de vijandelijke benden eene vertraging doen ondergaan, die voor hen noodlottig moest worden. Sedert meer dan vier jaar hebt gij in de modder van den IJzer het laatste stukje van onzen grond verdedigd. Eindelijk, de algemene bewondering afdwingende, hebt gij den vijand een bloedige nederlaag doen ondergaan. De dwingeland die tegen onze bevolking een schrikbewind invoerde, die onze instellingen schond, die de beste onzer medeburgers in de boeien klomk, die overal willekeur en verdrukking pleegde, is voorgoed overwonnen. De dageraad der Gerechtigheid is gerezen, gij gaat uwe steden en uwe dorpen, uwe ouders en al degenen die u lief zijn, wederzien. België, heroverd door uwe dapperheid, wacht u op, om u toe te juichen. Hulde aan onze gekwetsten! Hulde aan onze doden! Eere

zij u, Officieren, Onderofficieren en Soldaten. Ik ben fier over u. Veel heb ik van u gevraagd: Steeds hebt gij mij uw onvoorwaardelijke medewerking

verleend. Gij hebt de dankbaarheid en de bewondering van het Land gewonnen.'

Jef Vos

Jozef Nuyts

Henri Van Heyst

Henri Kools

Remi Luyts

Petrus Karel Pijpers

Hendrik Snoeckx

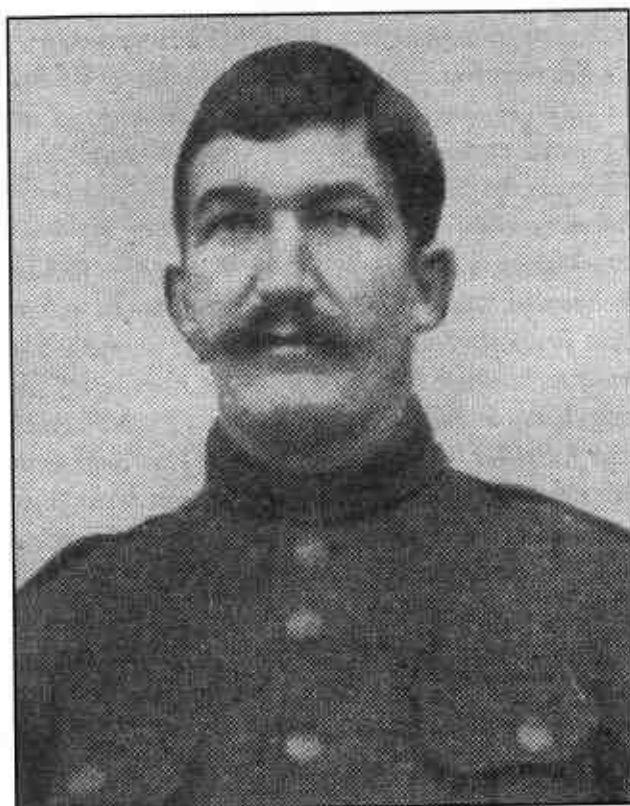

Aloys Timmermans

Cornelius Alois Van Beurden

Louis Verhaeren

Van de hand van de Weeldse onderwijzer Louis Van Beek (1896-1955) verscheen een bundeltje gedichten bij drukkerij Lombaert te Schoten onder de titel: "Gedichten voor de Jeugd". De door hem gepubliceerde kinderversjes hebben meestal betrekking op alledaagse dingen, maar ze zijn altijd spits en goed geschreven. Zijn dichtbundel is bijna nergens nog te vinden en daarom nemen wij de versjes graag in ons tijdschrift op. In het boek "Weelde Toen en Nu", dat in 1982 door de Heemkundekring Nicolaus Poppelius werd uitgegeven, schetste Laurent Woestenburg een passend portret van zijn oude onderwijzer. We nemen de tekst hier integraal over:

"Meester Van Beek had een aparte stijl om les te geven. Die stijl werd vooral geïnspireerd door zijn begaafdheden op diverse vlakken. Niet alleen was hij muzikaal erg bedreven, maar bovendien was hij een vlot schrijver. Zijn muzikaliteit uitte zich uiteraard op school, als hij er zijn lessen mee doorspekte, maar ook in de kerk. Jarenlang was hij trouw elke dag op zijn post om de mis te spelen en te zingen in zijn parochiekerk, Sint-Jan. Zijn wat gedempte stem was als het ware vergroeid met de Requiemmis. Zijn schrijverstalent vierde hij bot in allerlei stukjes in Averbodes Zonneland en Lenteweelde. Hij stond ook bekend als versjesschrijver. Zijn kinderversjes kon je overal horen: tijdens feesten, bij prijsuitdelingen, in de huiskamer, enz. Als leerlingen moesten wij er behoorlijk wat van kunnen voordragen. Ze waren ook pretentieloos, maar leuk, die versjes. De meeste hadden betrekking op de natuur of het dagelijkse leven. Maar, net zoals La Fontaine met zijn fabeltjes deed, legde meester Van Beek aan het einde van zijn gedichtjes vaak een lesje voor de gewone mens. En dat kenmerkte hem bijzonder, ook als onderwijzer trouwens.

De mens Van Beek zit helemaal verscholen in zijn versjes. Wij drukken ze hier af om u duidelijk te maken op welke speelse wijze hij het dagelijkse doen en laten in de huiskamer of in de natuur kon observeren. Hij kon dit echter niet zonder er zijn

eigen commentaartje aan toe te voegen. En dat typeerde Meester Van Beek nog het meest. Die commentaartjes waren ingegeven door zijn verlangen om de gewone (meestal boeren)-mensen van Weelde wat te verheffen. Dat ging natuurlijk niet altijd zo vlot en dan gebeurde het wel eens, dat hij in zijn ontmoediging daarover zich in de klas iets liet ontvallen, waarover hij daarna weer spijt kreeg. Meester Van Beek was een diepgevoelig man, die een beetje apart kon gaan staan, om vanuit een speciaal hoekje naar de mensen te kijken, er zijn gedachten over te laten gaan en dan vliegensvlug een stukje te schrijven of naar die mensen te gaan en te zeggen wat hij ervan dacht. Ooit gebeurde het wel eens, dat men dat niet apprecieerde, maar meestal ervaaarde men dat als een daadwerkelijke hulp. In de klas was hij, zoals dat bij onderwijzers van die generatie paste, erg streng. Hij was bijzonder gevoelig voor de graad van oplettendheid die men wist op te brengen. Ging het goed, dan kreeg je dat ook meteen te horen, maar - o weel!- als het niet zo best ging. Dan kwamen de meestal aan de situatie goed aangepaste straffen te voorschijn. Wij hebben een paar moeilijke klanten in nogal wat houdingen vertwijfeld lange minuten weten doorbrengen. En toch nam je hem dat niet kwalijk. Ten eerste, omdat dit er nu eenmaal bijhoorde in die tijd, maar ten tweede ook omdat je verdraaid goed wist, waarom de meester je die straf oplegde: hij wilde zo graag aan het einde van het schooljaar laten zien aan vader en moeder hoe braaf en welvoeglijk hij zoonlief wel had gemaakt. Zijn drang naar volksverheffing uitte zich in de klas door op de elementaire aspecten van de beleefdheid te hameren en te blijven hameren. Dat stond een beetje in tegenstelling tot de omkleiding die hij aan vakken als geschiedenis, aardrijkskunde, en zelfs rekenen wist te geven.

Van buiten leren was goed, maar lang niet alles, want hij eiste dat je die stof ook wist terug te plaatsen in de bredere context van het dagelijkse leven. Zo was hij de onderwijzer, voor wie je wel een beetje beducht was, maar van wie

Meester Lode Van Beek (1896-1955)

je ten allen tijde kon zeggen, dat hij een ideaal nastreefde. Dat ideaal was geïnspireerd door zijn artistieke begaafdheid, maar ook door zijn omgeving: de mens zoals hij was. Het uitte zich in veel dienstbaarheid op het culturele vlak. Eén van die vormen van dienstbaarheid was zijn jarenlange trouwe dienst in de Openbare Bibliotheek. De indrukwekkende kasten achteraan in zijn klas verborgen voor ons een wereld van wonderbare geschiedenissen, spannende verhalen en poëtische sprookjes, allemaal netjes voorzien van een I tot en met VI, al naargelang de graad van zedelijke rijpheid die je de meester wist aan te praten. Dat aanpraten lukte niet steeds zo goed, want meestal wist meester Van Beek wel heel goed welk niveau je kon verteren. Hoe dan ook, bibliothecaris spelen was voor de meester niet alleen maar boeken meegeven, het betekende ook een stuk opvoeding en begeleiding voor hem."

1. Mijn moederke

Ik heb een teder moederke,
een moeke, lief en goed,
een engel van een moederke
dat zoveel voor mij doet!

Ik min dat lieve moederke,
't vertroetelt me zozeer!
Het zorgt en bidt, dat moederke,
voor mij steeds immer meer!

Des avonds, als ik, moe gespeeld,
naar 't bedje henen wil,
drukt zij een kus op elke wang
en 'k slaap dan vredig, stil!

Steeds zal ik mijn lief moederke
beminnen immer meer,
altijd haar zoete kindje zijn
en braaf zijn tot haar eer.

2. Ons klokje

Tik,tak! Tik,tak! gaat ons klokje
zonder pozen, immer voort.
Tik,tak! Tik, tak! langzaam verder
gaat de wijzer, ongestoord.

Tik,tak! Tik,tak! vlijtig klokje,
rust'loos zijt ge, dag en nacht!
O, de tijd gaat immer door maar
en voor niemand ook hij wacht!

Tik,tak! Tik,tak! doet ons klokje.
Ook wij moeten immer voort.
Laat ons wel de tijd gebruiken.
"Tijd is geld!" zegt 't wijze woord.

3. Twee engelen

Als 't kindeke rustig te slapen daar ligt
in 't beddeke, donzig en zacht,
dan zijn er twee engelen, lief en getrouw,
die houden daar immer de wacht.

En een van die engelen, kindeke lief,
die zult ge nooit zien, hier op aard.
't Is d'engel van God, die u hoedt en leidt,
voor zonden en kwaad u bewaart.

De tweede dier engelen, kindeke lief,
kom, raad eens, wie mag dat wel zijn?
Ze zorgt en ze waakt zo bij nacht als bij dag.
't Is moederke, lieveling mijn!

En wilt ge nu immer, mijn kindeke lief,
de vriend van die engelen zijn?
Wees braaf dan, godvruchtig en bang voor het
kwaad
en houd steeds uw zielke heel rein!

4. De kikvors en de muis

Aan de boord van 't diepe water
zat een muisje bij het riet.
't Zou zo graag erover wezen,
maar ... van zwemmen hield het niet!

Daar steekt puit zijn kop uit 't water
en hij spreekt het muisken aan:
"Kom hier op mijn rug maar zitten,
laat ons samen erover gaan".

Maar de muis moet dat beklagen,
want de valse, slechte puit
duikt naar onder met het muiske
en het komt er nooit meer uit!

Puit zit heim'lijk nu te kwaken
doch, daar komt een reiger rap
bij het water neergestreken:
puit vliegt binnen, met één hap!

Zo is 't dikwijls met degene
die een ander nadeel doet.
Vroeg of laat zal hij 't beklagen,
nooit brengt hem dat enig goed.

5. Bloemekes

In ons hofke staan er bloemkes
met hun frisse kleurenpracht
lief te bloeien, zoet te geuren
wyl het zonnestraalke lacht.

'k Houd zo van die lieve bloemkes.

Ze versieren 't hofke fijn!
'k Breng hun elke dag verfrissing
na het warme zongeschijs.

Ook ons zielke is een hofke,
dat vol bloemekes moet staan,
vol met bloemekes van deugden.
Kindje, denk daar dikwijls aan!

6. Het beekje

Kabb'lend beekje, dat uw golfkes
rust'loos op- en nerewiegt,
kabb'lend beekje, toef een weinig,
zeg mij waar gij henen tiegt!

'k Zie uw boogskes, 'k zie uw zonkskes
steeds maar kabb'len immer voort.
En gij voert de dorre pijlkes
hupp'lend mee naar 't verre oord.

Neen, lief beekje, wil niet pozen,
kabbel gij maar vlijtig door.
'k Weet wel wat uw loop beduide
en mijn ziel geeft dank daarvoor.

Beekje lief, gij leert ons reizen,
reizen altijd, immer voort,
zonder dralen of te pozen
naar het eeuwig zalig oord.

En de pijlkes, ook 'k begrijp het:
't zijn ons kruiskes hier op eerd.
Laat z'ons tillen en ze dragen
zoals 't beekje het ons leert.

7. God

Als we 's avonds aan de hemel
staren naar die sterrenpracht,
weten we dat hoog daarboven
God woont met zijn oppermacht!

Als de donder romm'lend grommelt
en de bliksem schichten schiet,
in het bos soms bomen vellend,
is het God, die hun gebiedt!

Als de frisse druppels vallen
wyl de regenboog daar schoon
aan de hemel staat te kleuren,

spreekt ook hij van Godes woon!

Gaat de boer zijn zaadjes strooien
op het land, vers omgeploegd,
dan moet God er kiem aan geven
of 't is al voor niet gezwoegd!

Denk eraan, dat ook die God eens
ieder roepen zal, uit 't graf,
om het goed zijn loon te geven
en het kwaad zijn eeuw'ge straf.

8. De bedelaar

Hinkend door de kille straten,
met een kruk, zo goed hij kan,
stapt een beed'laar, stijf van koude,
om een aalmoes. Arme man!

Ginder maken vlugge knapen
saam een sneeuwman in de straat.
't Is een joelen en een tieren.
Zie, hoe lollik hij daar staat!

En de jongens zien de beed'laar.
Hoor! ze spotten met de man!
Doch, klein Jantje, 't brave ventje,
loopt naar huis zo hard hij kan.

Spoedig is hij weergekomen
met zijn spaarpot, die hij vlug
in de man zijn handen ledigt
en keert aan zijn spel terug.

Geen der knapen die nog spotte!
En ons Jantje is zo blij.
't Denkt aan wat eens Jezus zegde:
"Geef de arme, gij geeft mij!"

9. Slapeloos

'k Ben vandaag niet braaf geweest.
'k Heb mijn ouders durven plagen.
Moeke heeft me nu voor straf
veel te vroeg naar bed gedragen.

'k Lig hier nu zo wakker nog!
Nee, ik ben thans niet tevreden...
Kijk! Daar komt ons Jantje Maan,
'l lonkt zo vriend'lijk naar beneden!

Maantje, 'k zal naar u maar zien.
Gij kunt van mijn kwaad niets weten.
O, ge zijt zo vriend'lijk steeds.
'k Zal mijn boosheid zo vergeten!

Maantje, neen, voor 't venster weg!
'k Zie dat manneke nu kijken.
Stout was 't eenmaal juist als ik.
't Moet voor straf daar immer blijven!

Jezuke, o, geef me rust,
nimmer zal ik stout nog wezen.
'k Heb zo'n spijt, zo'n innig spijt!
'k Zal nog een gebedje lezen.

10. Vogelroven

In een oude eikenstronk
staat een nestje, heel verdoken.
Zeven jongskes, puitekaal,
zijn uit d'eikes pas gebroken.

't Is een piepen van belang!
Ziet ze gapen al die snuitjes!
D'ouden zorgen vlijtig vlug
voor hun kleine, kale guitjes!

Doch de kleine, stoute Jan,
op zijn vogelroversronden,
heeft door 't piepen van de klein
vlug het lieve nest gevonden.

Zorg en vreugd is plots voorbij!
Jantje komt het al verstoren!
D'oudjes smeken. Niets dat baat.
Jantje wil er niet van horen.

Deugniet, blijf van vogels af.
Laat ze zingen, lustig fluiten.
Vogels zijn zo nuttig toch,
maken 't heerlijk op de buiten!

11. In de smidse

Lustig zingend, forsig haam'rend
op het ijzer, gloeiend heet,
staat het smidje vlug te werken,
werken, zwoegen dat het zweet.

Karel, 't is een luie kerel,
komt in 't zwarte smiske staan,

Huis van meester Lode Van Beek in Weelde-Straat

en hij ziet het naastig ventje
vlug op 't rode ijzer slaan.

"Smidje, smidje," zegt de luiaard,
"sla toch niet zo hevig, man!
Smidje, ge zult moede worden,
zie eens hoe ge zweet ervan!"

't Smidje houdt nu op met haam'ren,
kijkt de domme luiaard aan:
" 't IJzer," zegt hij, "blijft niet gloeien.
Slechts als 't heet is, moet men slaan!

En gij, luiaard, doe als 't smidje,
leer nu vlijtig, 't is uw tijd.
Leren doet men als men jong is:
later, jongen, krijgt ge spijt!"

12. De wiegende jongen

Broerke, broerke, klein lief broerke,
slaap toch gauw, ik ben zo moe!
'l Moet u wiegen, mollig broerke,
slaap, mijn vriendje, oogjes toe.

'k Mag van moeke niet gaan spelen
voor 'k u heb in slaap gesust.
Buiten wachten me mijn vriendjes.

Douwe, douwe, broerke rust.

'k Zal u heel, heel zachtjes wiegen,
zingen nog een slapelied.
Douwe, douwe, sluimer zachtjes
en weerhoud me langer niet.

13. Een meiliedeke

De lieve mei komt lachend weer
Maria-maagd begroeten.
Pluk frisse bloemkes, fijn en teer,
en strooi die aan haar voeten.
Zing jub'lend als het vogelkijn,
wil Jezus' moeder loven.
Zo doet gij als het engelkijn,
dat jubelt ook daarboven.

Maria, zoete Moedermaagd,
ontvang ons kindergroeten.
U, die men nooit iets vrucht'loos vraagt,
ziehier ons aan uw voeten!
O, zoete moeder, lelierein,
laat ons steeds schuld'loos groeien,
maak van ons ziel een hofke klein,
waar al uw deugden bloeien.

14. Lente

De weide trekt haar prachtig kleed
van groen en bloemkes aan.
Kijk eens, wat bloesems wit en rood
er op de fruitboom staan!

De leeuw'rik zingt, de merel fluit,
de koekoek roept in 't woud.
De vogelkes zijn t'allenkant
aan 't nest'len in het hout.

De vlinder fladdert dansende
op gouden zonneshijn.
Het bieke gonst weer vlijtig rond.
't Wil alles vrolijk zijn.

De hemel hangt daar blauw en rein,
het weer is warm en zacht.
Komt, lopen wij door veld en wei.
Wat vreugde, wat een pracht!

15. Voor Jezus' Heilig Hart

O Heilig Harte, Jezus zoet,
we knielen aan Uw voeten.
We komen blij en liefdevol
U, Liefde-Koning groeten.
We sierden schoon met bloemkes fijn
Uw beeld in onze woning.
Gij moogt er Heer en Meester zijn,
Gij, God en Liefdekoning.

O Heilig Harte, Jezus zoet,
ik wil U trouw beminnen.
Mijn hart staat voor U open, Heer.
O Jezus, treed er binnen.
Ja, neem het heel voor U, o Heer,
en doe Uw liefde' er bloeien,
opdat ik, Jezus, meer en meer
in deugden moge groeien.

16. Grootje

Stram zijn grootjes oude ving'ren,
krom is ook haar stijve rug,
maar ze kan nog naarstig breien,
priemkes wippen, nog zo vlug!

Biddend aan haar paternoster
blijkt ze goedig en devoot
naar het oud, vermolmd kruisbeeld,
dat haar zoveel troost reeds bood.

Bidden, breien en vertellen
doet ons grootje graag voor mij,
want ik ben haar troetelkindje
en ik ben er dolgraag bij!

Kan ons grootje niet meer bidden,
breit ze mij geen kousen meer,
dan zal ik aan grootje denken,
voor haar bidden bij de Heer.

17. Moeders wiegeliedje

In 't helwitte wiegske, mijn kindeke lief,
ge lacht en ge speelt en ge wroet.
Ik maakte 't zo donzig, ik dekt u zo warm.
Wees braafjes, mijn kindje, slaap zoet.

Douw, douw, kindeke douw!
Engelke slaap er nu zacht.
Douw, douw, kindeke douw,
moeke zal houden de wacht.

Ge ligt daar zo wakker, mijn kindeke lief,
uw oogskes, ze staren mij aan.
Neen, kindeke, moeke verlaat u nog niet,
ze blijft bij uw wiegske staan.

Ja, lach nu maar vriend'lijk uw moederke toe
en stamel mijn wiegelied mee.
Uw oogskes verkleinen, ze worden zo loom.
Toe, slaap, dan is moeke tevree.

Zo zachtjes nu slaapt ge, mijn kindeke lief,
ge lacht en ge droomt in uw rust.
O kindeke, zon van mijn huis en mijn hart,
ge zijt er mijn enige lust.

18. Kind en ster

Pinkend, blinkend sterrekijn,
lichte ke met gouden schijn,
dat bij stille, donk're nacht,
schittert hoog in grootse pracht,
pinkend, blinkend sterrekijn,
schoon moet het daarboven zijn!

Brave, zoete kindekijn,
met uw zielke blank en rein,
heel ons gouden schitterlicht
is nog slechts een vaag gezicht
van de grootse hemelpracht,
die 't onschuldig zielke wacht!

19. Huiselijk

Het lampeke werpt zijn geschemer,
het stoofke al ronkende gloeit
en vader rookt smaak'lijk zijn pijpje,
hij is van zijn dagtaak vermoeid.

Ons moeke zit ijd'rig te naaien,
wyl zusje haar slapeke doet.
Ons poesje ligt vredig te spinnen.
Wat is 't in ons huisje nu goed!

Daar wipt er ons broerke zich lachend
en gultig op vaderkes knie
en smeekt om het heerlijk vertelsel
van Janneke en Jannemie.

En vader begint te verhalen.
Wij luisteren zoetjes en stil,
tot, na een gebed en een kruiske,
de slaap ons naar 't beddeke wil.

20. Achter 't deurke

Jezus, 'k hoorde vaak vertellen
dat Ge zit gevangen, daar
achter 't kleine altaardeurke
voor de mensen. Is dat waar?

Ook mijn zielke heeft een deurke,
dat voor U wel open kan.
Treed er binnen, sluit het stevig,
blijf Gij achter 't deurke dan.

En komt eens de duivel kloppen,
houd de sleutel stevig vast.
Roep hem toe van achter 't deurke:
"Weg, gij boze hellegast!"

21. Een dubbel St.-Niklaasgeschenk

Wyl de brave kinders dromen
in hun bedjes, warm en zacht,
stapt de grijze, heil'ge bisschop
door de koude winternacht.

Pietje leidt de trouwe ezel,
die zo'n lekker beetje vindt,
en hij vult de kleine korfkes
van het braaf, onschuldig kind.

Zie, op één plaats vindt de heil'ge
thans geen korfke, als weleer,
maar een briefje, schoon, eenvoudig:
"Ach, mijn moeke lijdt zozeer!"

Daarom is 't, o goede heil'ge,
dat ge nu geen korfke vindt.
'k Vraag u, Sint, haar te genezen.
Hoor de bede van een kind!"

Sint-Niklaas is fel bewogen
door die schone kindertaal.
En zo'n prachtige geschenken
gaf hij nooit; een enk'le maal.

En hoe juichte 's morgens 't kindje,
toen het uit zijn dromen schoot,
en het gans genezen moeke
't in haar prangend' armen sloot!

22. Mislukt

Met haar kuikens stapt de klokken,
scharr'lend naar een worm, wat graan,
dat haar gultjes zich betwisten
en er dan mee lopen gaan.

Poes zit heimelijk te loeren,
doodstil! Ze verroert geen vin!
Mocht er een te dicht soms komen,
ging het recht haar buiksken in!

Plof! met beide scherpe klauwen
wil z' een arg'loos kuiken slaan!
Maar de klok is op haar hoede
en valt poes al pikkend aan!

Poes wordt deerlijk togetakeld!
Klokken pikt vervaarlijk rap!
Poes verliest haar zachte haren
en meteen een lekk're hap!

23. Winter

De koude, kale vriezeman
is uit zijn hol gekomen
en blaast zijn snerpe adem
door de bladerloze bomen.

Daar valt hij op het water toe
in sloten en in kuilen.

Hij vriest ze dicht, de winterman,
of doet de sneeuwstorm huilen.

Het vogelke vliegt treurig rond
en lijdt fel van de koude.
Het vraagt al piepend of we toch
wat kruimels strooien zouden.

Wij lachen met de vriezeman!
Wij hebben warme kleren!
Wij schaatsen, glijden langs de baan.
Ons kan hij weinig deren!

Hoe goed is 't bij de warme haard,
waar 't stookke staat te gloeien,
als vader ons dan mooi vertelt,
ons innig weet te boeien!

24. Het luie muske

Onder 't rode pannendak
woont een mus met vlugge guitjes.
Wat een drukte heerst er toch
om te vullen al die snuitjes!

Daag'lijks ook is moeder mus
druk het vliegen hun aan 't leren:
van het dak daar in de boom,
van de boom dan wederkeren.

Wat gefladder en gesjirp!
D'oudjes geven raad aan allen.
Doch één jongske is te bang!
't Moest eens naar beneden vallen!

Daar komt poes, behoedzaam, stil
over 't dak naar t' nest geslopen!
"Vlucht," roept moeder, "kindjes, vlucht!
of ge zult het duur bekopen!"

Heel de bent vliegt ijlings weg!
't Luie muske zit te beven!
Poes slaat met haar scherpe klauw!
't Boet zijn luiheid met zijn leven!

25. Een kruiske

t' Kleine klokje wees daareven
dat ze moeten slapen gaan
en de wit-geponde kleuters
gaan voor 't grote kruisbeeld staan.

Handjes worden saamgevouwen,
hoofdjes buigen en devoot
klinkt hun schone avondbede,
opgezegd door klein en groot.

En nu wippen ze naar vader
om de zegen, om een kruis.
Ook naar moeke, want het kruiske
brengt geluk in 't vredig huis!

Kruis van vader en van moeke,
oud gebruik zo heerlijk schoon,
nooit zal men het kruis verbannen
uit een echte, Vlaamse woon!

26. Een lesje

Vader zit met 't mollig broerke
pijpe smorend bij de haard.
Kraaiend zit het op zijn knieën.
't Rijdt zo dolgraag toch "te paard."

Zie, daar krijgt het lieve ventje
plots het pijpeke in 't oog
en de rook, die blauwig krullend,
uit het pijpke stijgt omhoog.

Met zijn poezelhandjes grijpt het
naar die krullen. Telkens mis!
Tot het moede van te grijpen
daar opeens aan 't pruilen is.

Kindje, lief onschuldig kindje,
zo is 't ook met 't aards geluk.
Die er meest en felst naar grijpen
komen vaak in schand en druk!

27. Wolkenvaart

Witte wolken drijven vluchtend
door de vale avondlucht,
voortgedreven op de adem
van het zachte windgezucht.

Boven al die wolkgevaarten
hangt het maantje, licht en klaar,
onverschillig toe te kijken
naar die drukte onder haar.

Wild de wolken gaan aan 't drijven,

voortgezwiept door felle wind,
immer vlugger, immer verder
of de jacht geen einde vindt.

Wij ook, mensen, drijven verder
door het leven, immer voort.
Ginder, boven al die wolken,
rusten w'eeuwig, ongestoord.

28. Pasen

't Alleluia, klinkte blijde!
Christus overwon de dood.
Uit het graf is Hij verrezen
heerlijk als het morgenrood.

Ja, Hij mocht wel fier getuigen:
"Slaat ge deze Tempel neer,
eer drie dagen zullen vlieden
heerlijk-groots herrijst Hij weer!"

Zie, door blanke eng'lenhanden
wordt de zware steen gelicht.
Door Zijn eigen macht verrijst Hij,
in verblindend schitterlicht!

Laat ons blij het Paasfeest vieren!
Ook ons ziel herleve thans
gans gezuiverd van de zonden,
schitt'rend als een hemelglans!

29. De klokken van Rome

Ongeduldig zijn de kleuters
in het kleine kamerkijn,
want ze keren weer van Rome
al de klokken, groot en klein.

Moeke zegde dat de klokken
stenen werpen naar het kind,
dat nieuwsgierig zou gaan kijken
en zich niet in huis bevindt.

Graf van meester Lode Van Beek

Plots, daar galmen uit de toren
weer de klokken door de lucht!
Op een oogwenk zijn de kleuters
't kleine kamerke ontvlucht!

D'eiers liggen voor het rapen!
Wie het vlugst is, heeft er meest!
Straks zal moeke eerlijk delen,
En dan ... smakelijk gefeest!

30. Het geweten

Binnen in het diepst der ziele
spreekt een stemme zacht en stil,
als ik heb mijn plicht gekweten,
trouw volbracht wat Jezus wil.

Maar, heb ik soms kwaad bedreven
en mijn plicht niet trouw volbracht,
o, dan kan die stem me kwellen,
en 't wordt in mijn ziele nacht!

Trouwe stemme van 't geweten,
die de waarheid nooit verkracht,
mocht ik immer eerlijk hand'len
en gij spreken zoet en zacht!

31. Mijn goede kameraad

Ik heb een goede kameraad,
die immer aan mijn zijde gaat.
Hij wijst met afschuw mij het kwaad
en noopt mij tot de goede daad.

Ik heb een valse kameraad,
die d'onschuld van mijn ziele haat.
Hij wijst begerig mij het kwaad,
al wat mijn schone ziel maar schaadt.

Ik volg de goede kameraad,
Hij is mijn hulp en toeverlaat.
Hij staat me bij met gouden raad,
wat eens mijn ziele eeuwig baat.

32. Bloemekes

'k Min de schone, lieve bloemkes
met hun kelkjes, hel van kleur,
als zij in de zommernorgen
't hofke vullen met hun geur.

Glinsterende dauwedropkes
schitt'ren in de zonneschijn
aan de bont-gekleurde kelkjes
juist of 't diamanten zijn.

En als d'avond komt gezegen
langs de bloemkes, stil en zacht,
sluiten al de mooie kelkjes
en verdwijnt de kleurenpracht.

Als de bont-gekleurde bloemkes
bloeit mijn ziel in grootse pracht,
als het licht van stille deugden
er verdrijft de zondennacht.

33. Van het roodborstje

Aan het kruis met bloed'ge wonden
hing vol pijnen, God de Zoon,
wreed gemarteld en gefolterd,
op het hoofd een doornenkroon!

Op de rand van 't kleine nestje
zit een vogelke en treurt.
't Weent uit beide, kleine oogskes
of zijn vogelhartje scheurt.

't Slaat opeens zijn kleine vlerkjes,
vliegt op 't schandig kruishout neer
en het pikt een scherpe doren
uit het hoofd van Onze Heer.

Tevens springt een rode druppel
op de borst van 't vogelkijn.
Jezus wil doorheen zijn pijnen
't vogelke nu dankbaar zijn.

"Kleine vogel," zegt de Heiland,
'blijf' uw borstje rood als bloed.
't Zij een onuitwisbaar teken
hoe g'eens troostte mijn gemoed".

34. Jezus, de kindervriend

Moeke vertelde van Jezus, zo schoon,
hoe Hij, wijl het zonneke daalde,
de kindjes, gezeten op moederkes arm,
zacht zegend' en liefd'rijk onthaalde.

Dat Jezus ze nam op zijn god'lijke schoot,
ze zoende en streeelde de wangen

en hoe dan die kindekes speelden met Hem
en lachten Hem toe, onbevangen.

Opeens vraagt klein Jantje, eenvoudig en droef:
“Waarom komt die Jezus niet weder?
Zo gaarne toch zou ik ook spelen met Hem
en dan ... Hem omhelzen eens teder!”

“Maar, Jantje,” zegt moeke, “gij moogt nog veel
meer.

Hij daalt in het diepst van uw ziele,
wanneer gij godvruchtig in ‘t goddelijk huis
aan Jezukes tafel gaat knielen.”

35. Zaterdagavond

‘t Is zaterdag en wasdag thuis,
het kuipke staat gereed.
Op ‘t stoofke, dat nu ronkt en gloeit,
stookt moeke ‘t water heet.

Wij kleuters, zijn vol ongeduld,
wij houden van een bad.
Wij pletsen graag in ‘t warme vocht.
Het is zo lekker ...nat!

De kleinste komt eerst aan de beurt,
hij is een vlugge gast!
Daar zit hij poedelnaakt in ‘t bad
en kraait en pletst en plast!

Ons moeke bloost van ‘t drukke werk,
ze wast en wrijft ons rein.
“Wat zult ge,” zegt ze, “allemaal
straks frisse kleuters zijn!”

We komen allen aan de beurt,
wat voelen wij ons fris!
We gaan nu graag en blij naar bed,
daar ‘t morgen zondag is.

36. Kerstmis

De herderkes hielden te zamen de wacht.
Hun schapekes sliepen in pikdonk’re nacht.
De sterrekes pinkten in ‘t middernachtsuur
De herderkes waakten bij t’ knappende vuur.

En zie! daar opeens flitst een schitterend licht.
Een engel verschijnt hun met stralend gezicht.
Hij meldt aan de herders met hemelse stem

“Uw God is geboren in Bethlehem.”

De herderkes lieten hun schaapkes alleen
en gingen dan fluks naar het stalleke heen.
Ze vonden een kindeke teder en schoon
en knielden er neer voor de God’lijke Zoon.

Zij offerden ‘t Kindje een lam en wat melk.
Klein Jezuke gaf dan een zoentje aan elk.
En d’engelkes zongen in ‘t nachtelijk stil:
“De vred’ aan de mensen, die goed zijn van wil.”

Komt, knielen wij ook voor het Goddelijk Wicht,
dat stralend van liefd’ in zijn kribbeke ligt.
Het daald’ uit de hemel en brengt ons de vree!
Komt, juichen we blij dan met d’engelkes mee!

37. Van het puitje

Puitje, puitje,
groene guitje
uit de vette, kille poel,
wat gesnater
in het water
maakt gij in het avondkoel!

Groene puitje,
‘k zie uw snuitje
steken boven ‘t water uit.
Zwijg toch, puitje,
houd uw snuitje,
want ge kwaakt vervelend luid!

‘t Groene puitje,
‘t kwakend guitje
zingt eentonig, maar dat moet.
En al kwakend
zich vermakend
looft het God, zo alles doet.

38. De leeuwerik

Het oosten ligt in purpergloed
en veld en weide domén.
Daar wipt de zon haar eerste straal
al over groene bomen.

De leeuw’rik hupt van ‘t warme nest
en stijgt ten blauwe hemel,
wijl onder hem heel ‘t aard’rijk weer
herneemt zijn druk gewemel.

Hij stijgt en jubelt luid zijn bee
daarboven in de luchten
als gaat hij tot de Schepper zelf
en wil hij d'aard ontvluchten.

Daar daalt hij als een steen zo plots
bij 't wachtend nestje neder.
Hij heeft zijn morgenplicht volbracht
en zoekt zijn eitjes weder.

39. De nachtegaal

D'avond komt met stille stappen.
Alles rust en zwijgt en wacht.
't Vogelke zoekt 't warme nestje,
't puitje kwaakt in poel of gracht.

Plots, daar wordt de stilt' verbroken
door de kleine nachtegaal,
want hij gaat zijn Schepper loven
in verrukkelijke taal.

Hoort, wat rijke melodieu
afgewisseld, groots en breed
uit zijn gorg'lend keeltj' ontglippen,
zoals nooit een kunst'naar deed!

Tot in de late avonduren
klinkt zijn lied, zijn avondbee.
Nachtegaal, ge roert mijn harte.
'k Bid al luist'rend met u mee.

40. De koekoek

Koek-koek! Op een weipaal
zit de kleine, luie guit.
In de morgen en de avond
klinkt zijn roepied hel en luid.

Koekoek-koekoek! Honderd malen
galmt zijn roep de velden door.
Koekoek! uw eentonig liedje
past niet in het vogelkoor.

Koekoek! Koekoek, felle roeper,
neen, ge zijt geen flinke gast.
Broeden, zorgen voor uw kleinen
schijnt voor u te zware last!

41. Pachter Jan

Wie wipt bij 't vroege haangekraai

heel vroeg de veren uit?
Wie werkt reeds vlijtig daar op 't veld
voor 't morgenklokje luidt?
Voorwaar, dat is een vlugge man!
"Ik ben 't!" zegt pachter Jan.

Wie ducht niet voor het winterweer,
al is het koud en guur?
Wie zit dan bij de warme haard
en rookt bij 't knappend vuur?
Voorwaar, 't is een gelukkig man!
"Ik ben 't!" zegt pachter Jan.

Wie leeft gelukkig en tevree,
eenvoudig van gemoed?
Wie bouwt er steeds zijn hoop op God,
zelfs in de tegenspoed?
Ik wilde, was ik zulk een man!
"Word boer!" zegt pachter Jan.

42. Meiliedeke

De zwaluw keert al kwett'rend weer
na 't wintertij.
De bloemkes ontluiken fris
in hof en wei.
Het vogelkoor is weer ontwaakt
in bos en veld.
Het zingt zijn liedjes jubelend
met lief geweld.
De lentelucht hangt stil en blauw.
Het fonkelt al in morgendauw.

Ook in ons hart is 't lente weer
en 't jubelt blij,
want U, Maria, wijden we
de schone mei.
Uw beeld, o Moeder, sieren we
met bloemkes fijn.
Gij wilt voor al de kindekes
een moeder zijn.
Maak ons, o Moeder, U gelijk,
dan schenkt ons Jezus 't hemelrijk.

43. Sint-Pieter

In de hand de gouden sleutel
staat de grijsgebaarde man
aan de wijde hemelpoorte,
die door hem slechts open kan.

Al de zielen van de braven
leidt hij in de hemelzaal.
Toe en open gaat de poorte
dagelijks wel duizend maal.

Sinte-Pieter, mocht uw sleutel
voor mij op'nen 't hemels slot
en gij leiden dan mijn ziele
voor de gouden troon van God.

44. De zwaluwen vertrekken
't Groen geblaarte gaat aan 't gelen,
't bloemke raakt zijn kleuren kwijt.
Feller gaat de wind nu waaïen.
Vaarwel, schone zomertijd!

't Zwaluwvolkje zit te keuv'len
en te kwett'ren op een draad.
Ze bespreken druk de reize,
houden onderling weer raad.

Plots, daar stijgt de hele bende
luide schett'rend in de lucht
en mijn oge volgt van verre
heel die jubelende vlucht.

Ook mijn ziele zal eens stijgen
als de drukke zwaluwvlucht
naar de gouden hemelzalen
ver van 't nietig aards gezucht.

45. Daar is Vader!
Door de kleine ruitjes gluren
vier gezichtjes rozerood.
't Kleine klokje wees het einde
van het werk voor 't daaglijks brood.

Aan de bocht der stille strate
komt hun vader aangespoed
en de kleuters lopen vlug de
brave werker te gemoet.

Hoor hun blijde groetjes galmen!
Zie, wat vreugd op hun gelaat!
Gauw een kusje, dan naar moeke,
die heel 't spel blij gadeslaat.

Vader is meteen vergeten
dat hij hard soms zwoegen moet.

Voor zo'n vrouw en lieve kind'ren
werkt hij gaarne en met moed.

46. Van een varkentje
Een boerke kocht een varkentje,
een beestje, rozerood.
Hij stopte 't gauw het hokje in,
't kreeg melk en lekker brood.

Het beestje groeide zienderoog.
Hij at slechts en het sliep.
Het werd een varken, dik en vet.
Maar ach!... Hoe dat verliep?

De slachter kwam, greep 't varken vast.
Eén steek, veel bloed! 't Was dood!
En 't boerke dacht nu heel voldaan:
"We zijn weer uit de nood!"

Ons boerke eet nu elke dag
zijn buikje dik en rond
aan pensen, spek, aan hesp en vlees.
Een boer vindt dat gezond!

47. Hazenklacht
Ik ben een arme, bange haas.
Wat heb ik toch misdreven?
Waarom vervolgt gij, mensen, mij
en staat me steeds naar 't leven?

Ge gunt me rust, noch duur op aard,
geen wortel, klaver, kolen,
en 'k zoek vergeefs een dichte plaats
waar 'k veilig zit verscholen.

'k Zat laatst zo lekker in een veld
vol klaver, tot aan d'oren.
Opeens!... Pif-paf! 't Geweer ging af
en 'k was bijna verloren!

Gij, mensen, scheldt me bange haas.
Dat is fel overdreven!
Onthoudt dat vaak de schrik
mij redde 't korte leven.

Ik hoorde laatst van een geuur,
een oude was 't, geen dwaze!
dat tussen 't domme mensdom ook
er zitten bange hazen!

48. Mijn kempenland

Ik heb u lief, mijn Kempenland
uw schone, wijde heiden,
die glooien zacht
in purp're pracht
langs frisse, malse weiden.

Ik heb u lief, mijn Kempenland,
uw jeugd, uw blijde snaken,
die stoeien blij
door bos en hei
en zich zo dol vermaken!

Ik heb u lief, mijn Kempenland,
uw volk van reine zeden,
dat ijzersterk
houdt van het werk,
met weinig is tevreden.

Blijf trouw, gij, volk van 't Kempenland,
aan eigen aard en zeden.
Hoe vreemde pracht
u tegenlacht...
Geluk brengt ze niet mede!

49. Het bieke en de vlinder

Verborgen in een roze
een bieke honig zoog,
wijn almeteens een vlinder
bij 't bieke nedervloog.

"Wel, zusje," zei de vlinder,
"zie, dat wil treffen hier!
Kom, praten we eens even
en gun me dat plezier!"

Het bieke zoog eerst vlijtig
de hele roze leeg
en keek dan naar de vlinder,
die volgend antwoord kreeg:

"Gij leeft slechts om te pralen
en danst in zonneschijn.
Onthoud dat 't naarstig bieke
eerst toch wil nuttig zijn".

50. De scharenslijper

Schare-scharen-sliep!
'k Ben hier weder met mijn wagen!

Dat gebeurt niet alle dagen.
Scharen, vrouwtjes,
brengt maar gauwtjes.
'k Zal ze slijpen zoals 't moet:
vlug en goed!

Schare-scharen-sliep!
'k Doe mijn wielke lustig ronken;
zie, hoe spetteren de vonken!
't Steentje knettert,
sputtert, spettert.
't Schaartje gaat wel twintig keer
weg en weer.

Schare-scharen-sliep!
Nog eens kijken of 't wil snijden!
Van het vrouwke daar bezijden
krijgt het ventje
nu zijn centje
"Vrouwke, tot een and're keer.
Dank u zeer!"

51. Lapper Jan

Voor zijn raam zit ganse dagen
lapper Jan en zingt zijn lied.
Vrolijk lapt hij d'oude schoenen.
Blijder man, neen, is er niet.

Zendt de zon haar eerste stralen,
dan is Jan de veren uit.
Kloppend, lappend, naaiend, snijdend
loert hij guitig door de ruit.

's Avonds klinkt door heel 't gebuurte
nog zijn kloppen en zijn lied!
Lapper Jan houdt van het werken,
luiheid kent de kerel niet.

Lapper Jan vergaart de centjes,
sluit ze spaarzaam in de kas.
Als hij t'oud is om te lappen
komen ze zo wel van pas.

52. In de smidse

Flink op maat,
vroeg en laat
valt de hamer dreunend neder.
Vlug en sterk
aan het werk

staat de kleine, zwarte smeder.

't Smidje zingt,
't aambeeld klinkt.
Zie, hoe spetteren de vonken
in het rond
op de grond,
wyl het smidje staat te bonken!

't Is er heet.
't Smidje zweet,
doch dat kan hem weinig hind'ren.
Met plezier
gaat het hier.
't Is voor 't vrouwke en de kind'ren!

53. De molen

Het windeke waait,
het moleke draait,
't is mulderkes weertje weer heden.
Het zingt en het fluit,
steekt 't kopke eens uit,
of 't boerke niet komt aangereden.

Het korentje knerst.
Het wordt zwaar geperst
door went'lende, krakende stenen.
En 't meelke maar schuift
in de zak en bestuift
het ventje van kop tot de tenen.

Als 't windeke waait,
de wiek krakend zwaait
en boerkes er gaan en er keren,
dan ja, gaat het goed,
heeft mulderke moed.
't Is mulderkes enigst begeren.

54. Zwemmen

De hemel hangt smetloos te blauwen,
het zonneke priemt met geweld,
de lucht beeft van danige hitte.
't Deugt nergens, in bos, noch op veld.

De rakkers nu trekken naar 't water.
Ze snakken naar 't deugddoende nat.
Hoera! Om ter eerst in de vijver!
Op hen heeft de hitte geen vat!

Daar plonst heel de bende in 't water.
Ze voelen de frisheid vol vreugd!
Ze duikelen, proesten en niezen.
Wat doet toch zo'n bad heerlijk deugd!

Hoera! Nu een wedstrijd in 't duik'len!
Om 't langst kopken onder, vooruit!
Nu weer om het eerst naar de oever,
zo vlug als een spart'lende puit!

Daar merken ze plots dat de zonne
het westen in gloed heeft gezet
en d'avond een einde komt stellen
aan zwemmen en stoeien en pret.

55. Wees man van plicht!

Wees man van eer en man van plicht!
Houd immer 't oog omhoog gericht!
Ga recht door zee, wat ook geschiedt!
Versagen doen de mannen niet!

Al valt een werk u drukkend zwaar,
al grijnst een wereld vol gevaar,
al kost iets last, voor niets gezwicht.
Gedenk:" 'k Wil zijn een man van plicht!"

Houd open oog en open oor!
Ga immer blijde 't leven door!
Dat zal, als nooit een boze daad
een wond in 't bange hart u slaat.

Een man van plicht houdt immer stand.
Verjaag alwie u strikken spant
en slinger hem in 't vuig gezicht:
" 'k Wil zijn een man van eer en plicht!"

56. Onze haan

Koekeloere, koekeloere!
roept de haan zijn kiekens toe,
want hij wil uit wand'len gaan.
Ziet, hoe goed ze hem verstaan!

Koekeloere, koekeloere!
Ziet, hij klapwiekt, d'ogen toe.
Kak'lend komt de kickenbent
op een drafken aangerend.

Koekeloere, koekeloere!
roept hij nog de kiekens toe,

en dan stapt hij op de baan
pootjes heffend, fier, vooraan!

Koekeloere, koekeloe!
Haan en kiekentjes zijn moe.
Kak'lend stapt de troep nu weer,
kruipen op hun slaapstok neer.

57. Morgenklokje

't Morgenklokje tingelt luid,
roept ons 't warme bedjen uit:
bim,bam,bom!
Kindjes, spoedig kom!
Jezus wacht zijn vriendjes weer.
Vlugjes naar de Lieve Heer!

't Morgenklokje tingelt hel.
't Brave kindje hoort het wel:
bim,bam,bom!
"Jezus lief, ik kom!"
En daar stapt het op de baan
om naar Jezuke te gaan.

Lieve morgenklokje, dank,
want uw lieve, helle klank:
bim, bam,bom!
roept mij wellekome!
'k Ben gelukkig iedre maal
als ik luister naar uw taal.

58. Leeuwerik en nachtegaal

Des morgens, als het zonneken
in 't oosten op komt staan,
ziet men de kleine leeuwerik
de hoge lucht ingaan.

Hoort hoe het lieve vogelken
zijn liedjes jub'lend zingt!
't Is of 't zijn Schepper zingend dankt
voor 't schoon dat het omringt!

En 's avonds als het loofstil is
en alles rust en wacht,
zingt nachtegaal zijn dankend lied
in schone zomerpracht.

Gij, kind, doe als die vogelkens!
bid God en dank Hem zeer
bij 't opstaan en het slapengaan:

God mint zo'n kind'ren teer.

59. Gustjes pap

't Kleine Gustje zit te smullen,
't kleuterke zo lief en knap,
met een hele grote lepel
aan zijn dagelijkse pap.

't Kleine Gustje zit te smullen.
't Smaakt de kleine bengel goed.
Moeke kan zijn papke koken,
o, zo lekker toch en zoet!

Gustje, kleine, lieve kleuter,
Gustje waant zich, o, zo groot!
Vroeger kreeg hij toch zijn papke
wijl hij zat op moekes schoot.

Gustje eet zijn lekker papke.
't Gaat zo smaak'lijk 't buikjen in.
Ziet, er komt een witte papweg
van zijn schotel tot zijn kin!

60. In Bethlehems stal

't Was donker en koud in het Bethlemse veld.
De keizer had heden de mensen geteld.
Twee doolden er droevig door bergen en dal,
tot z'eindelijk vonden een doodarme stal.

Daar baarde Maria haar God'lijke Zoon,
en Jezus nam vree met die schamele woon.
Sint-Jozef die nam toen het kindje heel vro
en legde het neer op wat armoedig stro.

De wereld wist niet wat er daar was geschied
en luisterde niet naar het hemelse lied,
dat engelen zongen met heldere stem:
"Uw God is geboren, komt, spoedt u tot Hem."

De herders alleen hoorden 't engelenlied.
Ze keken bedremmeld, verstonden het niet.
Een engel, omstraald van een schitterend licht,
verzocht hun te gaan naar het Goddelijk Wicht.

De schamele herderkes zochten de stal,
en knielden er neer voor de God van 't heelal.
Z'aanbaden Hem schuchter, ze boden een lam
aan Jezus die 't mensdom de vree brengen kwam.

Komt allen nu knielen voor 't blozende Wicht,
dat arm en verlaten in 't kribbeke ligt.
Daar vindt ge 't geluk, en daar vindt ge de vree.
Komt, knielt en aanbidt Hem met d'herderkes
mee!

61. De drie-koningen

Op gebulte, ruige kemels
langs de stofferige baan
stapt de lange karavane
om naar Bethlehem te gaan.

Mensen kijken heel verwonderd
naar die lange, vreemde stoet.
En ze gissen en ze vragen
wat die stoet bedieden moet.

Heel verwonderd kijken allen
als hij stilhoudt voor een stal.
Want, dat Jezus werd geboren,
wisten ze nog geen van al.

Drie gekroonden stijgen plechtig
van hun witte kemels af,
kleurig en heel rijk gemanteld,
in de hand de gouden staf.

Slaven komen aangedragen
met geschenken, rijk en schoon,
en de wijzen gaan aanbidden
't Kindje Jezus, God de Zoon.

Heel eerbiedig knielen allen,
off'ren aan het God'lijk Kind
goud en wierook en wat mirre,
want hun Koning is dat Kind!

Jozef kijkt en monkelt blijde
en Maria dankt voldaan...
Op de lange, grijze bane
stapt nu weer de karavaan.

62. Bedrogen!

Een en twintig lange dagen,
in een stille hoek van 't hok,
zit op zeven blauw-groen eiers
druk te broeden moeder klok.

Heel geduldig zit de klokken,

heeft voor niets nog oog of oor.
Gauw wat eten en wat drinken
en weer broedt ze vlijtig door.

Op een vroege zomermorgen
breken door de dunne schaal
zeven kleine, gele peuters.
Fris, gezond zijn z' allemaal.

Moeder klok is blij en zorgzaam,
houdt echt van haar kleine bent.
Tok! tok! tok! De lieve beestjes
komen telkens aangerend.

Op een schone dag gaat klokken
eens op wandel met haar bent.
Oei! Daar ligt een kuil vol water!
Dat is juist hun element!

En de zeven kleine peuters
tuimelen hals over kop,
in een omzien, niet te houden
in het frisse natte sop!

Ziet ze duikelen en zwemmen!
Dat is nu eens echt plezant!
En de klokken roept en loopt maar
kwaad langsheen de waterkant!

Arme klokken! 't Zijn geen kiekens
zoals gij steeds hebt gemeend.
't Boerke heeft u laten broeden
op de eiers van een eend!

63. Aan de mussen

Bruingevederd mussenvolkje,
rakkers zijt ge, slecht befaamd!
want de meeste mensen zeggen
dat ge stout zijt, onbeschaamd!

Maar ik kan u heel goed lijden,
zelfs al zijt ge wel eens stout,
want ik weet dat, trots gebreken,
gij veel van elkander houdt.

Op een vroege wintermorgen,
't had gesneeuwd een dikke vacht,
zat geduldig toen een rakker
in een appelboom op wacht.

't vrouwke kwam en strooide kruimels
en hij riep van wiet, wiet, wiet!
Heel de buurt kwam met hem delen.
Zo iets doen de mensen niet!

Maar dat vechten met heel hopen,
rakkertjes, dat is verkeerd!
Laat dat aan de gekke mensen.
Is 't van hen soms dat ge 't leert?

64. Van het groene manteltje

Eenzaam tussen wei en bossen,
waar men huis noch mensen vindt,
staat de blanke boskapelle
met het beeld van 't Jezukind.

Vruchteloos zou men gaan zoeken
naar een beeld, zo prachtig schoon.
Op de zachte, blonde lokken
draagt het Kind de koningskroon.

Prachtig is de groene mantel,
goudbestikt, fluwelig zacht.
En het Kindje, lief en teder,
tegen ieder monkellacht.

Klein Marijke, oma's vriendje,
zorgt voor bloemkes, kleurig, fijn,
want het kindje wil voor alles
Jezus' liefste vriendje zijn!

't Brave Kind is ganzenhoedster
en die beesten zijn soms stout
en ze gingen heel ver dwalen
tot de rand van 't dichte woud.

Zo vond zij het Kindje Jezus,
in zijn huisje, lief en klein,
en spontaan nu bad Marijke:
"Jezuke, wat is 't hier fijn!

Mag ik elke dag hier komen?
En U komen groeten dan?
Telkens breng ik frisse bloemkes.
Jezuke, wat zegt G'ervan?"

's Avonds dan verneemt de grootmoe
van het lief-eenvoudig kind,
hoe ze Jezus heeft gevonden

en hoezeer ze Hem bemint!

Elke dag trok braaf Marijke
Met haar ganzen naar de wei,
plukte vlug een fris boeketje
en wat was ze dan toch blij!

Toen de herfst met wind en vlagen
was gekomen over 't land,
zaten grootmoe en Marijke
bij het haardvuur hand in hand.

Droevig nu beveelt de grootmoe:
"Laat de ganzen in hun stal,
want ik vrees dat ginder verre
u iets kwaads gebeuren zal."

Ook Marijke, 't brave kindje,
krijgt in ieder oog een traan.
"Waarom," vraagt ze, "mag ik nimmer
naar de lieve Jezus gaan?"

"Luister kind," vertelt nu grootmoe,
"wat daar verre is geschied,
nu een jaar of zes geleden
en vergeet het dan ook niet.

Oorlog was het, en uw vader
trok manmoedig naar de strijd
en uw arme moeke kende
toen, helaas, een droeve tijd!

Op een avond, daags voor Kerstmis,
werdt gij ziek, er was gevaar!
Dus een dokter moest er komen.
Niemand dierf door 't donker gaan!

Door de watten, kille vlokken
trok uw moeke naar de stad.
Nooit zag men haar levend weder
want ze vond niet meer het pad.

Na heel lang en naarstig zoeken
vonden wij haar lijk, ijskoud.
Op die plaats nu werd, Marijke,
een kapel door 't volk gebouwd.

Op diezelfde koude avond
viel uw vader in de strijd.

En voor mij, uw arme oma,
kwam een harde, harde tijd!

Vurig heb ik dan gebeden
tot het lieve Kerstdagwicht
en weldra verscheen de bos weer
op uw lachend aangezicht."

Dat is droevig voor Marijke!
Plots van 't Jezukind beroofd!
Maar ze was steeds onderdanig
en ze heeft het dan beloofd.

Weer kwam nu de koude winter
met zijn blanke sneeuwtapijt.
Weerom kwamen dan de dagen
van de schone kerstmistijd.

Nu was oma ziek geworden
en ze leed geweldig pijn!
En ze kon geen dag meer leven
zonder bitt're medicijn.

Immer slechter werd de zieke,
dacht reeds aan de somb're dood,
Heer pastoor zou weldra komen
met zijn troost en 't eng'lenbrood.

Toen bemerkte plots het meisje
dat het flesje weer was leeg,
en ze moest door sneeuw en koude
eer ze weer een ander kreeg.

D'arme grootmoe bad en smeekte:
"Blijf bij mij toch, lieve kind;
o, ik vrees dat in de koude
gij een vrees'lijk einde vindt!"

Doch Marijke kent geen vreze
en ze trekt vlug naar de stad,
wijl ze vurig en godvruchtig
immer weesgegroetjes bad.

Spoedig stond ze bij het beeldje
van het lieve Jezukind.
"Jezuke, bewaar mijn grootmoe
tot ik mij weer thuis bevind."

't Jezukindje scheen te knikken.

Dat gaf 't meisje nieuwe moed.
En ze stapte weer veel lichter.
Ja, de reis verliep heel goed.

D'apotheker was verwonderd
over zoveel heldenmoed.
"Wacht," zei hij, "hier tot vanavond,
daar ik langs uw dorpje moet."

Doch Marijke kent geen talmen.
"Neen," zegt zij, "dan wordt het laat."
En weer stapt zij onbevangen
langs de dikbesneeuwde straat.

En de sneeuw met dikke vlokken
dwarrelde gestadig neer.
Spoedig zag het moedig meisje
zelfs het smalle pad niet meer!

Doch gesteund door 't Jezukindje
houdt Marijke kranig stand.
Daar zal zij eens even rusten
tot ze weer wat krachten vindt.

Doch, ze voelt zich plots begeven.
Ja, de reis was veel te zwaar.
"Even pozen," denkt ze moede,
"en dan ben ik weeral klaar".

Wijl Marijke, bleek en huiv'rig,
bij het beeld te slapen zat,
kwam per slee de apotheker
uit de verre, grote stad.

Hij vond 't kind daar bij het beeldje,
zeggend: " 'k Had het wel gedacht!
Waarom niet mijn raad opvolgen,
waarom niet naar mij gewacht!"

Doch, hoe stond de man verwonderd
dat het meisje niet bevroor
op die kille, koude kerkvloer!
"Jezus," zei hij, "zorgd' ervoor!"

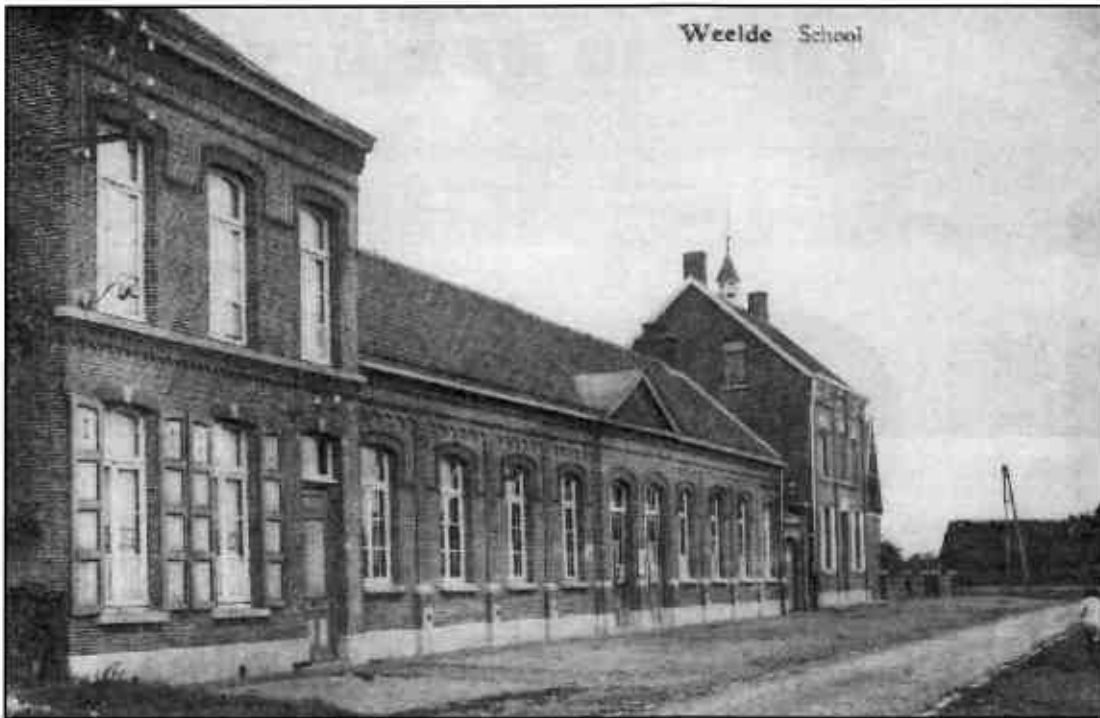
Spoedig trok nu d'apotheker
met Marijke blijde voort.
"Grootmoe, dank het Jezukindje!"
was haar eerste welkomwoord.

Grootmoe's toestand was verbeterd
en ze zoende 't lieve kind.
"O, mijn God! Hoe moet ik danken
dat ik 't levend wedervind!"

" 't Jezukindje gaf zo gaarne
toch zijn mantelken aan mij!
'k Voelde plots de koude wijken
en ik sliep zo heerlijk, blij!"

's Anderdaags, 't was kerstdagavond,
trok een lange karavaan
dankend naar het Jezukindje
langs de dikbesneeuwde baan.

't Lieve Kind keek hemels-lachend
op die brave mensen neer.
En, o wonder, hemels wonder,
't droeg geen groene mantel meer!

De school te Weelde (Koning Albertstraat)

Op reis! Lode Van Beek links vooraan

De klas van meester Lode Van Beek

Met de school op reis.

Tijdschrift 'De Drie Goddelijke Deugden'
Afgiftekantoor: 2380 Ravels1
Redactie, samenstelling en lay-out:
Marc Vermeeren,
De Meerkens 10, 2382 Poppel

Verschijnt 3-maandelijks
Verantwoordelijke uitgever:
Laurent Woestenburg,
Beatrijs v. Nazarethln. 2, 2382 Poppel